

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TARİH EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN VE ÖĞRETMEN
ADAYLARININ KÜLTÜR VE MİRAS ÖĞRENME ALANINA
İLİŞKİN PEDAGOJİK İÇERİK BİLGİLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TOLGA TOSUN

DANIŞMAN

DOÇ.DR. HÜSEYİN ÇALIŞKAN

HAZİRAN 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TARİH EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN VE ÖĞRETMEN
ADAYLARININ KÜLTÜR VE MİRAS ÖĞRENME ALANINA
İLİŞKİN PEDAGOJİK İÇERİK BİLGİLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TOLGA TOSUN

DANIŞMAN

DOÇ. DR. HÜSEYİN ÇALIŞKAN

HAZİRAN 2019

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

TOLGA TOSUN

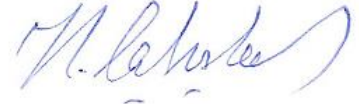
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

“Sosyal Bilgiler Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Kültür ve Miras Öğrenme Alanına İlişkin Pedagojik İçerik Bilgilerinin İncelenmesi” başlıklı bu yüksek lisans tezi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Tarih Eğitimi Bilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Adnan ALTUN

Üye: Doç. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN (Danışman)

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Hülya ÇELİK

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

26.07/2019

Prof. Dr. Ömer Faruk TUTKUN

Enstitü müdürü N.

ÖN SÖZ

Öğretmenlik, okullarda eğitim ve öğretim etkinliklerinin planlamasını yapan, yürüten ve eğitim kurumlarının yönetim görevlerini üstlenen özel bir alanıdır. Öğretmen ise öğrenciyle eğitim öğretim ortamında devamlı etkileşim halinde bulunan, programını uygulayan öğretimi yöneten ve hem öğrencinin hem de öğretimin değerlendirilmesini yapan kişi olarak tanımlanabilir. Nitelikli bir öğretmenin sahip olması gereken özellikler alan bilgisi, pedagoji içerik bilgisi, öğretim için gerekli beceri ve tutumlar, çocuk gelişimi hakkında bilgi birikimi, iletişim becerileri, meslek etiği ve kendini yenileme ve geliştirme kapasitesini içerir. Bununla birlikte herhangi bir konuyu öğretebilmek için o konuyu belli bir düzeyde anlamış olmanın gerekliliği de aşikârdır. Ancak sadece konuyu bilmenin öğretmek için yeterli olmadığı da aşikârdır. Bu anlamda pedagojik içerik bilgisi, pedagojik ve içerik bilgilerinin birbiri ile etkileşiminden oluşmuş, fakat her iki bilgidен bağımsız olarak var olan yeni bir bilgi alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tez çalışmalarım süresi boyunca hem konu seçiminde, hem de araştırma süresince katkıları ve eleştirileri ile çalışmalarımaya yön veren lisans eğitimim sürecinde öğrencisi olduğum aynı zamanda danışmanım olan Doç. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN'a en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Sınıflarını açarak araştırmaya gönüllü olarak katılan ve bu araştırmanın verilerini elde etmemi sağlayan meslektaşlarıma, okullarında çalışma yapmama izin veren okul idarecilerine özellikle çalışmakta olduğum Sakarya Üniversitesi Vakfı okullarına çok teşekkür ederim.

Araştırma süresince beni dinleyen ve her zaman cesaretlendiren değerli meslektaşım Güneş KILINÇ hocama çok teşekkür ederim. Hayatımın her aşamasında yanımda olan her zaman bana güç veren annem, babam, halalarım ve kardeşlerim başta olmak üzere tüm değerli TOSUN ailesine sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

TOLGA TOSUN

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN VE ÖĞRETMEN ADAYLARININ KÜLTÜR VE MİRAS ÖĞRENME ALANINA İLİŞKİN PEDAGOJİK İÇERİK BİLGİLERİNİN İNCELENMESİ

Tosun, Tolga

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı,

Tarih Eğitimi Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN

Haziran, 2019. xv +150 Sayfa.

Pedagojik içerik bilgisi Sosyal bilgilere özgü olan ve aktarımı bu dersi öğretmek için gerekli en önemli hususlardan birisidir. Bu amaçla araştırma, sosyal bilgiler öğretmen ve aday öğretmenlerin “kültür ve miras öğrenme” alanına ilişkin pedagojik içerik bilgilerinin incelenmesini amaç edinmiştir. Bu amaç doğrultusunda çalışma grubunu 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında Sakarya ilinde çalışan dört sosyal bilgiler öğretmeni ve dördüncü sınıf öğretmenlik uygulaması dersine devam eden dört sosyal bilgiler aday öğretmeni oluşturmuştur. Öğretmen ve aday öğretmenlerin, kültür ve miras öğrenme alanında dersi nasıl planlayıp işledikleri, hangi materyalleri kullandıkları, ölçme değerlendirmeyi nasıl yaptıkları, konular işlenirken ne gibi zorluklar yaşadıkları gibi hususlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada durumun ne olduğu görüşmelere dayalı olarak ortaya koyulmaya çalışıldığı için nitel araştırma yöntemlerinden olan örnek olay (durum) incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Bu amaçla araştırmada öğretmen ve aday öğretmenler ile yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığı ve gözlemler ile video kayıtları sonucunda veriler toplanmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Buradan elde edilen verilerle öğretmen ve aday öğretmenlerin altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi “kültür ve miras” öğrenme alanındaki içerik bilgileri değerlendirilmiştir. Araştırma sonunda, öğretmen ve aday öğretmenlerin kültür ve miras öğrenme alanına önem verdikleri, ders öncesi plan yaptıkları ve konuların öğretiminde çeşitli yöntem ve teknik kullandıkları belirlenmiştir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin doküman çeşitliliği sağlamak amacıyla farklı kaynaklardan araştırma yaptıkları, yanı sıra bazı konuların

öğretiminde zorluk yaşadıkları gözlenmiştir. Aynı zamanda öğretmenlerin kendi aralarında sınıf-içi performanslarının da benzer olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Kültür ve Miras, Pedagojik içerik bilgisi, Öğretmen ve Öğretmen adayı

ABSTRACT

THE ANALYSIS OF THE PEDAGOGIC CONTENT KNOWLEDGE REGARDING THE CULTURE AND INHERITANCE LEARNING AREA OF SOCIAL STUDIES TEACHERS AND TEACHER CANDIDATES

Tosun, Tolga

Master Thesis, Department of Turkish and Social Sciences Education,

Department of History Education

Assoc.: Doç. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN

June, 2019. xv +150 Pages.

Pedagogic content knowledge is peculiar to social studies and its transfer is one of the most crucial matters in teaching this subject. For this purpose this study aims to analyze the pedagogic content knowledge of social studies teachers and teacher candidates, regarding the area of “Theme of culture and heritage”. In line with this purpose, the study group consists of four social studies teachers who work in Sakarya in 2017-2018 educational year and four social studies teacher candidates who are continuing their fourth year teaching practice lesson. It strives to detect the points such as, how teachers and teacher candidates plan and teach the lesson in the area of culture and heritage learning, which materials they use in the process, how do they do the assessment and evaluation and what types of difficulties they face while teaching the topics. Case study method, which is one of the qualitative research methods, was used in the study as it was tried to be presented based on the interviews. For this purpose, data was gathered by means of semi-structured interviews and observation through video recordings with teachers and teacher candidates. Descriptive analysis approach was used in data analysis. The acquired data was evaluated with discussing the content knowledge of teachers and teacher candidates in the area of sixth grade social studies lesson culture and heritage learning. As a result of the study, it was found that, teachers and teacher candidates attach importance to the area of culture and heritage learning, make a plan before the lesson, and use various techniques and methods in the teaching process. It has been reached to the conclusion that the teachers who participated the interview made

research from various resources within the scope of document analysis but faced some difficulties in teaching certain topics. At the same time, it is observed that the teachers' in- class performances are similar to each other.

Keywords: Social studies, culture and heritage, pedagogic content knowledge, teacher and teacher candidate

İÇİNDEKİLER

Bildirim	iv
Jüri Üyelerinin İmza Sayfası	v
Önsöz	vi
Özet	vii
Abstract	ix
İçindekiler	xi
Tablolar Listesi.....	xiv
Şekiller Tablosu	xv
1.Bölüm, Giriş.....	1
1.1 Problem Durumu.....	1
1.2 Araştırmanın Amacı	4
1.3 Araştırmanın Önemi.....	4
1.4 Sınırlılık	6
1.5 Tanımlar	6
1.6 Kısaltma ve Simgeler	7
2.Bölüm, Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi ile İlgili Araştırmalar	8
2.1 Öğretmenlik Mesleği.....	8
2.1.1 Genel Özellikler	9
2.1.2 Mesleki Özellikler	10
2.1.3 Kişisel Özellikler	12
2.2 Öğretmenlik Mesleğinin Genel Yeterlilikleri	15
2.3 Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanındaki Öğretileri.....	18
2.4 Pedagojik İçerik Bilgisi.....	19
2.4.1 Pedagojik Alan Bilgisi.....	20

2.4.1.1 Konu Alanı Bilgisi	21
2.4.1.2 Anlama Bilgisi	22
2.4.1.3 Öğretim Programı Bilgisi	23
2.4.1.4 Öğretim Stratejileri Bilgisi	23
2.4.1.5 Değerlendirme Bilgisi	24
2.5 Kültür ve Miras	25
2.5.1 Kültür	25
2.5.2 Medeniyet	26
2.5.3 Kültür Aktarımı	27
2.6 Sosyal Bilgilerde Kültür ve Miras Öğrenme Alanı	28
2.7 İlgili Araştırmalar	30
3.Bölüm, Yöntem	36
3.1 Araştırmanın Modeli	36
3.2 Araştırmanın Katılımcıları	37
3.2.1 Veri Toplama Aşaması	38
3.2.2 Veri Değerlendirme Aşaması	38
3.3 Araştırma Süreci ve Veri Toplama Araçları	39
3.3.1 Kişisel Bilgiler Formu	40
3.3.2 Görüşme Formu	40
3.4 Video Kayıtları	41
3.5 Gözlem Formu	41
3.6 Verilerin Çözümlemesi	42
3.7 Geçerlik ve Güvenirlik	43
4.Bölüm, Bulgular	49
4.1 Betimsel Bulgular	49
4.2.1 Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine İlişkin Bulgular	59
4.2.1.1 Gözlemlerden Elde Edilen Bulgular	59

4.2.1.2 Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular	81
4.2.2 Aday Öğretmenlere İlişkin Bulgular	89
4.2.2.1 Gözlemlerden Elde Edilen Bulgular	89
4.2.2.2 Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular	118
5.Bölüm, Sonuç, Tartışma ve Öneriler.....	126
5.1 Sonuç ve Tartışma.....	126
Kaynakça.....	137
Ekler	147
Özgeçmiş ve İletişim Bilgileri	150

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmanın Katılımcılarına Ait Demografik Bilgiler	37
Tablo 2. Görüşme Tarihleri.....	38
Tablo 3. Gözlem Tarihleri.....	42
Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı “Konu Alanı Bilgisi” Sınıf-içi Performans Gözlem Bulguları	62
Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı “Program Bilgisi” Sınıf-içi Performans Gözlem Bulguları	66
Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Öğrencileri “Anlama Bilgisi” Sınıf-içi Performans Gözlem Bulguları	70
Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı “Öğretim Stratejileri Bilgisi” Sınıf-içi Performans Gözlem Bulguları	74
Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı “Değerlendirme Bilgisi” Sınıf-içi Performans Gözlem Bulguları	78
Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanına İlişkin Ürettikleri Kodlar	82
Tablo 10. Sosyal Bilgiler Aday Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı “Konu Alanı Bilgisi” Sınıf-içi Performans Gözlem Bulguları	93
Tablo 11. Sosyal Bilgiler Aday Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı “Program Bilgisi” Sınıf-içi Performans Gözlem Bulguları	98
Tablo 12. Sosyal Bilgiler Aday Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı “Öğrencileri Anlama Bilgisi” Sınıf-içi Performans Gözlem Bulguları	102
Tablo 13. Sosyal Bilgiler Aday Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı “Öğretim Stratejileri Bilgisi” Sınıf-içi Performans Gözlem Bulguları	107
Tablo 14. Sosyal Bilgiler Aday Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı “Değerlendirme Bilgisi” Sınıf-içi Performans Gözlem Bulguları	113
Tablo 15. Aday Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanına İlişkin Ürettikleri Kodlar	118

ŞEKİLLER TABLOSU

Şekil 1 Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri Temel Sınıflandırması.....	17
Şekil 2 Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Genel Kelime Bulutu-Görüşme	50
Şekil 3 Öğretmenlerin “Derse Giriş” Kavramına Ait Kelime Ağacı	51
Şekil 4 Öğretmenlerin “Harita” Kavramına Ait Kelime Ağacı	51
Şekil 5 Öğretmenlerin “Değerlendirme” Kavramına Ait Kelime Ağacı	51
Şekil 6 Öğretmenlerin “Drama” Kavramına Ait Kelime Ağacı.....	52
Şekil 7 Öğretmenlerin “İpek Yolu” Kavramına Ait Kelime Ağacı	52
Şekil 8 Öğretmenlerin “İslam” Kavramına Ait Kelime Ağacı.....	52
Şekil 9 Öğretmenlerin “Materyal” Kavramına Ait Kelime Ağacı	52
Şekil 10 Öğretmenlerin “Türk” Kavramına Ait Kelime Ağacı.....	53
Şekil 11 Öğretmenlerin “Ünite” Kavramına Ait Kelime Ağacı.....	53
Şekil 12 Öğretmenlerin “Zorlanmak” Kavramına Ait Kelime Ağacı	53
Şekil 13 Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Genel Kelime Bulutu-Gözlem	54
Şekil 14 Öğretmenlerin “İlişkilendirmek” Kavramına Ait Kelime Ağacı	54
Şekil 15 Öğretmenlerin “Bilgi” Kavramına Ait Kelime Ağacı	55
Şekil 16 Öğretmenlerin “Kazanımlara Uygun” Kavramına Ait Kelime Ağacı	55
Şekil 17 Öğretmenlerin “Değerlendirme” Kavramına Ait Kelime Ağacı	56
Şekil 18 Öğretmenlerin “Konu” Kavramına Ait Kelime Ağacı.....	57
Şekil 19 Öğretmenlerin “Türk” Kavramına Ait Kelime Ağacı.....	58

BÖLÜM I

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı ve bu amaç bağlamında cevabı aranan sorular, araştırmanın önemi, sınırlılıkları ile literatürde geçen bazı kavramların tanımları bulunmaktadır.

1.1 PROBLEM DURUMU

Eğitim sürecinde öğrencilerin aldıkları ve gördükleri çeşitli dersler bulunmaktadır. Bu dersler öğrencinin yaşamına rehber olacak amaçlar ve içeriklerle belirli bir plan ve disiplinle eğitim sürecinde aktarılmaktadır. Bunlardan biri de “Sosyal Bilgiler” dersidir. Sosyal bilgiler, bireyin özellikle toplumsal var oluşunu ortaya koymasına yardımcı olma amacı taşımaktadır. Ayrıca; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset, hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan, öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini kapsamaktadır. Sosyal bilgiler ayrıca insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin “geçmiş, bugün ve gelecek” ekseninde incelendiği, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi olarak ifade edilmektedir (MEB, 2006: 26).

“Sosyal bilgiler” eğitim açısından ise, öğrencilerin yaşadığı kültürle ilgili öğeleri öğrenmesi, benimsemesi ve kültürünü en iyi şekilde tanıyıp tanıtmada en etkili ders olarak bilinmektedir. Böylece öğrencilerin, kültürünü öğrenip benimsemesi ve verilmek istenen amaca uygun hazırlanan sosyal bilgiler programları aracılığıyla *“kültürel kimliğe sahip bireyler olarak, kültürün toplumların devamlılığında üstüne düşen büyük görevi yerine getirecek yetkinliğe sahip”* hale geleceklerdir (Sertkaya, 2010: 1). Özellikle bu çalışmada da öğrencilerin sosyal bilgiler dersi aracılığıyla

kazanacakları kültür ve miras öğrenmelerine yönelik oluşumunun değerlendirilmesi vardır.

Dünya globalleştikçe kültür, ama özellikle yerel kültür, küreselleşmeden çeşitli şekillerde ve aşamalarda etkilenmektedir. Bu anlamda aslında küresellik tüm zihniyet ve kurumlarıyla yerel kültürün üzerindedir ve onu kuşatmıştır. Ayrıca küreselleşmenin etkileri çok geniş ve çaplı olmakla birlikte her zaman istenen bir durum da değildir. Bunun sebebi de yerel halkların, daha geniş kapsamlı sistemler tarafından ortaya çıkarılan ve giderek artan güç karşısında kendini savunmak zorunda kalmaktadır (Kottak, 2013: 42).

Bu noktada bazı kültürel değerler ve yerelliğin aslına uygun kalabilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması için ise her zaman kültürle iç içe olan eğitimin işlevi önemli olmaktadır. Birbiriyle iç içe olan bu kavramlardan eğitim birçok etkiye açık bir alan olarak bilinmektedir. Bu anlamda küreselleşme gibi büyük bir olgudan etkilenmesi tabiidir. Bu etkilenme sonucunda da özellikle sosyal bilgiler dersi öğretim programının yeniden düzenlenmesi dönemin şartlarına ve gelişmelerine göre ele alınması gereklidir. 2005 yılında yeniden düzenlenen sosyal bilgiler öğretim programı öğrencinin; *“Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmesi”*ni amaçlamıştır (MEB, 2005).

Sosyal bilgiler dersi içeriği açısından dönemini ve gelişmeleri yakından takip eden, eleştiren ve sorgulayan bireyler yetiştirmesi önemlidir. Özellikle “somut olmayan kültürel miras” (SOKÜM), sosyal bilgiler dersinin doğrudan ilgi alanına girmektedir. Bu açıdan da ifade edilen amaçları gerçekleştirmek kültürel mirasla sağlanacaktır.

Sosyal bilgiler dersi yerine, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nin eğitim açısından direktiflerine bakıldığında Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı İlköğretim okullarının 6. 7. ve 8. sınıflarında *“halk kültürü”* adlı, bir saatlik seçmeli ders, 2006–2007 Eğitim-Öğretim yılından itibaren aşamalı olarak programda uygulanmıştır. Hatta “Halk Kültürü” ders kitabında SOKÜM'ün beş boyutu öğretim programına yerleştirilmiş ve bu gelişme somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik örgün eğitim alanında gerçekleştirilen ilk olumlu adım olarak görülmüştür (Kutlu, 2009: 13).

Bunlarla birlikte, öğretim programı incelendiğinde bu değerlerin aktarılması ve kazandırılmasını olanaklı hale getiren en önemli ders sosyal bilgiler dersi denebilir. Bu açıdan sosyal bilgiler dersinin tanımına bakıldığında, içerikte ve yapısında ifade edilen özellikler bulunmaktadır. Bu çerçevede sosyal bilgiler dersi “*bilgiye, beceriye, tutuma ve sosyal katılıma ilişkin hedeflerini disiplinler arası bir yaklaşımla bir hayli geniş bir zeminde gerçekleştirme çabası*” göstermektedir (Tomlinson, 2004: 33).

Mesleki anlamda bütün bu özelliklerle birlikte herhangi bir konuyu öğretebilmek için o konuyu belli bir düzeyde anlamış olmanın gerekliliği şarttır. Fakat tek başına konuyu bilmek öğretim için yeterli olmamaktadır (Öner, 2008). Bu anlamda Pedagojik içerik bilgisi, pedagojik ve içerik bilgilerinin birbiri ile etkileşiminden meydana gelmiş, fakat her iki bilgidен bağımsız olarak var olan yeni bir bilgi alanı olarak tanımlanmıştır (Shulman, 1986).

Pedagojik içerik bilgisi ilgili alanda öğrenme ve öğretme aktivitelerinin daha verimli olabilmesi için içerik bilgisinin kendi içindeki yapısına göre geliştirilen pedagojik yaklaşım olarak da ifade edilmektedir. Mishra ve Koehler (2006)’e göre pedagojik içerik bilgisine bakıldığında “Farklı konu tipleri için öğretim metotlarının bilgisi” anlamında tanımlanmıştır. Bu çerçevede bu çalışmada sosyal bilgiler dersinde öğretmen ve öğretmen adaylarının kültür ve miras öğrenme alanında “dersi nasıl planlayıp işledikleri, hangi materyalleri kullandıkları, ölçme değerlendirmeyi nasıl yaptıkları, konular işlenirken ne gibi zorluklar yaşadıkları, alanla ilgili bir konuyu öğretirken hangi yöntem ve tekniği kullandıkları vs.” gibi durumlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çağımızda gelişen ve değişen eğitim ortamına uyum sağlayabilecek bireylerin yetişmesi gerekmektedir. Bireylerin ihtiyaç duyduğu çağdaş eğitimi veren öğretmenlerin de çağdaş bir anlayışa sahip olmaları şarttır. Bu noktada öğrenme-öğretme çerçevesinde en önemli değişkenlerinden biri olan öğretmenin sahip olması gereken niteliklerle bu sorunlar çözülecektir. Bu yeterliklerden öğretmenlerin bireysel nitelikleri olarak; güdüleyicilik, başarıya odaklanmışlık ve profesyonellik ile mesleki nitelik olarak da öğretim etkinliklerini planlama, öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanma, etkili iletişim kurma, sınıf yönetimi, zamanı etkili kullanma, öğrenmeleri değerlendirme ve rehberlik yapma şeklinde ifade edilebilir.

Yaşadığımız çağın gereği olarak özellikle öğretmenlik mesleği, çok hızlı değişimler yaşayabilen mesleklerdendir. Öğretmenlerin çağın değişimlerine ayak uydurabilmesi için mesleki yeterlik düzeylerinin ve mesleki gelişimlerinin yeniden ele alınması gerekmektedir. Bu çerçevede içerik olarak öğretmenlerin öğretme görevi kendi alanıyla ilgili akademik bilgileri öğrencilere farklı yöntem ve tekniklerle aktarması ve bunlarla birlikte bu bilgilerin günlük hayatta kullanılmasının teşvik edilip araştırma yoluyla onların bilgiye kendilerinin ulaşmasını sağlama öğretmenlik mesleğinin gereği olmalı ve yeterli pedagojik içerik bilgisine sahip olarak alanında kendini geliştirmelidir.

1.2 ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenleri ile aday öğretmenlerin kültür ve miras öğrenme alanına ilişkin bilgi düzeylerinin ve uygulamadaki performanslarının belirlenmesidir. Bu genel amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Sosyal bilgiler öğretmenleri ile aday öğretmenlerin kültür ve miras öğrenme alanına ilişkin sahip oldukları pedagojik içerik bilgileri nasıldır?
2. Sosyal bilgiler öğretmenleri ile aday öğretmenlerin kültür ve miras öğrenme alanına ilişkin sınıf içi performansları nasıldır?

1.3 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Temelde tarih odaklı olan bu öğrenme alanı kültür ve kültürel mirası öne çıkaran bir yapıya sahip olmakla birlikte Türk kültürünü oluşturan yapı taşı olan öğelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesini sağlayacak bir milli bilincin oluşturulmasını da amaçlamaktadır. Çengelci'nin (2012) çalışmasında da ortaya koyduğu gibi yine somut olmayan kültürel mirasa ilişkin kazanım ve etkinlik örneklerinin en fazla “kültür ve miras” öğrenme alanında olduğu da ortaya çıkarılmıştır. “Geçmiş dönemlerde olup geleceğe aktarılmak istenen soyut ve somut değere sahip topluma ait değerler bütünü kültürel miras olarak tanımlanmaktadır” (KTB, 2009: 3/22). Bununla birlikte herhangi bir konuyu öğretebilmek için o

konuyu belli bir düzeyde anlamış olmanın gerekliliği de aşikârdır. Ancak sadece konuyu bilmenin öğretmek için yeterli olmadığı da bilinmektedir (Öner, 2008). Bu anlamda pedagojik içerik bilgisi, pedagojik ve içerik bilgilerinin birbiri ile etkileşiminden oluşmuş, fakat her iki bilgidен bağımsız olarak var olan yeni bir bilgi alanı olarak tanımlanmıştır (Shulman, 1986). Bir öğretmen bu hususlara ne kadar sahip olursa öğrenme o nispette verimli ve kalıcı bir şekilde gerçekleşeceği muhakkaktır. Bu bağlamda öğretmenlerin bahsi geçen niteliklere ne kadar sahip olduklarını tespit etmek oldukça önemlidir. Bu çalışmada da yukarıda bahsi geçen nedenlerden dolayı sosyal bilgiler dersinde “kültür ve miras” öğrenme alanı özelinde öğretmenlerin pedagojik içerik bilgilerinin tespiti hem gerekli hem de işlevseldir. Bu hususla yapılan literatür taramasında daha önce sosyal bilgiler dersine yönelik böyle bir çalışma yapılmamış olması yapılan araştırmayı gerekli kılmakla birlikte bu çalışmayı güncel ve özgün hale getirmiştir.

Bu araştırma, sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının kültür ve miras öğrenme alanına ilişkin pedagojik içerik bilgilerinin incelendiği bu çalışmayla öğretmen ve öğretmen adaylarının kültür ve miras öğrenme alanında dersi nasıl planlayıp işledikleri, hangi materyalleri kullandıkları, ölçme ve analizi nasıl yaptıkları, uygulama alanında hem devlet hem de özel kurumlara bakılması, konuların öğretime ilişkin ne gibi zorluklar yaşadıklarını belirlemeye çalışmıştır. Bu gibi hususların tespiti hem sosyal bilgiler dersi öğretime hem de MEB bünyesine katkı sağlamakla birlikte alandaki literatüre zenginlik katacaktır. Birbirinden ayrılmaz olan somut ve soyut kültür ve mirasın sınıf ortamında öğrencide, öğretmende, ders ve programlarda ne şekilde olduğu ve nasıl uygulandığı gibi hususlarda da tespit edilmeye çalışıldığı için bu konunun araştırılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

Bu araştırma da elde edilecek çıktılar sayesinde eğitim ve öğretim alanında görülen eksikliklerin giderilmesi noktasında, başta sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adayları olmak üzere, eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmen yetiştiren bölümleri ile bu alanda çalışma yapan araştırmacı ve uygulamacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışma da birbirinden ayrılmaz olan somut ve soyut kültür ve mirasın sınıf ortamında, öğrencide, öğretmende, ders ve programlarda ne şekilde olduğu ve nasıl uygulandığı gibi sorulara cevap vermesi açısından önemlidir.

Bu araştırma, ilgili literatüre katkılarının yanı sıra bu dersin öğretiminde etkili olan pedagojik içerik bilgisinin değeri açısından farkındalık oluşturacağından önemlidir. Bununla birlikte bu araştırmanın eğitim programcılarına yol göstererek pedagojik içerik bilgisinin Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı içinde yeni bir yer edinmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir

1.4 SINIRLILIKLAR

Sosyal bilgiler eğitiminde, Sosyal Bilgiler Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Kültür ve Miras Öğrenme Alanına İlişkin Pedagojik İçerik Bilgilerinin İncelenmesini kapsayan bu çalışma, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Sakarya ili Erenler, Arifiye ve Karasu ilçelerinde ilköğretim okullarında gören yapan dört öğretmen ve dört öğretmen adayı ile sınırlıdır. Çalışmanın verileri görüşme ve gözlem formuyla ve de nitel alan yazın bilgileri de kitaplar, dergiler, sözlükler, süreli yayınlar, makaleler, bildiriler, lisansüstü tezler, internet kaynakları, Milli Eğitim Bakanlığı programlarından elde edilen bilgilerle sınırlıdır.

1.5 TANIMLAR

Sosyal Bilgiler: Ders olarak insanlarla ilgili başka bilimlerin içerik yöntemlerinden faydalanarak insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde, disiplinler arası bir yaklaşımla ortaya koyan bir derstir. Bunlarla birlikte globalleşen dünyada hayatla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi gaye edinen bir çalışma alanı olarak da ifade edilmektedir (Doğanay, 2007: 17).

Öğretmen: Çağın bilgisel donanımını edinen ve bilgiyi muhatabına en iyi şekilde aktaran ve içinde bulunduğu kültürün özelliklerini ve yaşadığı çağın gereklerini dikkate alarak öğrencilerini eğiten, yönlendiren, destekleyen önemli kişiye öğretmen denilmektedir (Zembat, 2007: 278).

Kültür ve Miras: Toplumların özünden ortaya çıkan her şey o toplumun kültürünü oluşturmaktadır. Toplum, içinde mevcut her çeşit bilgiyi, alışkanlıkları, inançları, gelenek ve görenekleri, değer ölçülerini, genel tutum ve zihniyet ile her çeşit

davranış şekillerini kültür içine almaktadır. Ayrıca nesilden nesile aktarılan maddi ve manevi yönü olan, çoğunluk tarafından benimsenen ve o toplumu diğerlerinden ayırt eden, topluma özgü hayat tarzı kültürü meydana getirmektedir (Dindar, 1990: 94).

Pedagojik Alan Bilgisi: Özel alan, konu alanı, mesleki ve alan bilgisinin karışımı olan ve belirli bir alan öğretmenliğine ilişkin bilgilerdir (Shulman,1987). Ayrıca başka ifadeyle bir öğretmenin ve öğretmen adayının sahip olduğu “olay, ilke, kavram, teorinin birleştiği bir disiplin” dir (Schwab, 1964).

Pedagojik İçerik Bilgisi: İçerik açısından ise herhangi bir incelemedeki konu içeriği, başlıklar, gerçekler, tanımlar, yöntemler, kavramlar, yapı düzenlemeleri, temsiller, doğrular ve inceleme alanındaki ilişkiler ağı içerik bilgisini göstermektedir (Davis, 2003).

1.6 KISALTMA VE SİMGELER

<i>PİB</i>	: Pedagojik İçerik Bilgisi
<i>PAB</i>	: Pedagojik Alan Bilgisi
<i>Ö</i>	: Öğretmen
<i>AÖ</i>	: Aday Öğretmen
<i>ÖMGY</i>	: Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilik
<i>NCSS</i>	: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
<i>TDK</i>	: Türk Dil Kurumu
<i>QUILT</i>	: Öğrenme ve Düşünmeyi Geliştirmek için Soru Sorma ve Anlama
<i>MEB</i>	: Milli Eğitim Bakanlığı
<i>SOKÜM</i>	: Somut Olmayan Kültürel Miras

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ

Öğretmenlik mesleği çeşitli adlandırmalarla toplumda yer edinmiştir fakat mesleki tanım olarak ise, 1973'te çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda şöyle tanımlanmıştır: “Öğretmenlik, devletin eğitim-öğretim ve bununla ilgili öğretim görevlerini üzerine alan ve genel kültür, özel alan, eğitim ve pedagojik formasyonla sağlanan özel bir ihtisas mesleğidir.” (METK, 1973).

Bu ifadelerle bakıldığında öğretmenlik, devletin temel hizmetlerinden biri olan öğretim hizmetini yerine getirmekte, bu sorumluluğunu yerine getirirken de öğrencilerini yönlendirme ve belirli bilim dalları ve alanlarda onların yetiştirilmesini ve gelişmesini sağlayan kişidir (Semerci ve Kara, 2004: 70). Ayrıca öğretmenlik mesleği, okullarda eğitim ve öğretim etkinliklerinin planlamasını gerektirmekte ve eğitim kurumlarının yönetim görevlerini üstlenen özel bir alan olarak bilinmektedir. Bu çerçevede öğretmen ise “öğrenciyle eğitim öğretim ortamında her zaman etkileşim halinde olan, sunulan programı uygulayan, öğretimi yöneten ve hem öğrencinin hem de öğretimin değerlendirilmesini yapan kişi” diye ifade edilmektedir. Bunların yanında nitelikli bir öğretmenin sahip olması gereken özelliklere olarak “alan bilgisi, pedagoji içerik bilgisi, öğretim için gerekli beceri ve tutumlar, çocuk gelişimi hakkında bilgi birikimi, iletişim becerileri, meslek etiği ve kendini yenileme ve geliştirme kapasitesi” gibi özelliklerin olması gerekmektedir (Cobb vd, 2001). Aslında bir açıdan eğitimin kalitesi öğretmenlerle ilgilidir. Bu açıdan eğitimi gerçekleştirecek olan öğretmenlerin hizmet öncesinde ve hizmet içinde kendilerini iyi yetiştirmiş olmaları ve donanım elde etmeleri çok gereklidir (Akar, 2007: 19).

Öğretmenlik, birçok alan gibi alanında uzmanlık gerektirmektedir. Bu uzmanlığı gerçekleştirmede mesleki formasyon ve diploma zorunluluğu şarttır (Koyunkaya, 1982: 4). Çünkü bilgiyi öğreten kişinin belli yetenekleri ve bilgi donanımına sahip olması gerekmektedir. Bu sebeple her ne olursa olsun kişilik özellikleri çok iyi de olsa, bir öğretmenin alan bilgisi becerileri yoksa etkili bir öğretmenlik yapması da düşünülemez (Eskicumalı, 2011: 8-11).

Öğretmen bütün bunlarla birlikte birçok öğrencinin yaşamında önemli farklılıklar oluşturarak onların yaşam felsefelerinin oluşmasında rol oynamaktadır (Güneş, 2011: 2). Öğretmen öğrenciler için bir rol model gibidir. Çünkü öğrenciler öğretmenlerinin davranışlarından, konuşma tarzından etkilenmekte ve onları taklit etmektedirler. Bundan dolayı, öğretmenlerin öğrencilerine örnek olacak tarzda sağlam karakterli olması beklenmektedir (Eskicumalı, 2011: 11). Çünkü öğretmen içinde bulunduğu ülkenin ihtiyacı olan nitelikli bireyler, yurttaşlar yetiştirmekle sorumludur. Toplumda hangi kesimden olursa olsun üzerinde öğretmenin emeği bulunmayan hiçbir kişi yoktur (Coşkun, 2011: 33).

Son olarak rol açısından öğretmen rolleri açısından: “öğrenmeyi sağlama, sınıf yönetimi, aile üyeliği, değerlendirme, güven verme, mesleksi ustalık, toplum liderliği” gibi rolleri bulunmaktadır. Bu rollerin hepsini tek başına bir öğretmen olarak üstlenmek zordur. Ona göre eğitimdeki başarıların ve başarısızlıkların nedeni öğretmenin bu rollerin hangisini kullandığıyla ilgili olmaktadır (Sünbül, 1996: 600).

2.1.1 Genel Özellikler

Öğretmenlik mesleğinde genel geçer bazı özelliklerin olması gerekmektedir. Eğitimin öğeleri en üst seviyede olursa istenilen başarı elde edilebilmektedir. Bu açıdan da eğitimde çeşitli unsurlar bulunmaktadır. Bunların en önemlisi ise öğretmendir. Meslek olarak öğretmenliği seçen bir bireyin öğrenme ve öğretmeyi sevmesi gerekmektedir. Öğretmenin öğretme faaliyetlerini gerçekleştirebilmesi için yeterli bilgi ve becerilere sahip olması şarttır. Yaşadığı döneme uyum sağlayabilmesi için sürekli kendini yenilemeli, gelişmeleri yakından takip etmeli, öğrencilere yol gösterecek nitelikte olmalıdır (Yalçınkaya, 2016: 245). Bu özelliklere sahip olmanın en önemli yolu ise hizmet öncesi eğitimle mümkündür. Hizmet öncesi eğitimde iyi

yetişen bir öğretmenin mesleki yaşamında da başarılı olması beklenmektedir (Yeşilyurt, 2011: 72)

Bu çerçevede “öğretmen niteliği” ile ilgili yapılan araştırmalara göre, öğretmen performansı çok kompleks insan fenomenlerinden sayılmaktadır. Bu sebeple öğretmenin etkililiği ve etkili öğretmen kişiliği, kesinlikle basit bir mesele sayılmamaktadır (Sünbül, 1996:597). Çünkü öğretmenlik, herkesin yapabileceği sıradan bir iş değil, uzmanlık isteyen bir meslek olarak bilinmektedir. Öğretmenlerde bu uzmanlığın olabilmesi için çeşitli eğitimlerle birlikte öğretmen adayının “bir öğretmende bulunması gereken nitelikleri de taşıması gerekmektedir (Çınar, 2008).

Öğretmenin taşıdığı bu nitelikler, ilk olarak zaten öğrenme-öğretme sürecinin verimliliğini etkilemektedir. Bu açıdan öğrencilerin;

- Derslerde başarılı olmaları,
- Bir mesleğe yönelmeleri,
- Hayata bakış biçimleri,
- Yaşam felsefeleri,
- Başkalarına saygılı,
- Hoşgörülü kişiliğe sahip olmaları” öğretmenin taşıdığı niteliklerle ve bunları sınıf içi ve dışı eğitim öğretim etkinlikleri içerisinde aktarabilmeleriyle bağlantılı olarak farklılıklar içermektedir (Yapıcı ve Gülveren, 2007).

Bu noktada öğretme öğrenilmesi planlanan etkinliklerin gerçekleştirilmesi işine denilmektedir. Karmaşık bir toplumda öğrenilmesi beklenen davranışlar çok olduğundan bunların kişisel çabayla gerçekleşmesi kolay değildir. Bu güçlüğü yenmekte okul özel öneme sahip bir kurum olarak ön plana geçmektedir. Fakat genel anlamda ise bütün bu özelliklerle birlikte öğretme işinin temel sorumlusu öğretmendir denilebilir (Sünbül, 1996:598).

2.1.2 Mesleki Özellikler

Mesleki çerçeveden bakıldığında, bir öğretmenin kişilik özelliklerinin iyi olması onun etkili bir öğretmen olduğunu göstermemektedir. Aynı zamanda kendi alanıyla ilgili bilgi ve becerileri öğrencilere kazandırma yöntemini ve alanını çok iyi bilmesi

gerekmektedir. Bütün bunlara ek olarak içinde bulunduğu toplumu ve kültürü de tanınması gerekmektedir (Eskicumalı, 2011: 11).

Mesleğinin icra ettiği mekânı, okulu geliştirmek için elinden geleni yapmalı, teknolojiyi iyi kullanmalı, yeniliklere ve gelişmelere açık, mesleki sorumluluklarını yerine getiren, müfredatı iyi bilen bir birey olarak kendini yetiştirmeli ve bu çerçevede çalışmalar yapmalıdır (Yılmaz, 2015: 41). Ayrıca;

- Anlatacağı alanla ilgili ders planı yapmalı ve derse zamanında başlamalı ve dersi zamanında bitirmelidir.
- Yine bu çerçevede çalışma arkadaşları ve idarecilerle işbirliği yapmalıdır.
- Öğrencilerin psikolojilerini anlayarak empati yapmalı ve ona göre davranmalıdır.
- Üst düzey düşünme becerilerine sahip öğrenciler yetiştirmek için elinden gelen çabayı göstermelidir.
- Öğrencileri topluma ve hayata hazırlamaya çalışmalıdır.
- Sınıf yönetimi konusunda deneyimli olmalıdır.
- Öğrencilere objektif ve adil davranmalıdır.
- Öğrencileri iyi değerlendirmeli ve kısacası öğrencilerin kendini gerçekleştirebilmesi için çaba gösteren bir model olmalıdır (Cemaloğlu, 2011: 235).

Bütün bunlarla birlikte öğretmenin mesleki niteliklerinin bazı özellikleri şu maddelerde özetlenebilir:

Rehber Olma: Öğretmenlerden öğrencilere rehberlik yapmaları programda açık bir şekilde belirtilmemiştir. Fakat bu öğrencinin gelişimine yönelik rehberlik ve bilgiye ulaşmada öğrenciye rehberlik olarak iki şekilde yapılmaktadır (Arslan ve Özpınar, 2008: 44).

Okulu Kültürlenme Yeri Görme: Öğretmenler okulun gelişimine katkı sağlamak için çeşitli programlar ve etkinlikler yapmalıdırlar. Öğretmen aynı zamanda sivil toplum örgütleri ile öğrencilerin gelişimi için işbirliği halinde olmalı ve eğitim sistemindeki sorunlara karşı duyarlılık göstermelidir. Ayrıca okulun gelişimine katkı sağlamak ve okulda yaşanan sorunların giderilmesi için eylem araştırmaları planlamalı ve yürütülebilmelidir (Arslan ve Özpınar, 2008: 45).

Araştırmacı, Sorgulayıcı ve Yeniliklere Açık Olma: Bilgi sürekli olarak gelişip değiştiğinden öğretmen de içinde bulunduğu yıllar boyunca aynı bilgilerle mesleğini yapmak yerine kendini geliştirmeli, değişime açık olmalıdır. Gelişim içerisine girmeyen bir öğretmenin öğrencilerine faydalı olması beklenemez. Fakat öğretmenin kişisel ve mesleki anlamda içinde bulunduğu zamanın koşulları gereği kendisini geliştirmesi gereklidir (Özer ve Gelen, 2008: 46).

Eğitim Teknolojisini Günlük Hayatta Kullanma: Öğretmenlerden teknoloji okur-yazarı olarak bilgi ve iletişim teknolojilerini (internet, faks, kamera, fotoğraf makinesi, vs.) günlük yaşantılarında kullanabilecek beceriye sahip olmaları meslek olarak gerekli olmaktadır (Arslan ve Özpınar, 2008: 46).

İnsan İlişkilerine Önem Verme: Öğretmen öğrencilerle, velilerle, idarecilerle ve diğer eğitimcilerle olan ilişkilerine özen göstermeli ve insani iletişim ve ilişkilerinde uzman olarak mesleğini yapmaya çalışmalıdır (Arslan ve Özpınar, 2008: 46). Ayrıca mesleki yükümlülüklerini de yerine getirerek yasaları takip etmelidir. Böylelikle öğretmenlerden, hak ve sorumlulukları hakkında bilgi sahibi olmaları beklenmektedir (Arslan ve Özpınar, 2008: 46).

Öz Değerlendirme: Diğer bir mesleki özellik olarak ise, öğretmenin kendi çalışmalarını eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmesi ve eksikliklerini gidermesidir. Bu noktada müfredat öğretmenlerden, sınıf içi ve dışında yaptıkları çalışmalarda, ölçme-değerlendirmeden elde ettiği sonuçlara göre öz değerlendirme yapabilmelerini ve öz değerlendirme sonuçlarını öğrenme-öğretme sürecini geliştirmede kullanabilmelerini istemektedir (Arslan ve Özpınar, 2008: 48).

Müfredatı Yeteri Kadar Tanımak: Son olarak da öğretmenlerden okuttukları müfredat hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları ve uygulamada ortaya çıkabilecek problemlere çözüm üretebilecek yeterlikte olmaları mesleki özellik olarak beklenmektedir (Arslan ve Özpınar, 2008: 48).

2.1.3 Kişisel Özellikler

Öğretmenlik mesleğiyle ilgili genel ve mesleki özelliklerin yanında kişisel özellikleri de bulunmaktadır. Bir öğretmenin kişisel özellikleri öğrencileri ve okulu çeşitli şekillerde etkilemektedir. Kişisel anlamda olumlu özelliklere sahip bir öğretmen “iyi bir model” olmakta ve öğrencilerini etkilemektedir. Özellikle olumlu kişilik

özellikleri sayesinde öğrencileri ile sağlıklı iletişim kurmaktadır. İnsan yetiştirme en önemli unsurları arasında öğretmenin olgunluğu ve örnek karakteri bulunmaktadır (Bek, 2007: 19).

Öğretmenlerin kişisel özelliklerine Çelikten ve diğerlerinin (2005: 214-221) yaptığı sınıflama açısından bakıldığında, öğretmenlerin kişisel özellikleri arasında, öğretmenin objektif ve açık görüşlü olması, ihtiyaçlarını ve beklentilerini dikkate alarak kendini sürekli geliştirmesi bulunmaktadır. Bu anlamda eğitim sorunlarını araştırıp çözebilen, aktüel, meydana gelen teknolojik ve toplumsal gelişmeleri yakından izleyen, araştırmacı karaktere sahip ve yüksek başarıyı hedefleyen öğretmenler ideal öğretmenlerdir. Buradan hareketle öğretmenlikle ilgili genel özelliklere bakıldığında şunlar söylenebilir (MEB, 2006: 50):

- İnsan sevgisi ile dolu olan,
- Öğrencilerine değer veren,
- Gerçekçi davranan,
- Çoklu bakış açısına sahip olan,
- Genel kültür düzeyi yüksek olan,
- Güler yüzlü, hoşgörülü ve sabırlı davranan,
- Liderlik vasıflarına sahip,
- Ahlaklı, güvenilir ve dürüst olan,
- Mesleki yönden yeterli bilgi donanımı olan,
- Öz güveni yerinde,
- İşini seven ve işine sadık olan,
- İşbirliğine açık olan,
- Objektif,
- Ön yargısız,
- Adil,
- Yeniliklere açık, esnek, aktif ve araştırmacı olan,
- Anlaşılır, akıcı ve güzel konuşan,
- Fiziki görünümü düzgün ve nezaket sahibi olan bireyler olarak tanımlanabilir.

İnsan hayatının en uzun ve en önemli süreçlerinden olan eğitim hayatı birtakım unsurlardan meydana gelmektedir. Bunlar öğrenci, öğretmen, öğretim programı ve öğrenme ortamı olarak ifade edilebilir (Coşkun, 2011:1). Bu unsurlar eğitimin amaçlarının gerçekleşmesine katkı sağlamaktadır. Bundan dolayı eğitimin ulaşılması istenen amaçlarının gerçekleşebilmesinde en önemli görev öğretmenlerindir (Dağ ve Göktürk, 2014: 172).

Görev anlamında öğretmenlerin görevlerini dört başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar; (Özdemir ve Yalın, 2000: 56);

- Öğretme: Öğretmek, öğretmenin öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştıracak etkinliklerini düzenleyerek onların öğrenmelerine yardımcı olmasıdır. Öğrenme öğretme sürecini yönlendirerek onlara rehberlik etmektedir.
- İdare ve yönetim: İdare ve yönetim, diğer öğretmenlerle ve idareyle iş birliği yaparak planlaması ve çalışmasıdır. Eğitim öğretim etkinliklerini gerçekleştirmektedir.
- Meslek/konu alanı uzmanlığı: Mesleki konu alanı uzmanlığı, alanı ile ilgili bilgilerin uzmanı olmasıdır. Alanına hâkimdir. Bilgilerini ve kendini sürekli güncelleştirmektedir. Hizmet içi eğitimlere katılarak kendini geliştirmekte ve bildiklerini, öğrendiklerini öğretmen arkadaşlarıyla paylaşmaktadır.
- Öğrenci danışmanlığıdır: Öğrenci danışmanlığı, öğretmenin kimi zaman öğrencilerin ailesi ya da arkadaşı olmasıdır. Onların yeteneklerini keşfetmeye çalışmaktadır.

Genel olarak öğretmenlerin en önemli görevi, Milli Eğitim'in amaçlarına uygun bir şekilde eğitim öğretim etkinliklerini planlayıp öğrencilerin davranışlarında eğitim yoluyla değişimler meydana getirme gayretidir. Bu görevini yerine getirmek için de bunları yapması yerinde olacaktır (Taşgın, 2010: 15):

- Öğrencileri her yönüyle tanımaya çalışmaktadır.
- Öğrencilerin ulaşacağı eğitim hedeflerini belirlemektedir.
- Öğrencilerin öğrenim yaşantılarının düzenlenmesine yardımcı olmaktadır.
- Öğrencilerin daha iyi öğrenebilecekleri gerekli ortamı hazırlamaktır..
- Öğrenme yaşantılarını düzenleyerek gerçekleştirmektedirler.
- Öğrencilerin öğrenme düzeylerini ölçerek, onları değerlendirmektedirler.

2.2 ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNİN GENEL YETERLİLİKLERİ

Bu çağda, teknolojik gelişmelerdeki ilerlemelerle, belirli dönemlerde büyük atılımlar yaşanmıştır. Bu atılımlar ülkelerin ekonomik gelişmişliklerini, sosyal yapısını ve bireylerin günlük yaşamlarını büyük çapta etkilemiştir. Birinci sanayi dönemi, su ve buhar gücüne dayalı mekanik üretim ile tarım toplumu altyapısını yerinden sarsmış, ikinci sanayi dönemi üretimde elektrik enerjisi kullanımı ile devamlı üretime geçişi başlatmış ve dünyadaki “sosyal, ekonomik, siyasal” dönüşümlere neden olmuştur. Üçüncü sanayi dönemi ise dijital dönüşüm, elektroniklerin kullanımı ve bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle üretimin otomatikleştirilmesini beraberinde getirmiştir. Önümüzdeki yılların toplumsal altyapısını ise şimdilerde başlayan, siber-fiziksel sistemler kavramı, nesnelerin interneti ve hizmetlerin internetine dayalı dördüncü sanayi dönemi şekillendireceği anlaşılmaktadır. Dördüncü sanayi dönemi olarak adlandırılan içinde bulunulan yeni dönem, diğer sanayi alanlarında olduğu gibi eğitim sistemlerini de önemli ölçüde etkileyecektir (MEB, 2017: 1). Bu anlamda değişen dünyaya uyum sağlayabilecek bireylerin yetişmesi sadece çağdaş bir eğitimle mümkün hale gelecektir. Bireylerin ihtiyaç duyduğu çağdaş eğitimi veren öğretmenlerin de çağdaş bir anlayışa sahip olmaları gerekmektedir. Öğrenme-öğretme ortamının en önemli değişkenlerinden biri olan öğretmenin sahip olması gereken nitelikler alan yazında kişisel ve mesleki nitelikler olmak üzere iki grupta ele alınmıştır. Bunlardan;

- Öğretmenlerin kişisel nitelikleri;
 - Güdüleyicilik,
 - Başarıya odaklanmışlık
 - Profesyonellik olmak üzere üç grupta;
- Mesleki nitelikleri ise
 - Öğretim etkinliklerini planlama,
 - Öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanma,
 - Etkili iletişim kurma,
 - Sınıf yönetimi,
 - Zamanı etkili kullanma,
 - Öğrenmeleri değerlendirme,

- Rehberlik yapma olmak üzere de yedi grup olarak ifade edilebilir (Arslan ve Özpınar, 2008).

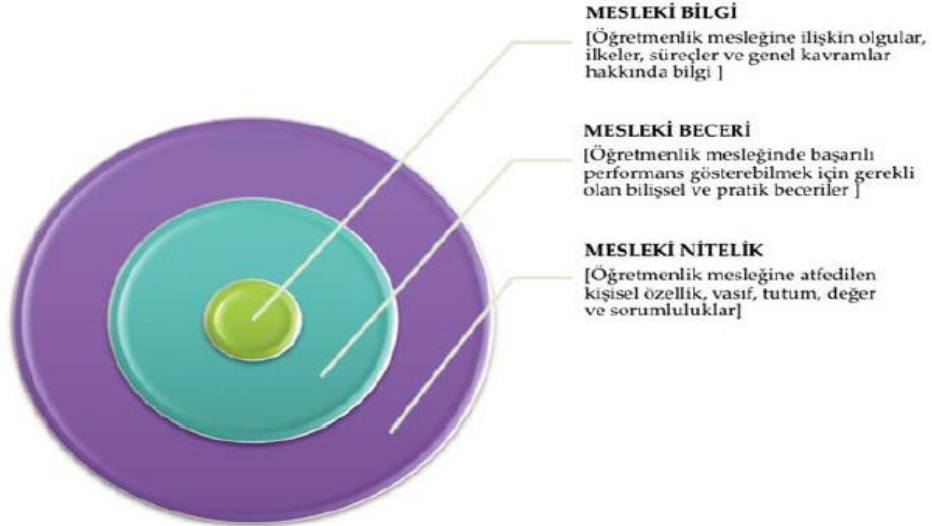
İçinde bulunulan çağda özellikle öğretmenlik toplumsal yapılarıdaki hızlı değişimlerden en çok etkilenen meslek gruplarındandır. Öğretmenlerin çağın değişimlerine ayak uydurabilmesi için mesleki yeterlik düzeylerinin ve mesleki gelişimlerinin yeniden ele alınması bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Uluslararası alanda yapılan araştırmalar öğretmen kalitesinin ve yeterlik düzeylerinin öğrenme ve öğrenci başarısı üzerindeki etkisinin oldukça büyük olduğunu ve hatta ülke ekonomilerine katkı sağladığını belirtmişlerdir (Goe ve Stickler, 2008). Bu durum da öğretmen veya eğitimcilerin genel, mesleki ve kişisel özelliklerin yanında ayrıca genel olarak da bazı yeterliklerin önemli olduğu unutulmamalıdır. Bu süreçte hem devlet hem de eğitimci bahsedilen noktaları tamamlamalı ki öğretmenlik, toplumsal değerlerin gelecek kuşaklara aktarıcısı ve bilgi ile bilgiye talepte bulunanları buluşturma rolünü üstlenmiş olsun. Öğretmenlik mesleğine yüklenen bu anlamın öğretmenlerin toplumsal sorumluluklarını daha da artırdığı anlaşılmaktadır (MEB, 2017: 1). Bu noktada öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri (ÖMGY) çerçevesinde hazırlanmış geçerli ve güvenilir bir yeterlik düzeyi belirleme ve değerlendirme sistemi aşağıda bahsedilen faydaları sağlayacağı söylenebilir:

1. Ülke genelinde gerçekleştirilen öğretmen yeterlik düzeyi bu anlamda değerlendirmelerinde tutarlılık esas olmalıdır.
2. Öğretmenlerin gösterdiği gelişimleri izlemeye ve öğretmenleri mesleki gelişim ihtiyacı duyduğu alanların belirlenmesinde yardımcı olunmalıdır.
3. Öğretmenlerin kendilerini tanımada, mesleki öz-değerlendirmelerini yapmada ve kariyerlerini planlamalarına yardımcı olunmalıdır.
4. Öğretmenlerin mesleki kariyerleri boyunca belirli bir performans/ yeterlik düzeyinin üzerinde tutulması güvence altına alınması gerekmektedir (Buldu, 2014: 116).

Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri geliştirilmesi safhasındadır. Fakat hala bahsedilen bu uyumu sağlayacak çalışmalar henüz yapılmamıştır. Bu uyum ancak öğretmen genel yeterliklerinin belirlenmesinde ve tanımlanmasında araştırma bulguları ve kuramsal bilgiye dayalı olarak üç ana boyutta “bilgi, beceri, nitelik” bir kavramsal çerçeve ile gerçekleştirilebilmektedir. Bu durum Şekil 1’de

gösterilmektedir. Bu boyutlar, öğretmenlerde bulunması gereken temel mesleki kapasite ve başarıyı genel ifadelerle ortaya koymuştur. Bu noktada bu üç kavrama odaklanmak gerekmektedir. Bunlar;

- İlk olarak bilgi (öğretmenlik mesleğine ilişkin olgular, ilkeler, süreçler ve genel kavramlar hakkında bilgi) boyutu öğretmenlerin öğrencilerinin öğrenme kazanımlarını en üst düzeye çekmek için ihtiyaç duyduğu birtakım mesleki bilgi tabanlarını kapsamaktadır.
- İkinci olarak beceri gelmektedir. Beceri (öğretmenlik mesleğinde başarılı performans gösterebilmek için gerekli olan bilişsel ve pratik beceriler) boyutu, öğretmenlerin öğrenme kazanımlarını en üst düzeye çekmek için “neleri” bilmeleri gerektiği ve “neleri” yapabileceğinin davranış düzeyinde ayrıntılarını içermektedir.
- Son olarak da nitelik gelmektedir. Nitelik (öğretmenlik mesleğine atfedilen kişisel özellik, vasıf, tutum, değer ve sorumluluklar) boyutu ise öğretmene atfedilebilir kişisel ve mesleki özellikler ve kaliteyi içermektedir (Baldu, 2014: 119):

Şekil 1. Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri Temel Sınıflandırması

Öğretmenlik mesleğiyle ilgili bu üç yeterlik boyutu, yeterliklerin kapsam açısından yönetilebilir bir sayıda olması, birbirleriyle örtüşen ve tekrar eden ifadelerden oluşmaması amacıyla birbirini tamamlayıcıdır. Bu boyutlardan ‘beceriler’ boyutu,

bilgi-alan bilgisi, pedagoji bilgisi, meslek bilgisi, genel kültür-grubunu içine almaktadır. Bu anlamda, öğretmenlerin beceri boyutu içerisinde yer verilen “öğrenme ortamları, öğretimi planlama, öğretim yöntemleri ve teknikleri ile değerlendirme” alt yeterlik grupları hakkında da bilgi sahibi olması beklenmektedir. Beceri boyutunun bilgi boyutunu da kapsamı tamamıyla bilişsel süreçlerle ilgili bir durum olduğu söylenebilir (Buldu, 2014: 119).

2.3 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN KÜLTÜR VE MİRAS ÖĞRENME ALANINDAKİ ÖĞRETİLERİ

Sosyal bilgiler dersini oluşturan yedi öğrenme alanından birisi de “Kültür ve Miras” öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanında genel olarak somut kültürel miras konularına yer verilirken Çengelci'nin (2012) çalışmasında da ortaya koyduğu gibi yine somut olmayan kültürel mirasa ilişkin kazanım ve etkinlik örneklerinin en fazla Kültür ve Miras öğrenme alanında olduğu da ortaya çıkarılmıştır. “Geçmiş dönemlerde olup geleceğe aktarılmak istenen soyut ve somut değere sahip topluma ait değerler bütünü kültürel miras olarak tanımlanmaktadır” (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009, 3/22). “İnsanların hayat tarzını, düşünce, ruh ve davranış kalıplarını gösteren taşınır, taşınmaz kültür varlıkları kültürel miras kapsamına girmektedir” (Kürüm, 2005: 24).

Temelde tarih odaklı olan bu öğrenme alanı kültür ve kültürel mirası öne çıkaran bir yapıya sahip olmakla birlikte Türk kültürünü oluşturan yapı taşı olan öğelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesini sağlayacak bir milli bilincin oluşturulmasını da amaçlamaktadır. Kültürel miras kavramı ise insanın bilinen tüm zaman içinde yaşadığı, biriktirdiği, geliştirerek, yeni sentezlerle zenginleştirerek ve sürekliliğini sağlayarak kendinden sonrakilere aktardığı veriler dizisi olarak, insanın bir anlamda yaşam karşısında durumu, varlığının kanıtı olarak ifade edilir (Çankaya, 2006: 8).

Kültürel miras, insan yaşamıyla başlayıp insandan beslenen aynı zamanda çeşitli yollarla insanları etkileyen önemli miras öğelerindedir (Şahin ve Güner, 2006: 1). Öğrenciler bu öğrenme alanıyla genel olarak Türk kültürünü oluşturan temel öğeleri tanıyıp benimserler. Ulusal bilincin oluşmasını sağlayan kültürün korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul ederler. Öğrenciler kültürel öğelerin bir toplumun

ulusal kimliğinin oluşmasındaki önemini fark ederler. “Böylece kültürel öğelerin bir toplumu diğer toplumdaki ayıran özellikler olduğunu kavrarlar diğer taraftan da yerelden ulusala ve ulusaldan evrensele doğru taşınarak dünya kültürel mirasının renklenmesine ve zenginleşmesine katkı sağladığını kavrarlar” (MEB, 2005). Öğrenciler kültürel ve estetik değerleri algılayarak; kültürle ilgili olarak geçmişle günümüzü karşılaştırırlar. Kültürün zamana ve mekâna göre değiştiğini kavrarlar. Ayrıca bugün sahip olduğumuz kültürün uzun bir geçmişin eseri olduğunu öğrenirler (MEB,2005).

2.4 PEDAGOJİK İÇERİK BİLGİSİ

Pedagojik İçerik Bilgisi (PİB) ilk defa Shulman (1987), tarafından ele alınmıştır. Genel anlamda pedagojik alan bilgisi, “belirli bir içeriğin nasıl öğretileceği, hangi öğretim stratejilerinin kullanılacağına bilinmesiyle” ilgilidir. Aynı zamanda literatürde içerik bilgisinin yerine de kullanıldığı, özellikle yurt içi çalışmalarda kullanıldığı da bilinmektedir. PAB, her bir konunun “farklı strateji, yöntem ve tekniklerle” öğretiminin olması gerekmektedir. PAB, pedagojiyle alanın birleştirilmesi ve birlikte uygulanmasıdır ve herhangi bir konunun belirli bir disiplin içerisinde öğrenciye nasıl kazandırılacağı bilgisidir (Jimoianis, 2010).

Pedagoji ile alan bilgisi arasında güçlü bir ilişki vardır. Bu ilişki bize her bir konunun farklı öğretim stratejileriyle öğretilmesi gerektiğini göstermektedir. Yelken ve diğerleri. (2013), “Herhangi bir konunun çok iyi bilinmesi onun çok iyi öğretileceği anlamına gelmeyeceği gibi herhangi bir konunun öğretiminde uygulanılacak strateji, yöntem ve tekniğin çok iyi bilinmesi de konunun çok iyi öğretileceği” manasına gelmemektedir. Asıl olan her ikisinin de birleştirilerek verildiğinde etkili öğretim sağlanmaktadır. Mesela “5. sınıf sosyal bilgiler dersinde güç, yönetim ve toplum öğrenme alanı içerisindeki bir ülke bir bayrak ünitesindeki merkezi yönetim konusunu işlerken bir öğretmen veya öğretmen adayı merkezi yönetim birimlerini ve işleyişlerini” bilmek zorundadır. Bu durum alan bilgisi içerisinde değerlendirilmektedir. Konuyu derste işlerken hangi yöntem ve tekniği kullanacağı ise onun pedagoji bilgisini gerektirmektedir (Sönmez, 2010).

Bu çerçevede içerik olarak öğretmenlerin öğretme görevi kendi alanıyla ilgili akademik bilgileri öğrencilere farklı yöntem ve teknikler kullanarak aktarmanın yanı

sıra bu bilgilerin günlük hayatta kullanılmasının teşvik edilip araştırma yoluyla onların bilgiye kendilerinin ulaşmasını sağlamayı öğretmek yani öğrenmeyi öğretmektir. Öğretmek, bir bakıma öğrenme sürecini yönlendirmek olduğundan öğretmenin buradaki görevi “öğrencilerin öğrenmesine rehberlik ve yardım” etmektir. Öğretmenin yardım etmek maksadıyla yapacağı ilk şey, öğrenme hedeflerini açıklamak olmalıdır (Büyükkaragöz, 1997).

2.4.1 Pedagojik Alan Bilgisi

Pedagojik alan bilgisi çerçevesinde Schwab (1964), bir öğretmenin sahip olduğu alan bilgisi kavramını “olay, ilke, kavram ve teorinin birleştiği bir disiplin bütünü, bu disiplin içinde bu tür bilgilerin organizasyonu” şeklinde dile getirmektedir. Alan bilgisi sadece bir alana özgü olayları değil aynı zamanda “yeni bilgi, olay, kavram ve ilkelerin alanda nasıl işlem gördüğü ve bunların arasındaki bağlar ve organizasyonunu” da içermektedir. Shulman (1986) ise alan bilgisi yeterliliğini, “öğretmenin zihnindeki bilgi miktarı ve organizasyonu” şeklinde tanımlamaktadır. Bir öğretmenin sosyal bilgiler alan bilgisi yeterliliği, sosyal alanındaki bilgi ve anlamayı vurgulamaktadır.

PAB aslında öğretmenlerin kendi branşı ile ilgili sahip oldukları bilgidir. Bu bilgiler “karmaşık ve sürekli değişen bir yapıda” olduğundan bu durum öğretmenlerin sahip oldukları bilgiyle yetinmeyip gün geçtikçe üzerilerine yenilerini öğrenmelerini gerektirmektedir. Alan bilgisi, “öğretimin yapılacağı alana ait bilgi, beceri, tutum ve değerleri” öğrenciye kazandırabilmek için sahip olunan bilgilere denilmektedir. Öğretmenin alan bilgisine sahip olması öğretim yapacağı “kademe ve tipteki okula ve öğretim alanına hizmet edecek bilgi, beceri ve tutumlara” sahip olması açısından çok önemlidir (Sarioğlu, Özdemir ve Yetim, 2005). Bu noktada öğretmenler alanlarına hâkim olmalı ve sahip oldukları bilgiler arasındaki bağlantıları kurarak öğrencilere aktarıp öğrenme yaşantıları oluşturabilmelidir. Bir öğretmen alanına hâkim değilse “derste ne anlatacağımı, hangi sıra ile anlatacağımı bilemez ve öğrenciler tarafından sorulan sorulara” cevap veremeyecektir. Bu durum da öğrencilerin öğretmene karşı tutumunu olumsuz olarak etkilemektedir. Bu sebeple bir öğretmenin öncelikle alanına hâkim olması en önemli özelliklerindedir (Bozca, 2015: 13).

2.4.1.1 Konu Alanı Bilgisi

Konu alan bilgisi çerçevesinde eğitim fakültelerinde öğretmen yetiştirme programlarında öğretmen adaylarının belirli bir alanda uzmanlık bilgisi edinmesi amaçlanmaktadır. Bu konuda sınıf öğretmeni, sosyal bilgiler öğretmeni, fen bilimleri öğretmeni vs örnek verilebilir. Bu açıdan programdaki mevcut derslerin birçoğu bu durumu sağlamak içindir. Bir öğretmenin mesleki olarak başarılı olabilmesi için öncelikle kendi uzmanlık alanını iyi bilmesine bağlıdır. Başka bir deyişle öğretme sürecindeki başarının önemli bir bölümü de alanı iyi bilmekle mümkün olabilmektedir. Alanını iyi bilmeyen bir öğretmen, “neyi, nasıl öğreteceği konusunda” sıkıntı yaşamaktadır (Şişman, 2001).

Alan bilgisi, öğretmenin öğreteceği alanın (tarih, coğrafya, matematik, vb) temel kavramlarıyla ve içeriğiyle alakalıdır. Bilginin öğretmen zihninde düzenlenmesini ifade etmekte ve alanla ilgili kavramların yanında alan bilgisinin yapısını anlamayı da bünyesine almaktadır (Shulman, 1987). Konu alan bilgisinin önemli bir miktarı, öğrenme-öğretme süreci basamağı için gereklidir. Etkili bir öğretimin sağlanabilmesi için bilgi alanlarının birleştirilmesi iyi olacaktır (Magnusson ve diğ.,1999).

Geniş anlamda konu alan bilgisi, o konu alanına ait “başlıklar, tanımlar, kavramlar, temsiller, öğretim yöntemleri, örnekler ve diğer alanlarla ilişkileri” ifade etmektedir. Konu alan bilgisi yetersiz ya da sınırlı olan öğretmenler materyal kullanımında sıkıntı yaşamakta ve öğrenci sorularını yanıtlamakta da yetersiz kalmaktadırlar (Davis, 2003). Bu bağlamda öğretmen “iyi bir alan bilgisine sahip olmalı, kendi verdiği dersin konularını iyi bilmeli, konu alanındaki gelişmeleri” de takip edebilmelidir. Ayrıca öğrenci soruları için de gerekirse araştırma yaparak alan bilgisini zenginleştirmelidir (Erden, 1998). Bu çerçevede Öztürk (2006) sosyal bilgiler dersini, hemen her bakımdan “değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek” amacıyla sosyal ve beşerî bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programı şeklinde ifade etmiştir. Bunlarla birlikte ABD’de sosyal bilgiler eğitimcilerinin üyesi olduğu sosyal bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) sosyal bilgilerin, “sosyal ve beşerî bilimleri kaynaştıran bir çalışma alanı olduğunu” ifade etmiştir. Sosyal bilimlere ait akademik disiplinler, sosyal bilgilerin yapı taşları gibi dile getirilmiştir. Sosyal bilimlere ait “olgular, bilgiler, kavramlar, genellemeler” büyük ölçüde bu dersin içeriğini meydana getirmektedir.

Ülkemizde sosyal bilgiler dersi öğretim programı “yedi öğrenme alanı çerçevesinde” yapılandırılmıştır. Öğrenme alanı, birbiriyle ilişkili “bilgi, beceri ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden disiplinler arası” bir yapıdır. Sosyal bilgiler dersinin yedi öğrenme alanından biri olan “bilim, teknoloji ve toplum” öğrencilerin bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplum yaşamı üzerindeki etkilerini kavramaları, akademik dürüstlük ilkelerini dikkate almaları ve teknolojinin günlük hayatla ilişkisini öğrenirken doğaya verilen zararları da tartışmaları beklenmektedir (MEB, 2017).

Bu öğrenme alanında bilim ve teknolojiye ait “temel kavramlar, coğrafya, tarih, ekonomi, vatandaşlık ve yönetim bilimlerinin ilke ve kavramlarından” yararlanılarak verilmektedir. Bu açıdan da bu öğrenme alanına ait kazanımları verimli bir şekilde işleyebilmek ve öğrencilerine kazandırabilmek isteyen bir öğretmen bu öğrenme alanına ait kritik “kavramlara, tanımlara ve örneklere” hâkim olmalıdır (URL 1). Bu çalışma çerçevesinde ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının bu öğrenme alanının konu ve kavramlarına yani konu alan bilgisine ne kadar hâkim olduklarını tespit etmek için öncelikle ders gözlemleri yapılmıştır. Bu şekilde öğretmen ve öğretmen adaylarının konu alan bilgileri, alan hâkimiyetleri hususunda edinilecek izlenimler sonrasında katılımcılarla yapılan görüşmeler esnasında araştırma sürecinde geliştirilecek, konu alan bilgisini tespit etmeye yönelik uygulamalar yapılmıştır.

2.4.1.2 Anlama Bilgisi

Alan bilgisi çerçevesinde öğretmenlerin öğrenme için gerekli bilgilerin ve öğrencilerin öğrenirken yaşadıkları zorlukların farkında olmasını gerektirmektedir. Bu anlamda öğrenme için gereklilikler; öğrencilerin “önbilgileri, farklı öğrenme stilleri, farklı öğrenme düzeyleri, yetenek ve becerileri hakkında öğretmenin sahip olduğu bilgileri” içermektedir. Öğrencilerin zorlandıkları alanlar hakkındaki bilgi ise “öğrencilerin bir konuyu öğrenirken zorlanabilecekleri veya zor buldukları noktalar, öğretimden kaynaklı öğrencinin zorlanabileceği noktalar ve öğrenci yanlış kavramaları ile ilgili öğretmen bilgilerini” kapsamaktadır (Magnusson vd., 1999).

Öğrencilerin konu ile ilgili muhtemel yanlış kavramlarının farkında olmak; öğretmenin plan yapmasında ve öğrenci düşünmesi ile başa çıkabilmesinde öğretmenlere yardımcı olabilmektedir. Pedagojik içerik bilgisine sahip olan öğretmenlerin, öğrencilerin öğrenmekte zorluk çektikleri kavramlar ve bu kavramlarda zorluk çekme sebepleri hakkında bilgi sahibi oldukları söylenebilir (Canbazoğlu, 2008). Yine bu noktada sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının bu öğrenme alanında öğrencileri anlama bilgisine ne kadar hâkim olduklarını tespit etmek için öncelikle ders gözlemleri yapılmıştır. Bu şekilde öğretmen ve öğretmen adaylarının öğrencileri anlama bilgisi hususunda edinilecek izlenimler sonrasında katılımcılarla görüşmeler yapılmış ve bu konuyla ilgili sorularla katılımcıların algıları ve fikirleri ortaya konulmuştur.

2.4.1.3 Öğretim Programı Bilgisi

Pedagojik alan bilgisi noktasında özellikle öğretim programı bilgisi; öğretim programında belirlenmiş kazanım ve hedefler ile programla ilgili özel program ve materyaller bileşenlerinden meydana geldiği ve kazanım ve hedeflerle ilgili bilgi, bir öğretmenin bir konuyu öğretirken o konunun öğrencilere yönelik amaç ve hedefleri hakkında sahip olduğu bilinmektedir (Magnusson vd., 1999). Bu açıdan öğretmenin program bilgisi önemlidir. Çünkü ne öğretileceği ve nasıl öğretileceği hangi öğretim yöntemlerinin kullanılacağı program bilgisinde belirtilmiştir (Gökbulut, 2010).

Katılımcıların bu öğrenme alanında öğretim programı bilgisine ne kadar hâkim olduklarını tespit etmek için öncelikle ders gözlemleri yapılmıştır. Bu şekilde öğretmen ve öğretmen adaylarının öğretim programı bilgileri konusunda edinilecek izlenimler sonrasında katılımcılarla görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılara diğer PİB bileşenlerindeki gibi öğretim programı hususunda da sorular sorulmuş ve elde edilen veriler yapılan gözlem verileriyle karşılaştırılarak sunulmuştur.

2.4.1.4 Öğretim Stratejileri Bilgisi

Öğretmen mesleği açısından öğretim stratejileri bilgisi gereklidir. Bu alana özgü stratejiler ve konuya özgü stratejiler hakkında bir öğretmenin sahip olduğu bilgiler bütünüdür. Bu açıdan alana özgü stratejiler bilgisi, öğretim gerçekleştirilirken kullanılacak genel yaklaşımları ve bütün şemaları kapsamaktadır. Konuya özgü

strateji bilgisi ise belirli bir konunun öğretimi sırasında öğretmenin o konu için özel olarak kullanabileceği “gösterimler, örnekler, açıklamalar, modeller, analogiler, problemler, deneyler, simülasyonlar” ile ilgili öğretmenin sahip olduğu bilgilerdir (Magnusson vd., 1999).

Öğretmenin öğrenme-öğretme süreçlerinde verimli olabilmesi ve konuları etkili biçimde işleyebilmesi için kullandığı öğretim stratejileri oldukça önemlidir. Katılımcıların PİB bileşenine ne ölçüde sahip olduğu da aynı şekilde gözlem ve görüşmelerden elde edilen verilerle araştırmanın sonucunda ortaya çıkacağı aşikârdır.

2.4.1.5 Değerlendirme Bilgisi

Değerlendirme bilgisi özellikle eğitimde ölçme ve değerlendirme öğrenme-öğretme sürecinin sonuçlarını ölçmek amacıyla ilgili bilgilerin toplanması ve incelenmesini kapsamaktadır. Bunlarla birlikte eğitimin nasıl iyileştirilebileceğini belirlemek asıl gayedir. Öğrenme-öğretme sürecinin sonuçlarının ölçülmesi, “okul, program, sınıf veya öğrenci başarısıyla” ilgili olmaktadır. Bundan dolayı öğrencilere ilişkin sonuçlar, öğrencilerin süreç sonucunda edinmeleri beklenen bilgi, beceri ve tutumların bütünüdür (Özdemir ve Yalın, 1999).

Türkiye’de şu an uygulanmakta olan öğretim programlarının anlayışında öğrencilerden “sadece bilgiye sahip olması değil, bilgiye ulaşabilmek için araştırmalar yapması, bilgisini kullanması ve yaratıcılığını ortaya koyması, karşılaştığı problemlere çözümler üretmesi, olaylara eleştirel bir gözle bakabilmesi kısacası öğrenmeyi öğrenmesi” beklenmektedir. Bu beceri ve kazanımların öğrencilerde geliştirilip geliştirilemediği, geliştirildi ise ne oranda geliştirildiğini belirlemek için yapılacak ölçme ve değerlendirme işlemlerinde “yazılı yoklamalar, kısa cevaplı sorular, doğru-yanlış soruları, çoktan seçmeli sorular, eşleştirme soruları” gibi geleneksel ölçme araçları yeterli değildir. Bu yöntemlerle birlikte tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları da kullanılması gerekmektedir. Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarına örnek olarak “performans değerlendirme, portfolyo değerlendirme, projeler, dereceli puanlama anahtarı (Rubrik), kontrol listeleri, derecelendirme ölçekleri, gözlem formları, tutum ölçekleri, akran, grup değerlendirmeleri, görüşmeler” söylenebilir (Çalışkan ve Yiğittir, 2011). Tüm bu noktalar dikkate alındığında, değerlendirme bilgisi,

öğretmenlerin belirli bir konuyu öğrencilerinin öğrenmesini değerlendirmek için kullanabileceği yolların farkında olmasını gerektiren bilgilerdir. Bu bilgi öğretmenin “neyi, niçin ve nasıl değerlendirdiğini” ortaya koymaktadır.

Değerlendirilen noktalar ile ilgili bilgi, bir konuda öğrenci öğrenmelerinin değerlendirilmeye değen kısımlarının neler olduğuna yönelik öğretmen bilgisi olarak bilinmektedir. Değerlendirme metotları hakkındaki bilgi ise öğretmenin “değerlendirdiği noktaları nasıl değerlendirdiğini, değerlendirme metodunun avantaj ve dezavantajlarını bilip bilmediğini ve belirli ölçme araçlarını, yöntemlerini, aktivitelerini ve yaklaşımlarını nasıl kullandığını” içermektedir (Magnusson vd., 1999). Bu açıdan değerlendirme önemli bir PİB bileşenidir. PİB bakımından yeterli bir öğretmenin öğrencilerindeki yeni bilgileri anlama ve kavrama düzeylerini dikkatli biçimde izlemesi gerekmektedir. Öğrenmede eksiklikler belirlediği zaman bunları tamamlayacak, yanlışları düzeltecektir (Erden, 1998). Katılımcıların sahip olduğu değerlendirme bilgisini ortaya koyabilmek için bu çalışmada gözlem ve görüşme verilerinden yararlanılmıştır.

2.5 KÜLTÜR VE MİRAS

2.5.1 Kültür

Genel olarak bakıldığında kültür ve medeniyet kavramları ayrı ayrı isimlendirilmeye başlandığı günden bu yana çeşitli söylemlerle birbirinden ayrılmış ya da birbirinin aynı olduğu konusunda çeşitli görüşler belirtilmiştir. Kültür meselesi Gökalp’in (2007) ortaya attığı hars ve medeniyet ayrımıyla farklı bir boyuta girmiştir. Ona göre; “hars milli, medeniyet ise daha evrensel” bir kavramdır. Harstan anlaşılması gereken bir milletin sahip olduğu tüm maddi ve manevi, yaşamsal unsurlarken; medeniyetten anlaşılacak büyük toplumların sahip olduğu ve harsı yani kültürü de içine alan geniş bir yapıdır. Ona göre hars doğaldır, taklitle kazanılmaz fakat medeniyet insanların isteğiyle oluşturulan ve taklitle milletler arası aktarılan bir olgu olarak bilinmektedir.

Erkal’a (2010:144) göre, benzer şekilde kültürün manevi unsurlardan meydana gelmiştir. Ona göre “bu unsurlar, inançlar, değerler, semboller, normlar, örf ve adetler, kanunlar” olarak sıralanabilir. Medeniyet ise, “maddi kültür unsurlarıdır ve bilimsel bilginin pratikte uygulanışı”dır.

Turhan (2004:48) ise kültürü, “Bir cemiyetin sahip olduğu maddi ve manevi kıymetlerden meydana gelen öyle bir bütündür ki cemiyet içinde mevcut her nevi bilgiyi, alakaları, itiyatları, kıymet ölçülerini umumi tutum, görüş ve zihniyet ile her nevi davranış şekillerini içine almaktadır. Bütün bunlar, birlikte, o cemiyet mensuplarının ekserisinde müşterek olan ve onu diğer cemiyetlerden ayırt eden hususi bir hayat tarzı temin etmektedir” şeklinde tanımlamıştır. Bununla birlikte aynı kültüre sahip topluluklar genel olarak aynı yaşam tarzına da sahiptir. Ortak kültür dediğimiz bu yaşam şekilleri toplum içinde bireylerin yaşamlarını kolaylaştırdığı gibi, bir topluluğun diğer topluluklar arasında kendilerine has bir yer bulmalarını da sağlar.

2.5.2 Medeniyet

Medeniyet kavramına bakıldığında ise kültür ve medeniyet birbiri yerine kullanılan ve çok karıştırılan iki kavram şeklin ortaya çıkmaktadır. Fakat bilinmelidir ki bu iki kavramın birbirine yaklaştığı yerler olsa da aralarında görünür ölçüde farklılıklar vardır. İşte bu karışıklığı önlemek maksadıyla çalışmada kısaca medeniyet tanımlarına ve kültür ile olan farklılıklarına yer verilmiştir.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde medeniyet karşılığı olarak uygarlık kavramı gösterilmiştir. Bu kavramın anlamı ise:

a-“Uygar olma durumu, medeniyet, medenilik”

b-“Bir ülkenin, bir toplumun, maddi ve manevi varlıkların, fikir, sanat çalışmalarıyla ilgili niteliklerin tümü, medeniyet” şeklinde verilmiştir (TDK, 2005:360) Diğer bir açıdan ise kültür “bir toplumun manevi; medeniyet ise maddi kazanım ve değerlerini” ifade etmektedir. Kültürü oluşturan manevi kazanım ve değerler derken “toplumun düşünme ve yaşam tarzı, insanlar arası ilişkiler, sanat, edebiyat, din, gelenek ve görenek gibi değerleri” kastedilmektedir. Medeniyet ise şöyle de tanımlanabilir: “Medeniyet milletler arası ortak değerler seviyesine yükselen anlayış, davranış ve yaşama vasıtaları bütünüdür.” Kafesoğlu (1998: 16).

2.5.3 Kültür Aktarımı

Kültür ve medeniyetten sonra bunların aktarımı meselesinde ortaya kültür aktarımı çıkmaktadır. Kültür aktarımı genel anlamıyla, “sahip olunan maddi ve manevi tüm kültürel değerlerin, yani yaşam tarzının, inanış, duyuş ve hayata bakışın yeni kuşaklara aktarılması ve benimsetilmesi” işine denilmektedir. Toplum, sahip olduğu ve toplumun geneli tarafından kabul edilen kültürel değerleri, özellikle yeni nesil bireylere aktararak aslında toplumun idealleştirdiği insan tipini ortaya çıkarmaktadır. Topluma uyumlu bu yeni insan, kültürel değerleri öğrenerek ve benimseyip uygulayarak bir anlamda sosyalleşme, sosyalleştirme görevini de yerine getirmeye başlamaktadır (Sertkaya, 2010: 20).

Kültür aktarımının iki temel ayağı bulunmaktadır. Bunlardan biri “sosyalleşme, bir diğeri kültürleme”dir. Sosyalleşme, insanın içinde yaşadığı topluma “intibak, uyum sağlaması”dır, toplumla bütünleşmesi ya da özdeşleşmesidir. Sosyalleşme, insanın “psikolojik varlıktan sosyal varlığa doğru geçişini meydana getiren bir dizi süreçler” toplamına denilmektedir. İnsanın “ben” olarak düşünüşünün “biz” olarak topluluk içinde erimesi sosyalleşmedir (Celkan, 2005: 10). Diğer bir ifadeyle çocuğun, gerçekleşmesi istenen bir amaç için, planlı ya da plansız olarak eğitilmesidir. Sosyalleşme, toplumun kültürünü öğrenmedir. Kültürü aktaran ise, aile, okul, eğitim kurumları, sosyal kurum ve kuruluşlardır. Sosyalleşme kültürlemeden farklı olarak daha geniş bir manayı ifade etmektedir. Kültürlemeyi de içine almakta ve kültürün aktarılması sırasında toplumla uyum sağlamayı ve bir arada yaşamının gereklerini de ferde kazandırmaktadır (Güvenç, 1997: 85). Bu çerçevede kültürleme ise; “toplumların kendisini oluşturan bireylere belli bir kültürü aktarma, kazandırma, toplumun istediği insan tipini eğitip yaratma ve onu denetim altında tutarak, kültürel birlik ve beraberliği sağlama, bu yolla da toplumsal barış ve huzuru sağlama” sürecidir (Güvenç, 1997: 85). Bunlardan yola çıkarak aslında kültür sahibi olan yalnızca insandır ve insan kültürü genleri yoluyla kalıtsal olarak getirememekte; insan, kültürü öğrenme yoluyla ve eğitilerek doğuşundan hemen sonra edinmeye başlamaktadır (Küyel, 1990: 233). İnsanlar doğumlarıyla birlikte etraflarında olup biteni algılamaya başladıkları andan itibaren kültür aktarımı kendiliğinden meydana gelmeye başlamış olmaktadır. Varış’ın (1990:333) “*Kültür ve Eğitim*” adlı çalışmasında “Karşılaştırmalı kültür alanında yapılan bir araştırmada, çocukta bir

yaşından itibaren kültür farklılıklarının belirgin hale geldiğini, konuşmaya başlayan çocuğun, kendi dokusuna özgü davranışları taklit ettiğini” göstermiştir.

2.6 SOSYAL BİLGİLERDE KÜLTÜR VE MİRAS ÖĞRENME ALANI

“İpek Yolunda Türkler” ünitesi altıncı sınıf sosyal bilgiler öğretim programında “Kültür ve Miras” öğrenme alanı içinde yer alan bir ünedir. Altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelendiğinde kitapta yer alan 7 ünite içerisinde “İpek Yolunda Türkler” ünitesinin kazanım sayısı ve ders saati süresi yönünden en kapsamlı ünite olduğu görülmektedir (Şahin, 2012:136) İpek Yolunda Türkler ünitesinin kapsadığı konular göz önünde bulundurulduğunda Türk tarihinin en eski devirlerini içerdiği görülür. Bu konular işlenirken de öğretmenlerin pedagojik içerik bilgilerinin yerinde olması bu üniteye geçen konuların kalıcı bir şekilde öğretilmesi ve aktarılması bakımından oldukça önemlidir. Ayrıca antik çağdan itibaren İpek Yolu güzergâhında gerçekleşen ticari faaliyetlerin ve buna bağlı olarak gelişen kültürel etkileşimin, Türk ve dünya tarihi bakımından taşıdığı önem göz önünde bulundurulduğunda, ünite içindeki konuların öğretiminde ve gelecek nesillere aktarımında Sosyal bilgiler dersinin katkısı yadsınamaz bir gerçekliktir.

Kültür, milletlerin yaşam tarzını ortaya koyar ve milli bilincin gelişmesine katkı sağlar. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının genel amaçları arasında yer alan öğrencinin bu dersle Türk kültürünü ve tarihini oluşturan unsurları, süreçleri kavramasıyla milli bilincin oluşması ve gelişmesine katkıda bulunan kültürel mirasın korunması amacına kültürümüzün önemli yapı taşlarından olduğu unutulmamalıdır.

Gelecek nesillere özellikle kültürün ve mirasın aktarılması Sosyal bilgiler dersi öğretim programında çeşitli uygulamalarla olabilmektedir. Miras kavramı denildiğinde, tehlikede olan ya da modası geçene kendini sergilemek yoluyla ikinci bir yaşam sunan kültürel bir üretim çeşidi akla gelmektedir (Kirshenblatt & Gimblett, 2004: 56). Kültürel miras ise, “insanlığın geçmişi boyunca meydana getirdiği, biriktirdiği, gelecek nesillere aktardığı maddi olan ya da olmayan kültür unsurları”na denilmektedir. Bu açıdan mimari yapı, tarih, kalıntılar gibi maddi ve somut kültürel unsurlarla birlikte ayrıca örf, gelenek, görenek gibi sözlü ve soyut kültürel miras öğeleri “kültürel miras” kapsamında değerlendirilmektedir (Erkal, 2010: 1).

İster somut isterse soyut kültürel miras kavramı olsun birbirlerinden ayrılmaz bir bütün gibidirler. Ayrıca kültürel miras doğal mirastan da ayrılmazdır. Mesela müzik aletleri ile ilgili bilgiler ürünlerle kendini ortaya koymaktadır. Bundan dolayı da somut olmayan kültürel miras ile somut kültürel mirasın yakınlığını unutmamak gerekmektedir (Zanten, 2004: 39).

Öğrenciler, kültürünü öğrenip benimseme ve mirasını gelecek nesillere aktarmanın yanında, amaca uygun hazırlanan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları sayesinde kültürel kimliğe sahip bireyler olarak, kültürün toplumların devamlılığında üstlerine düşen büyük görevi yerine getirecek yetkinliğe sahip olacakları unutulmamalıdır. Bu anlamda sosyal bilgiler dersi öğretim programı içerisinde kültür ve miras öğrenme alanının ayrı bir yeri vardır.

Bilgi ve deneyim anlamında kişiyi donanımlı hale getiren, yaşadığı toplumda var olabilmesi için bilmesi gerektiğine inanılan “özgürlüklerini, sorumluluklarını ve haklarını; en özel parçası olarak ait olduğu insanlığın geçmişten geleceğe uzanan değişimini ve gelişimini” çok yönlü bir şekilde her anlamda öğretmeyi amaçlayan sosyal bilgiler dersinin günümüzdeki önemi ve gerekliliği bilinen bir gerçektir. Sosyal bilgiler dersi bilim ve teknolojinin etkisiyle “sürekli değişen ve gelişen toplum ve dünya görüşüne göre şekil almış ve ülkesinin menfaatlerini en önde tutan, çağdaşlaşmaya, uygarlığa açık, kendi tarihini dünya tarihi içinde ve kendi coğrafyasını dünya coğrafyası içinde değerlendirip ülkesini çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarmak amacını taşıyan bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Özdoğan, 2008: 13).

Çağımızda bilgi edinme ve onu etkin bir biçimde kullanma anlayışında yaşanan değişim, amaçlara hizmet eden sosyal bilgiler öğretim programı adına köklü bir dönüşümü de beraberinde getirmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı da bu değişime paralel olarak 2004 yılında yeni bir öğretim programı uygulamaya başlamıştır (Akmehmet, 2008: 59). Çalışmalar sonucunda bu yeni öğretim programı da merkezine yapılandırmacı yaklaşımı almıştır. Diğer konularda ve temalarda olduğu gibi kültür ve miras öğrenme alanında da program çerçevesinde yenilikler değişimler öğretmenlerin aracılığıyla ele alınarak aktarılmaktadır.

2.7 İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.7.1 Kültürel Miras Konusuna İlişkin Araştırmalar

Çiçekoğlu (2014) “Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcıları: Rize El Sanatı Ustaları Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmasında geçmişten günümüze Rize’de el sanatları geleneğinin gelişimini incelemiş ve küreselleşmeye/teknolojik gelişmeye bağlı olarak el sanatlarında yozlaşmanın ortaya çıktığı ve usta-çırak ilişkisinin bitme noktasına geldiği sonucuna ulaşmıştır. Anmaç (2013) “Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Kuyumculuğun İstanbul Örneğinde İncelenmesi” çalışmasında “el sanatları geleneği” boyutunun bir uygulaması olan kuyumculuk konusunda İstanbul Kapalıçarşı dâhilinde envanter dokümü yaparak bu geleneğin bir kültürel miras aktarımı olarak kapalı çarşıda halen yıllarca devam ettirildiğini de çalışmalarında ele almıştır.

Eğitim alanı içerisinde sosyal bilgilerdersine yönelik yapılmış tek çalışma Çengelci’nin (2012) “Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yeri” çalışmasıdır. Çengelci’nin bu çalışmasında sosyal bilgiler ders kitapları yerine sosyal bilgiler öğretim programını incelediği görülmüştür. Çengelci’nin, incelemesinde Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı içerisinde hangi kazanım ve etkinlik örneklerinde SOKÜM’ün kaç boyutunun yer aldığını tespit ettiği görülmektedir.

Khan ve Inamullah (2011), “Orta, alt ve yüksek dereceli sorular üzerine bir araştırma” [A Study of Lower-order and Higher-order Questions at Secondary Level] adlı çalışmada, ilköğretimde eğitim veren öğretmenlerin öğretim sürecinde sordukları soruları Bloom taksonomisine göre incelemişler ve araştırmada, düşük ve yüksek seviyeli sorulara odaklanılmıştır. Farklı derslerdeki 20 öğretmen rastgele seçilmiştir. 267 sorunun %67’si bilgi, %23’ü kavrama, %7’si uygulama, %2’si analiz, %1’i sentez basamağında olduğu anlaşılmış ve değerlendirme basamağında hiç soru bulunmamıştır.

Bay (2011), “Okul Öncesi Öğretmenlerine Verilen Soru Sorma Becerisi Öğretiminin Etkisinin İncelenmesi” başlıklı doktora çalışmasında okul öncesi öğretmenlerinin sordukları soruların bilişsel hiyerarşik yapısının ortaya konulması ve okul öncesi öğretmenlerinin soru sorma becerilerinin soru sorma becerisi öğretimi ile

geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda, soru sorma becerisine yönelik öğretim uygulanmadan önce öğretmenlerin ağırlıklı olarak bilgi sorusu sordukları ve değerlendirme sorusunu hiç sormadıkları görülmüştür. Soru sorma becerisi öğretimi sonrasında ise öğretmenlerin sorularının analiz, sentez ve değerlendirme düzeylerindeki oranlarında ve açık uçlu soruların oranlarında artış sağlamaları sonucunda “Soru Sorma Becerisi Öğretim Programı”nın etkili olduğu görülmüştür.

Almeida (2010), “Ortaöğretimde Soru Sorma Modelleri, Soru Profilleri ve Öğretim Stratejileri” [Questioning Patterns, Questioning Profiles and Teaching Strategies in Secondary Education] adlı çalışmasında ise eleştirel ve yaratıcı düşünmenin gelişimini ortaya koymak için öğretmen ve öğrenci sorularını incelemiş ve araştırmanın örneklemini 3 öğretmen, 56 öğrenci oluşturmaktadır. Kimya dersinde öğretmenin iletişim süresi %83, öğrencinin %17; felsefe dersinde öğretmenin iletişim süresi %56, öğrencinin %44; Portekizce dersinde öğretmenin iletişim süresi %67, öğrencinin %33’tür. 45 dakikalık derste kimya sınıfındaki 57 sorunun %79’u öğretmen, %21’i öğrenci sorularıdır. Felsefe sınıfında 22 sorunun %64’ü öğretmen, %36’sı öğrenci sorularıdır. Portekizce sınıfında 17 sorunun %82’si öğretmen, %18’i öğrenci sorularıdır. Kimya sınıfında öğrenci sorularının %25’i içerikle ilgili %75’i içerikle ilgili değildir. Öğretmen sorularının ise %78’i içerikle ilgili, %22’si içerikle ilgili değildir. Felsefe sınıfında öğrenci sorularının %100’ü içerikle ilgilidir. Öğretmen sorularının ise %71’i içerikle ilgili, %29’u içerikle ilgili değildir. Portekizce sınıfında öğrenci sorularının %67’si içerikle ilgili, %33’ü içerikle ilgili değildir. Öğretmen sorularının ise %93’ü içerikle ilgili %7’si içerikle ilgili değil sonucuna varmıştır.

Çalışın (2010) “UNESCO ve İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Mirası Başyapıtları ve Kültür Politikalarına Etkisi” isimli çalışması ise ulusal ve uluslar arası politikaları göstermektedir. Özer’in (2010), “UNESCO’nun 1989 tarihli Popüler ve Geleneksel Kültürün Korunması Tavsiye Kararı’nın Halk Bilimi Çalışmalarına Etkisi” isimli çalışması 1989 Tavsiye Kararı’nın UNESCO tarafından 2003’te SOKÜM’ün ilan edilmesi yolunda tarihsel bir değeri olduğunu vurgulamış ve bu nedenle Tavsiye Kararı’nın sonrasındaki resmî gelişmelere etkisini ele almıştır.

Erkal (2010), “Unesco Yaşayan İnsan Hazinesi Ulusal Sistemleri’nin, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yaşatılmasına ve Gelecek Kuşaklara Aktarılmasına etkisi Üzerine Bir İnceleme” çalışmasında Çek Cumhuriyeti, Fransa, Japonya, Güney

Kore, Senegal, Tayland, Nijerya ve Filipin Cumhuriyeti'nin Yaşayan İnsan Hazinesi ulusal sistemlerini incelemiş ve Japonya ile Güney Kore'de Yaşayan İnsan Hazinesi(YİH) ulusal sistemlerinin diğer ülkelere göre daha kapsamlı ve detaylı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Beskisiz (2009), “ Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenme Stillerine Göre Sosyal Bilgiler Dersinde Sordukları Soru Türleri ve Bilişsel Düzeylerinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde ilköğretim beşinci sınıf öğretmenlerinin sahip oldukları baskın öğrenme stillerine göre sordukları soru türleri ve düzeylerini incelemiş ve araştırma sonucuna göre derste sorulan soruların %50'sinden fazlasının hatırlama düzeyinde olduğu ve gözlemlenen dört öğretmenin de sınıflarında uygulama, analiz, değerlendirme ve yaratma düzeyindeki sorulara yer vermediği saptanmıştır. Bu araştırma sonucuna göre öğretmenlerin sahip olduğu öğrenme stillerinin sınıfta sordukları soru türlerini ve düzeylerini etkileyebileceği yargısına varılmıştır.

Yeşil (2008a), “Sosyal Bilgiler Derslerinde Öğretmen ve Öğrenci Soruları” isimli çalışmada öğretmen ve öğrenci sorularının nitelikleri ile aralarındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeyi amaçlamış ve İlköğretim II. kademe sosyal bilgiler dersine giren öğretmen ve öğrencilerin soruları incelemiş ve çalışma sonucunda öğretmen ve öğrenci sorularında önemli niteliksel sorunların bulunduğu, öğrenci sorularının öğretmen sorularından anlamlı düzeyde etkilendiği belirlenmiştir. Yine başka bir çalışmada, Yeşil (2008b), “Sosyal Bilgiler Aday Öğretmenlerinin Sınıf İçi Öğretimde Sorulardan Yararlanma Yeterlikleri” isimli araştırmasında, Eğitim Fakültesinde öğretmenlik mesleğine hazırlanan sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının, öğretim sürecinde sorulardan yararlanabilme durumları ile bu durumu daha da iyileştirmek için alınabilecek önlemleri belirlemeyi amaçlamış ve araştırma sonucunda aday öğretmenlerin özellikle nitelikli soru hazırlama konusunda önemli eksiklerinin olduğu belirlenmiştir. Sorulardan yararlanma alt boyutları arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Öğretmen adayları, sorulardan yararlanırken öğrencilerin zihinsel gelişmişlik ve bilgi düzeylerini dikkate almadıkları sonucuna varılmıştır.

Bektaş ve Şahin (2007), “İlköğretim Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Soru-Yanıt Tekniğini Kullanım Davranışlarının Analizi” adlı araştırmasında ilköğretim beşinci sınıf öğretmenlerinin soru sorma davranışlarını analiz etmiş ve öğretmenlerin öğrencilere ağırlıklı olarak hatırlama düzeyinde sorular (%75) sordukları, erkek

öğrencilere (%59), başarılı öğrencilere (%57) ve ön sıralarda oturan öğrencilere (%44) daha fazla soru yönelttiklerini tespit edilmiştir.

Alandaki bir başka çalışmada Çankaya (2006), “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzecilik Bağlamında Korunması” adlı çalışmasında müzecilik bağlamında neler yapılması gerektiğine dair çeşitli önerilerde bulunmaktadır. Özellikle müzecilik faaliyetlerinin okul ders programlarının içine alınması ve sanal müzeciliğin kültür aktarımında geliştirilmesi gerektiğini söylemiştir. Demir (2010) ise çalışmasında müze nesnesi olduğu düşünülen sözel belleğin Türkiye Cumhuriyeti dönemindeki müzelerde temsil edilme biçimlerini sürdürülebilirlik ve iktidar bağlamında ortaya koymaya çalışmış ve “müze mekânlarını belirleme, müzede sergilenecek eserleri seçme ve bunları sergilemede yöntem belirleme haritası çizilirken her iktidarın kendi renklerini kullandığı ve kendi sınırlarını çizdiği” sonucuna ulaştığı görülmektedir.

Yılar (2006) da “Halk Bilimi ve Eğitim” isimli kitabında eğitimin kültürel mirası aktarma görevini vurgulamış, ilköğretimde kültürel mirasa özellikle önem vermesi gereken derslerin Türkçe, din kültürü, hayat bilgisi ve sosyal bilgiler olduğuna değinmiştir. Yılar’ın, Türk kültürünün taşıyıcısı olan eserler konusunda devletin ders kitaplarından, çocuk kitaplarına, tiyatro ve sinemaya kadar pek çok alanda görevleri olduğunu söylemesi dikkate alınması gereken bir öneridir.

Baysen, Soylu ve Baysen’in (2003), “Soru Sorma ve Dinleme” başlıklı çalışmasında “Soru Sorma ve Dinleme Becerileri” başlığı altında “Bekleme Süresi” incelenmiş ve araştırmada Ankara’daki 4 farklı ilköğretim okulundaki 10 sınıf öğretmeni ile 2 branş öğretmenin art arda olan 2’şer saatlik dersleri katılımlı gözlemlerle ses kayıt cihazı kullanılarak incelenmiştir. Bu derslerin 4’ü Hayat Bilgisi, 5’i Türkçe, 1’i Matematik ve 2’si Fen Bilgisi dersleridir. Birinci derslerde öğretmenler normal derslerini (kontrol) işlerken, birinci derslerinin sonunda kendilerine bekleme süresi hakkında bilgi verilerek, ikinci derslerinde (deney) bu süreyi artırmaları sağlanmış ve sonuç olarak bekleme süresinin artırılmasının, Fen eğitimi gelişiminde istendik değişimler oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

Yıldız (2002), “Yürürlükteki Sosyal Bilgiler Dersi Müfredatının Kültür Konuları Açısından Yeterliliği” isimli hazırladığı çalışmasında ilköğretimin tüm kademelerinde sosyal bilgilerdersi müfredatlarını incelemiş ve sosyal bilgileröğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda sonuçlandırmış ve çalışma sonunda

İlköğretim sosyal bilgiler dersi müfredatında kültür konularının yetersiz olduğu, Türk kültürünün zenginliğini yeterince yansıtamadığı ve müfredatın düzenlenerek içeriğindeki kültür konularının artırılması gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Akbulut (1999), “İlköğretim Okullarında Görevli Öğretmenlerin Soru Sorma Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans çalışmasında, gözlem ve görüşme teknikleriyle öğretmenlerin soru sorma becerilerini bazı değişkenler açısından incelemiştir. 1998–1999 öğretim yılında Adana ilinde çalışan 4. ve 5. sınıfların sosyal bilgiler dersine giren 30 öğretmen araştırmanın çalışma evrenini oluşturmuş ve sonuç olarak ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin hepsinin işlenen konuyla ilgili soru sordukları ve sorulan soruların çoğunun bilgi düzeyinde olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki okullarda görev yapan öğretmenlerin yanıtlara yetersiz olmakla beraber benzer tepkiler verdikleri, yanıt için bekleme süresinin çoğunlukla 20 saniyenin altında olduğu, kavrama düzeyindeki sorularda ise 40 saniyeye yaklaşan bekleme süresi verdikleri saptanmıştır. Bu çerçevede konuyla ilgili bir başka çalışmada Büyükalın (2002) “Soru-Cevap Yöntemine İlişkin Öğretimin Öğretmenlerin Soru Sorma Düzeyi ve Tekniklerine Etkisi” konulu doktora çalışmasında sınıf öğretmenlerine soru-cevap yöntemi öğretimi verilmesinin öğretmenlerin soru sorma bilgisi ve teknikleri üzerine etkisini incelemiş ve çalışma sonucunda sınıf öğretmenlerine verilen soru-cevap yöntemi öğretiminin öğretmenlerin soru sorma düzeyleri ve soru sorma tekniklerinin olumlu yönde değişmesinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Filippone (1998), “İlköğretim seviyesinde sorgulama” [Questioning at the Elementary Level] adlı yüksek lisans çalışmasında öğretmenlerin sınıflarında eleştirel düşünmeyi artırmaya yardımcı olmak için sordukları soru türlerini incelemiş ve çalışmada anaokulunu temsil eden 12 öğretmenden 3 tane okuma etkinliğini banda kaydetmeleri istenmiştir. Etkinlikler incelenmiş ve sorulan soruların türlerine göre “düşük bilişsel seviye veya yüksek bilişsel seviye” olmak üzere bir kodlama yapılmış ve araştırma sonucunda öğretmenlerin, çocukların eleştirel düşüncelerine yardımcı olması amacıyla sorulan soruların türlerini çeşitlendirdiklerini göstermiştir. Tienken, Goldberg ve Dirocco (2010), tarafından yapılmış “Soruları Sorgulamak” [Questioning the Question] adlı çalışmada ise 2001-2007 okul döneminde New York ve New Jersey’deki 13 okulda görev yapmakta olan 98 öğretmenin düşük ve yüksek

seviyeli soruları incelenmiştir. Araştırma sonucunda üretken soruların %32'si deneyimli öğretmenler tarafından %15'i ise mesleğe yeni başlamış öğretmenler tarafından kullanıldığı anlaşılmıştır.

Diğer bir çalışmada Barnette, Orletsky ve Sattles (1994), “Öğretmenlerin Sınıflarında Sorgulama Davranışlarının Değerlendirilmesi” adlı çalışmada [Evaluation of Teacher Classroom Questioning Behaviors] öğretmenlerin sınıftaki soru sorma davranışlarını değerlendirmiş ve QUILT olarak adlandırılan bir program uygulanmıştır. QUILT (Öğrenme ve Düşünmeyi Geliştirmek için Soru Sorma ve Anlama), öğretmenlere bireysel olarak ve iş arkadaşları sayesinde yardımcı olarak onların sınıftaki soru sorma becerilerini geliştirmeye yöneliktir. Araştırmanın sonucunda, öğretmen davranışının QUILT programından olumlu bir şekilde etkilendiği ortaya koymuşlardır.

Cotton (1989), “Sınıf İçi Sorgulama” [Classroom Questioning. School Improvement Research Series III] çalışmasında öğretmenlerin soru sorma becerileri üzerine yapılmış 37 araştırmayı incelemiş ve soru sormanın bir öğretme metodu olarak öğretmenlerce ikinci sırada yer aldığını ve öğretmenlerin eğitim sürelerinin %35 ile %50'sini soru sormayla bağlantı kurarak geçirdiğini, öğretmenlerin etkinliklerde sorduğu soruların yaklaşık olarak %60'ı düşük bilişsel seviyede, %20'si yüksek bilişsel seviyede ve %20'si de yöntemsel olduğu ve çocuklara yüksek bilişsel seviyede sorular sormanın çocuklardan yüksek bilişsel seviyedeki cevaplar almayı sağladığını ve çocukların, yüksek bilişsel seviyeli sorular sayesinde kazanımları daha fazla edindiğini tespit etmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1 ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışma Sakarya ilinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ile Eğitim Fakülteleri son sınıf öğrencilerinin (aday öğretmen) Kültür ve Miras öğrenme alanına ilişkin pedagojik içerik bilgilerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiş, görüşme ve gözlem verilerine dayalı nitel bir araştırmadır.

Çalışma, nitel araştırma yaklaşımına dayalıdır. “Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39).

Genel itibari ile nitel araştırmacı gözlem, görüşme ve dokümanlardan yola çıkarak kavramları, anlamları ve ilişkileri açıklayarak süreci sürdürür (Merriam, 1998; Yıldırım ve Şimşek, 2011)

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durumun ne olduğu görüşmelere dayalı olarak ortaya koyulmaya çalışıldığı için nitel araştırma yöntemlerinden olan örnek olay (durum) incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda durum incelemesi, bir olayın ayrıntılı bir şekilde incelenmesiyle ilgilidir (Glesne, 2013). Durumlar farklı formlarda karşımıza çıkabilir. Örnek olabilecek durumlar ise bir grup, bir fert ve kurum olabilir. Nitel durum araştırmasının en belirgin özelliği birden fazla durumun ayrıntılı bir şekilde araştırılmasıdır. Böylelikle bir durumun oluşmasına zemin hazırlayan ortam, kişiler, vakalar gibi etmenler genel bir

yaklaşım ile araştırılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Örnek olay (durum) çalışmasında amaç, belirli bir olayın en ince ayrıntısına kadar araştırılarak, derinlemesine sonuçların ortaya konulmasıdır (Köse, 2010).

3.2 ARAŞTIRMANIN KATILIMCILARI

Araştırma gurubunu, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Sakarya ili Erenler, Arifiye ve Karasu ilçelerinde ilköğretim okullarında gören yapan dört öğretmen ve dört öğretmen adayı oluşturmaktadır. Kolay ulaşılabilir örnekleme çeşidi ilkelerine göre ulaşılan bu araştırma grubundaki öğretmen ve öğretmen adaylarının 5'i kadın, 3'ünü ise erkek öğretmenler oluşturmuştur. Araştırmanın katılımcılarına ilişkin Tablo 1'de detaylı bilgiler verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın Katılımcılarına Ait Demografik Bilgiler

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş Aralığı	Mesleki Deneyim (Yıl)	Görev – Uygulama yaptığı	Mezuniyet (Lisans)
Ö1	Kadın	31-35	6-10	Devlet Okulu	Eğitim Fakültesi
Ö2	Erkek	25-30	1-5	Özel Okul	Eğitim Fakültesi
Ö3	Erkek	31-35	1-5	Devlet Okulu	Eğitim Fakültesi
Ö4	Erkek	25-30	6-10	Devlet Okulu	Eğitim Fakültesi
AÖ1	Kadın	20-24	Son Sınıf	Özel okul	Öğrenime devam ediyor
AÖ2	Kadın	20-24	Son Sınıf	Özel okul	Öğrenime devam ediyor
AÖ3	Kadın	20-24	Son Sınıf	Özel Okul	Öğrenime devam ediyor
AÖ4	Kadın	20-24	Son Sınıf	Özel Okul	Öğrenime devam ediyor

Ö: Öğretmen, AÖ: Aday öğretmen

3.2.1 Veri Toplama Aşaması

Araştırmanın görüşme formuna ilişkin verileri çalışma grubundaki sosyal bilgiler öğretmenleri ve öğretmen adayları ile Aralık 2017 – Şubat 2018 tarihleri arasında yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Öğretmenler ve öğretmen adayları ile yapılan görüşmelere ait yer, tarih ve süre bilgileri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Görüşme Tarihleri

Katılımcılar	Görüşme Tarihi	Görüşme Yapılan Yer	Görüşme Süresi
Ö1	12.02.2018	Zümre odası	1 saat
Ö2	14.02.2018	Test odası	45dk
Ö3	12.02.2018	Zümre odası	52dk
Ö4	15.02.2018	Sınıf	56dk
AÖ1	07.02.2018	Zümre odası	1.10dk
AÖ2	07.02.2018	Zümre odası	1 saat
AÖ3	08.02.2018	Sınıf	50dk
AÖ4	08.02.2018	Zümre odası	1.02dk

3.2.2 Veri Değerlendirme Aşaması

Araştırmada betimsel analiz yöntemi kullanılacağı için öncelikle gözlem ve görüşmeler sonrasında elde edilen tüm video kayıtları ve görüşme ses kayıtları transkript edilmiştir. Derslerdeki tüm soru-cevap diyaloglarının ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerdeki tüm diyalogların aynen yazıya geçirildiği bu aşama bizzat araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş olup 3 ay sürmüştür.

Öğretmenlerin sınıf içi ders işleme süreçlerinde gözlemlenmesi esnasında gözlem formları kaydı tutulmuştur. Gözlem süreci bittiğinde bu formlardaki davranışları gösterme sıklığının ortalaması alınmış ve buradan elde edilen bulgulara doğrudan alıntılar eklenerek analizler örneklendirilmeye çalışılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler kullanılarak araştırmanın bulguları desteklenmeye çalışılmıştır. Verilerin değerlendirilme aşaması da yaklaşık 2 ay sürmüştür.

3.3 ARAŞTIRMA SÜRECİ VE VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma sürecinin aşamaları hazırlık, veri toplama, veri değerlendirme aşamalarında gerçekleştirilmiştir. Hazırlık aşamasında 2017-2018 eğitim ve öğretim yılı birinci dönem başında pilot çalışma yapılarak bir sosyal bilgiler öğretmenin 4 ders saati kamera ile kayıt altına alınmıştır. Bu çalışma neticesinde elde edilen çıktılardan yararlanılarak veri toplama araçları geliştirilmiş, gözlemler yapılmış ve verilerin hangi biçimde analiz edileceği gibi hususlar aşamaya dâhil edilmiştir.

Veri toplama araçları geliştirilirken uzman görüşlerine başvurularak çalışmanın geçerlik ve güvenilirliğinin artırılmasına başvurulmuştur. Araştırmaya katılacak olan öğretmenlerin belirlenmesi için gerekli ön görüşmeler yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler ve okullar ile görüşme sağlanarak araştırma için gerekli izinler alınmıştır.

Araştırma öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının pedagojik içerik bilgilerinin belirlenmesi için kullanılan veri toplama araçları ve kaynakları aşağıda verilmiştir. Bunlar;

1-Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının kişisel özelliklerini tespit etmek amacıyla amacı ile hazırlanmış olan “kişisel bilgi formu”

2-Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının kültür ve miras öğrenme alanına ilişkin pedagojik içerik bilgilerini açığa çıkarmaya yönelik hazırlanan “Görüşme Formu”

3-Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının kültür ve miras öğrenme alanına ders işleme süreçleri esnasındaki pedagojik içerik bilgilerine ilişkin verileri analiz etmek için video kayıtları

4- Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının kültür ve miras öğrenme alanına ders işleme süreçleri esnasındaki pedagojik içerik bilgilerini incelemek amacıyla hazırlanmış olan “Gözlem Formu”

Araştırmada kullanılan bu ölçme araçlarının ve veri kaynaklarına ilişkin süreç ve özellikler aşağıda alt başlıklar altında açıklanmıştır.

3.3.1 Kişisel Bilgiler Formu

Kişisel bilgiler formu araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının cinsiyetlerini, yaşlarını, medeni durumlarını, mesleki deneyim sürelerini, eğitim düzeylerini, çalıştıkları okul türünü ve unvanlarını belirlemeye dönük olarak kullanılmıştır. Kişisel bilgiler formu ekler bölümünde EK 2’de verilmiştir

3.3.2 Görüşme Formu

Çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle veriler toplanmıştır. Ekiz’e (2003: 62) göre yarı yapılandırılmış görüşme sırasında görüşme yapılan kişilere kısmi bir esneklik sağlanmakta, sorular gerektiğinde yeniden düzenlenmekte, tartışılmaktadır. Bu tür bir görüşmede, araştırılan kişilerinde araştırma üzerine kontrolleri söz konusudur.

Araştırmada nitel veri toplama araçlarından biri olan “Görüşme Formu Yaklaşımı” kullanılmıştır. Görüşme formu yöntemi, benzer konulara yönelmek yoluyla değişik insanlardan aynı tür bilgilerin alınması amacıyla hazırlanır. Görüşme, insanların perspektiflerini, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan, önemli bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2004).

Görüşme formu geliştirilirken ilgili alan yazın taranmış ve konu ile ilgili araştırmalar detaylı bir biçimde incelenmiştir. Araştırmanın amacı bağlamında altıncı sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanına (İpek Yolunda Türkler Ünitesi) ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının pedagojik içerik bilgilerini açığa çıkaracak nitelikte ve şekilde açık uçlu 13 görüşme sorusu hazırlanmıştır.

Formda yer alan sorular araştırmacı tarafından hazırlandıktan sonra taslak yapısı, kapsam geçerliliğini test etmek amacıyla alan uzmanları tarafından incelenmiştir. Alınan görüşler doğrultusunda form gerek içerik gerekse biçimsel açıdan yeniden düzenlenmiştir. Bu görüşme soruları araştırmacı tarafından dört tane aday öğretmene, dört tane öğretmene sorularak soruların anlaşılabilirliği, amaca hizmet edip etmemesi gibi hususlar bağlamında ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulamaların tamamlanmasının ardından alan uzmanlarıyla formun tekrardan değerlendirilmesi yapılmış ve forma son biçimi verilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının altıncı sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanına ilişkin pedagojik içerik bilgilerini belirlemek için hazırlanan Görüşme Formu Ek: 2’de verilmiştir.

3.4 VİDEO KAYITLARI

Video kayıt cihazları gözlem çalışmalarında önemli bir yer tutar. Videoya çekilen görüntülerin defalarca izlenmesi ve ortamda yer alan olayların, süreçlerin ayrıntılı olarak tanımlanması mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmada verilerin toplanması ve analizinde kolaylık sağlaması için gözlemlenen derslerin kamera ile kayıt altına alınması gerekmiştir.

Dersler kayıt altına alınmadan önce okul idaresi ve araştırmaya katılan öğretmenden izin alınmıştır. Araştırmacı derslere öğretmenin yanında girmiş ve sınıf ortamının doğallığını bozmamaya gayret ederek tüm dersleri kayıt altına almıştır. Her bir öğretmenin 2 ders saati kaydedilmek suretiyle toplamda 12 ders saati olan video kayıtları araştırmacı tarafından yazıya geçirilmiştir.

3.5 GÖZLEM FORMU

Araştırmanın gözlem süreçlerine ilişkin veriler çalışma grubundaki sosyal bilgiler öğretmenleri ve öğretmen adayları ile Aralık 2017 – Şubat 2018 tarihleri arasında yapılan sınıf içi gözlemlerden video çekimleri sonucunda elde edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen ve aday öğretmenlerinin kültür ve miras öğrenme alanına ilişkin pedagojik içerik bilgilerini incelemek amacıyla oluşturulan gözlem formu doldurulmuştur. Yine bu formdan toplanan verilerin güvenilirliğini arttırmak için video kayıtları kullanılarak aynı işlemleri desteklenmiştir. Öğretmenlerle yapılan sınıf-içi gözlemlere ait yer, tarih ve süre bilgileri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Gözlem Tarihleri

Katılımcılar	Gözlem Tarihi	Gözlem Yapılan Yer	Gözlem Süresi
Ö1	20.12.2017- 12.02.2018	Sınıf	12 ders saati
Ö2	18.12.2017- 06.02.2018	Sınıf	12 ders saati
Ö3	21.12.2017- 09.02.2018	Sınıf	12 ders saati
Ö4	25.12.2017- 04.02.2018	Sınıf	12 ders saati
AÖ1	04.12.2017- 07.02.2018	Sınıf	12 ders saati
AÖ2	08.12.2017- 07.02.2018	Sınıf	12 ders saati
AÖ3	11.12.2017- 08.02.2018	Sınıf	12 ders saati
AÖ4	14.12.2017- 08.02.2018	Sınıf	12 ders saati

3.6 VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Sosyal bilgiler öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının görüşme formunda yer alan sorulara ilişkin cevapları nitel analiz yaklaşımına tabi tutularak çözümlenmiştir. Ayrıca elde edilen içerik analizi yapılabilmesi amacıyla, araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından elde edilen veriler üzerinde istatistiksel çözümlene işlemleri yapmadan önce veri seti düzenlenmiştir. Toplanan veriler elektronik ortamda kayıt altına alınarak sözel ve sayısal işlemler yapılabilmesi için ön çözümlenmeye tabi tutulmuştur. Ön çözümlene sonucunda araştırmannın sözel verileri Nvivo 12 istatistiksel çözümlene programlarında çözümlenmiştir.

Araştırmadan elde edilen sözel veriler Nvivo 12 programında temalara ve kategorilere göre kodlanmıştır. Kodlanan veriler üzerinde çözümlene işlemleri yapılarak öğretmenlerin kültür ve miras öğrenme alanına ilişkin pedagojik içerik bilgilerine dönük bulgular ortaya çıkarılmıştır. Diğer taraftan araştırmannın sayısallaştırılmış verilerini ortaya çıkarmak amacıyla öğretmenlerin görüşleri üzerinde frekans hesaplamaları yapılmıştır. Ulaşılan bulgular tablolar halinde

değerlendirilmiş ve arkasından görsel düzenleyicilerle bulgular kolaylıkla anlaşılır hale getirilmiştir.

3.7 GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK

Herhangi bir araştırma modeli için tam bir geçerlik ve güvenilirlik elde etme imkânsız bir amaçtır. Yine de araştırmacılar, belirli araştırma problemlerinin ve amaçlarının güvenilirlik ve geçerliğini artıran çeşitli faktörleri dengeleyerek bu hedeflere yaklaşabilir. Araştırmacılar çeşitli stratejileri kullanarak güvenilirlik ve geçerliği tehdit eden faktörleri azaltabilir (LeCompte ve Goetz, 1982).

Geçerlik, araştırma sonuçlarının doğruluğunu konu edinir. Dış geçerlik, kullanılan veri toplama aracının benzer gruplarda benzer sonuçlar doğurup doğurmayacağına; iç geçerlik ise, araştırmacının ölçmek istediği veriyi, kullandığı araç ya da yöntemle gerçekten ölçüp ölçemeyeceğine ilişkindir. Güvenirlik ise, araştırma sonuçlarının tekrarlanılabilirliği ile ilgilidir. Dış güvenirlik, araştırma sonuçlarının benzer ortamlarda aynı şekilde elde edilip edilemeyeceğine; iç güvenirlik ise, başka araştırmacıların aynı veriyi kullanarak aynı sonuçlara ulaşip ulaşamayacağına ilişkindir (LeCompte ve Goetz, 1982).

Nitel çalışmalarda; araştırma alanına yakınlık, yüzyüze görüşmeler yoluyla ayrıntılı ve derinlemesine bilgi toplama, gözlemler yoluyla doğrudan ve olayın gerçekleştiği doğal ortam içinde bilgi toplama, uzun süreli bilgi toplama ve elde edilen bulguların teyit edilmesi için alana geri gidebilme ve ek bilgi toplama olanağının olması geçerliği oluşturmayı sağlayan önemli özelliklerdir (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Nitel araştırmalarda iç geçerliği sağlamak için şunlara dikkat edilmesi gerekir: Araştırma bulgularının, verilerin elde edildiği ortam dikkate alındığında anlamlı olması ve bu ortama bağlı olarak tanımlanmış olması, bulguların kendi içinde tutarlı ve anlamlı olması, ortaya çıkan kavramların anlamlı bir bütün oluşturması, bulguların farklı veri kaynakları, veri toplama yöntemleri ve analiz stratejileri kullanılarak teyit edilmesi, farklı kaynak, yöntem ve stratejilere göre elde edilen bulguların anlamlı bir bütün oluşturması, elde edilen bulguların oluşturulan kavramsal çerçeve veya kuramla uyumlu olması, veri toplamada bu çerçevenin rehber olması, bulguları teyit etmede bazı kurallar ve stratejilerin uygun biçimde kullanılması, bulguları açıklamada

alternatif yaklaşımların kullanılması, bulguların araştırmaya katılan bireyler tarafından gerçekçi bulunması, bulgulardan yola çıkarak yapılan tahmin ve genellemelerin elde edilen verilerle tutarlı olması (LeCompte ve Goetz, 1982; Miles ve Huberman, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 1999). Bu araştırmada ise, yukarıda belirtilen aşamalar doğrultusunda, iç geçerliği sağlamak için şu çalışmalar gerçekleştirilmiştir:

- Araştırma bulguları, her zaman araştırma ortamına bağlı kalınarak ve birbiriyle ilişkili biçimde tanımlanmıştır. Bulgularla ilgili sonuç ve yorumlarda, araştırma ortamından elde edilen verilerle ilgili doğrudan alıntılara yer verilmiştir.
- Bulguların kendi içinde tutarlılığı ve anlamlı olması, ortaya çıkan kavramların anlamlı bir bütün oluşturması için bir tema altında toplanan verilerin ve temaların kendi aralarında anlamlı bir bütün oluşturması göz önüne alınmıştır. Ayrıca anlamlı bütünlük sağlanıp sağlanmadığı konusu ile ilgili uzman görüşü alınmıştır.
- Elde edilen bulgular, farklı veri kaynakları ve farklı veri toplama yöntemleri kullanılarak teyit edilmiştir. Bunun için öğretmen ve öğrenciler tarafından ifade edilen görüşler ve davranışlar farklı veri kaynakları olarak kabul edilmiş, bu kaynaklardan veriler gözlem ve görüşme veri toplama yöntemleriyle elde edilmiştir, yani çeşitleme yoluna gidilmiştir. Araştırmacı tarafından takip edilen analiz sürecinde, veriler sistematik hale getirilmiş, verilerin sürekli olarak tutarlılığı kontrol edilmiştir.
- Veri toplama süreci öncesinde ve sırasında değerler ve değerler eğitimi ile ilgili alanyazın sürekli olarak incelenmiştir. Böylece kuramsal yapının, bulguların elde edilmesinde araştırmacıya rehberlik etmesi sağlanmıştır. Uygulama sonucunda elde edilen veriler, kuramsal yapı ile birlikte incelenmiş ve verilerin çözümlenmesini sağlayacak olan kod listesinin oluşturulmasında bu kuramsal çerçeve rehber olmuştur.
- Nitel verileri çözümlenmede ulaşılan temalara tümevarımcı analiz sonucunda ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular, yorumlarla ilişkili alan yazın ile desteklenmiştir. Bulguların sunumunda bazen alıntılardan sonuç ve

yorumlara, bazen de sonuç ve yorumlardan alıntılara şeklinde bir yol izlenmiştir.

- Veri toplama araçları geliştirilirken incelenen alan yazına bağlı kalınmış ve gerekli uzman görüşleri alınmıştır.
- Veriler elde edildikten sonra araştırmacı ile katılımcılar bu verilerin üzerinden geçerek, verilerin katılımcılar tarafından doğrulaması yapılmıştır. Yanlış ya da eksik anlaşılmalara olup olmadığı tespit edilmiştir.
- Araştırmada bulgulara dayalı olarak yapılan genellemelerin, özellikle, benzer durumlar için yapılabileceği vurgulanmıştır. Yapılan genellemelerin katılımcılardan elde edilen verilerle, süreçte yaşanan durumlarla sınırlı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca yapılan bazı genellemeler sırasında genellemelerin, ulaşılan bulgularla ya da uygulamaya katılan grupla sınırlı olduğu ifade edilmiştir.

Dış geçerlik ise, araştırma sonuçlarının genellenebilirliği ile ilişkilidir. Eğer bir araştırmanın sonuçları, benzer ortam ve durumlara genellenebiliyorsa araştırmanın dış geçerliği olduğu söylenebilir. Ancak genellenebilirlik nitel araştırmanın zayıf yönlerinden biridir. Sosyal olayların, içinde bulunulan ortama göre değiştiği varsayımından hareketle, hiçbir araştırmanın sonuçları başka bir duruma doğrudan genellenemez. Ancak nicel araştırmalarda olduğu gibi, nitel araştırmalarda da araştırma sonuçları bir dereceye kadar benzer ortamlara ve durumlara genellenebilir. Nicel araştırmalarda bu genelleme doğrudan olabilirken, nitel araştırmalarda genelleme dolaylı yoldan yapılabilir. Yani genellemeler; ilkeler, kurallar biçiminde değil, deneyimler ve örnekler biçimindedir. Nitel araştırmacıların genellemeden kastettikleri “analitik genelleme”dir. Yani sınırlı sayıda katılımcı ile çalışan veya belirli bir durumu çalışan nitel araştırmacı, araştırmasının sonunda bir takım denenceler, kavramsal bir model ya da yeni bir kuram oluşturmaya yönelebilir (Yıldırım ve Şimşek, 1999; Yin, 2003). Bu doğrultuda dış geçerliği sağlamak için şu ölçütlere bakılır: Araştırma örnekleminin, ortamının ve süreç özelliklerinin ayrıntılı olarak tanımlanması, örneklemin, ortamın ve kavramsal çerçevenin seçimi ve bu unsurların genelleme açısından ortaya çıkardığı sınırlayıcı etkenlerin tartışılması, örneklemin genellemeyi sağlayacak ölçüde çeşitlendirilmesi, araştırmada potansiyel genellemelere fırsat sağlayacak biçimde kapsamlı tanımlamalara yer verilmesi,

okuyucunun araştırma sonuçlarını kendi deneyimleriyle ilişkilendirebilmesi, araştırma sonuçlarının, araştırma sorusu ve ilgili kuramlarla tutarlı olması, araştırmada, bulguların başka araştırmalarda test edilebilmesi için gerekli açıklamaların yapılması, araştırma koşulları aynen sağlandığında bulguların test edilip edilemeyeceğinin yordanması (LeCompte ve Goetz, 1982; Miles ve Huberman, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 1999). Bu araştırmada ise, yukarıda belirtilen ölçütler doğrultusunda, dış geçerliği sağlamak amacıyla şunlar gerçekleştirilmiştir:

- Araştırmadaki çalışma grubu ve bu grubun özellikleri, denel işlem basamakları ve süreç özellikleri ayrıntılı bir biçimde araştırmanın yöntem bölümünde açıklanmıştır.
- Bulgular doğrultusunda ulaşılan genellemelerde, kavramsal çerçeve rehberliğinde, grubun ve ortamın özelliklerine bağlı kalınmıştır. Genellemelerin, belirtilen özellikler çerçevesinde sınırlandırıldığı belirtilmiştir. Araştırma sonuçlarına, başka benzer grup ve ortam özelliklerinde ulaşılacağı düşünülmektedir. Çünkü araştırma verileri, mümkün olduğunca farklı kaynaklardan, farklı yöntemler kullanılarak zengin genişlik ve derinlikte elde edilmiştir. Böylece analitik genellemelere gidilebilmiştir.
- Araştırmada yer alan gruplar, grupların özellikleri, süreç ayrıntılı olarak tanımlanmış ve açıklanmıştır. Böylece, başka araştırmacıların bu ayrıntılı tanım ve açıklamalardan yararlanarak benzer grup ve ortamlar için bu genellemelerden yararlanabilecekleri düşünülmüştür. Araştırmada ulaşılan sonuçlar ve genellemeler ile kuramsal çerçevenin tutarlılığı göz önünde tutulmuştur. Bunun yanı sıra, araştırmada elde edilen bulgu ve sonuçların, kuramda yer alan bazı özellikleri açıklamaya yardımcı yapılar olduğu görülmüştür. Böylece bu yapıların analitik genelleme yapmaya yardımcı olduğu düşünülmüştür.
- Diğer araştırmacıların kendi deneyimleriyle araştırma sonuçlarını ilişkilendirmesinde, bulguların sunulması sırasında ilgili doğrudan alıntılarının verilmesinin yardımcı olacağı düşünülmüştür.

Nitel araştırmanın temel özelliklerinden biri olan alguların önemi ve doğal ortama duyarlık, güvenilirlik konusunda bazı sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Nitel

araştırmalarda temel olan ilkelerden birisi, gerçeklerin bireylere ve içinde bulunulan ortama göre sürekli bir değişme içinde olduğunu ve araştırmanın benzer gruplarda tekrarlanmasının aynı sonuçlara ulaşmayı mümkün kılmadığını en baştan kabul etmektir. Aslında kullanılan yöntem ne olursa olsun, insan davranışını konu edinen bir araştırmanın aynen tekrarı mümkün değildir. Her ne kadar güvenirlikle ilgili bazı ölçütler, nitel araştırmanın bazı ltleri ile çelişse de, nitel araştırmada gerek dış güvenirlik gerekse i güvenirlik için alınması gereken bazı önlemler vardır (Yıldırım ve şimşek, 1999). İ güvenirlik konusunda yapılması gerekenler şu şekilde belirtilebilir (LeCompte ve Goetz, 1992; Miles ve Huberman, 1994; Yıldırım ve şimşek, 1999): Araştırma sorularının açık bir biçimde ifade edilmesi, araştırmanın çeşitli aşamalarının araştırma soruları ile tutarlı olması, araştırmacının araştırma sürecindeki konumunun açık bir biçimde tanımlanmış olması, araştırma sonuçlarının verilerle uyum içinde olması, araştırmacının temel bakış açısı ve araştırmaya yaklaşımının tanımlanması, verilerin araştırma sorularının gerektirdiği biçimde ayrıntılı ve amaca uygun biçimde toplanması, birden fazla araştırmacının olduğu durumlarda benzer veri toplama süreç ve yöntemlerinin kullanılması, verilerin kodlanmasında birden fazla araştırmacının kullanılması durumunda kodlama karşılaştırılması yapılması, verilerin zmlenmesinde önyargıların, yanlış anlaşılmaların, gerçek dışı verilerin gözden geçirilip geçerli olmayan verilerin ayıklanması, birden fazla araştırmacının olduğu durumda, araştırmacıların gözlemlerinin ve bulgularının birbirleriyle mantıklı bir uyum içinde olması. Bu çalışmada ise i güvenirliği sağlamak amacıyla, yukarıda belirtilen ölçütler doğrultusunda şunlar yapılmıştır:

- Araştırma soruları açık bir biçimde ifade edilmiştir. Araştırmanın yöntemi, çalışma grubu, araştırmada izlenen süreç, veri toplama araçları, veri özümlemesi ve yorumları ifade edilen araştırma soruları doğrultusunda belirlenip açıklanmıştır.
- Araştırmacının, araştırmadaki konumu, bakış açısı ve yaklaşımı “Araştırmacının Rolü” bölümünde tanımlanmış ve açıklanmıştır.
- Araştırma verileri, araştırma soruları doğrultusunda, farklı veri kaynakları, farklı veri toplama yöntemleri kullanılarak elde edilmiştir. Veriler, öncelikle yorum katılmadan sunulmuş, veri kaynaklarından elde edilen

ilgili alıntılar sunulmuştur. Böylece verilerin özgünlüğü yansıtılmaya çalışılmıştır.

- Araştırma verilerinin, araştırma sorularının cevabı olup olamayacağı, elde edilen sonuçların bulgularla tutarlılığı sürekli olarak kontrol edilmiştir.
- Veri çözümlemesinde, alanyazın ve veri çözümlemelerinin ön okumaları sonrasında taslak kod listeleri oluşturulmuştur. Taslak kod listelerine, uzman görüşlerine sunulurken, son hali verilmiştir. Araştırmacı ve uzmanlar, aynı kod listelerini kullanarak örnek bir kodlama yapmışlardır. Örnek kodlama üzerinde görüş birliği sağlandıktan sonra asıl kodlamaya geçilmiştir. Araştırmacı, uzmanların yaptığı kodlamalarla kendi yaptığı kodlamaları karşılaştırarak ortak bir kodlama ortaya çıkarmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu çalışmada sosyal bilgiler aday öğretmenleri ve öğretmenlerinin kültür ve miras öğrenme alanına ilişkin pedagojik içerik bilgileri yapılan görüşmeler ve sınıf içi gözlemlerden elde edilen verilerle çözümlenerek yorumlanmıştır. Araştırmada dört Sosyal bilgiler öğretmeni ile dört Sosyal bilgiler aday öğretmeni 2017-2018 eğitim öğretim yılı I. ve II. döneminde her biri 12 ders saati olmak üzere toplam 96 ders saati gözlemlenmiştir.

Araştırmada iki tür veriye ilişkin bulgular elde edilmiştir: Gözlemlerden elde edilen veriler ve görüşme esnasında öğretmenlere sorulan araştırma sorularının dökümlerinden elde edilen veriler. Toplanan veriler üzerinde verilerin çözümlenmesi kısmında anlatılan işlemler yürütülmüş ve ulaşılan bulgular betimsel analiz bulguları ve içerik analizi bulguları olmak üzere iki kısımda verilmiştir. Ulaşılan bulguların sunulmasında görsel düzenleyiciler kullanılmıştır.

4.1 BETİMSSEL BULGULAR

Bu kısımda araştırma konusu ile ilgili oluşturulan kategoriler ve kodların sayısallaştırılmış biçimi ile bulgulardan yararlanılarak oluşturulan görsellere yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerine ve öğretmen adaylarına kültür ve miras öğrenme alanının kazanımlarının öğretimi konusundaki görüşlerini belirlemek amacıyla 13 soru yöneltilmiştir. Öğretmen ve aday öğretmenlerin sorulara verdikleri yanıtlar çözümlenmiştir. Bu sorulara ilişkin veriler çözümlenirken öncelikle

öğretmenler ve aday öğretmenleri ile (8 kişi) yapılan görüşme kayıtları yazıya dökülmüştür. Metinleştirilen görüşme kayıtları üzerinde yazım hataları düzeltilerek Nvivo 12 programına aktarılmıştır. Bu program yardımıyla kültür ve miras öğrenme alanı konusunda öğretmenlerin görüşlerinden yola çıkılarak kodlar oluşturulmuştur.

Bu konuda ilk olarak öğretmenlerin görüşme dökümleri incelenerek öne çıkan kavramlar kodlar haline getirilmiştir. Öğretmen görüşleri incelendiğinde kimi kavramların ön plana çıktığı gözlenmiştir. Bu kavramlar benzerliklerine göre gruplanarak kodlar oluşturulmuştur. Araştırmanın betimsel bulgular kısmına ilişkin elde edilen bulgulardan Şekil 1’deki kelime bulutu oluşturulmuştur:

Şekil 2. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Genel Kelime Bulutu-Görüşme

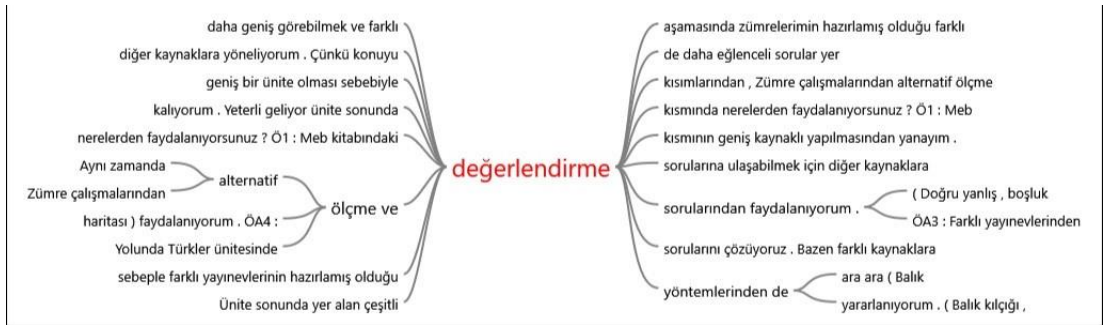
Şekil 2’deki kelime bulutu incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerin ilgili soruya verdikleri yanıtlar çerçevesinde kültür ve miras öğrenme alanı konusundaki görüşleri incelendiğinde bilinen temel kavramların yanı sıra, “derse giriş”, “harita”, “drama”, “değerlendirme”, “ipek yolu”, “İslam”, “materyal”, “Türk”, “ünite” ve “zorlanmak” kavramlarının ön plana çıktığı gözlenmiştir. Bu kavramlara ilişkin kelime ağaçları Şekil 3, Şekil 4, Şekil 5, Şekil 6, Şekil 7, Şekil 8, Şekil 9, Şekil 10, Şekil 11 ve Şekil 12’de verilmiştir:

Şekil 3. Öğretmenlerin "Derse Giriş" Kavramına Ait Kelime Ağacı

Şekil 4. Öğretmenlerin "Harita" Kavramına Ait Kelime Ağacı

Şekil 5. Öğretmenlerin "Değerlendirme" Kavramına Ait Kelime Ağacı

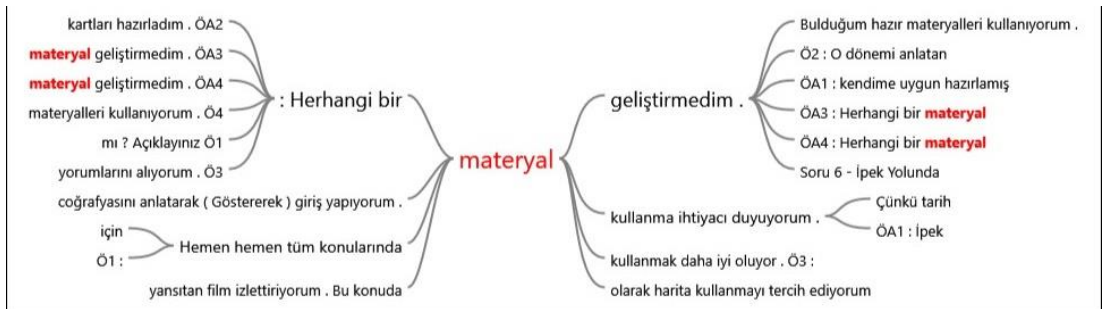
Şekil 6. Öğretmenlerin ‘Drama’ Kavramına Ait Kelime Ağacı

Şekil 7. Öğretmenlerin ‘İpek Yolu’ Kavramına Ait Kelime Ağacı

Şekil 8. Öğretmenlerin ‘İslam’ Kavramına Ait Kelime Ağacı

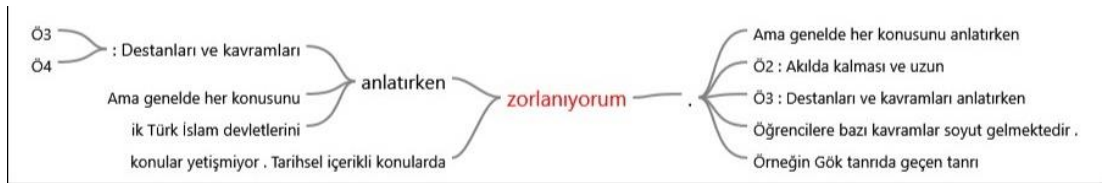
Şekil 9. Öğretmenlerin ‘Materyal’ Kavramına Ait Kelime Ağacı

Şekil 10. Öğretmenlerin ‘Türk’ Kavramına Ait Kelime Ağacı

Şekil 11. Öğretmenlerin ‘Ünite’ Kavramına Ait Kelime Ağacı

Şekil 12. Öğretmenlerin ‘Zorlanmak’ Kavramına Ait Kelime Ağacı

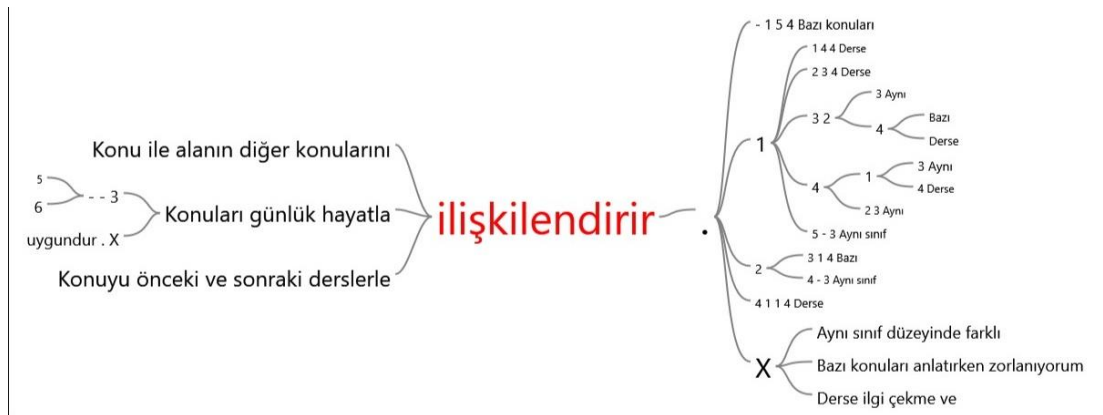
İkinci olarak araştırmacının yaptığı sınıf gözlemlerine ait tuttuğu notlar incelenerek öne çıkan kavramlar kodlar haline getirilmiştir. Gözlem notları incelendiğinde kimi kavramların ön plana çıktığı gözlenmiştir. Bu kavramlar benzerliklerine göre

gruplanarak kodlar oluşturulmuştur. Araştırmanın betimsel bulgular kısmına ilişkin elde edilen bulgulardan Şekil 12’deki kelime bulutu oluşturulmuştur:

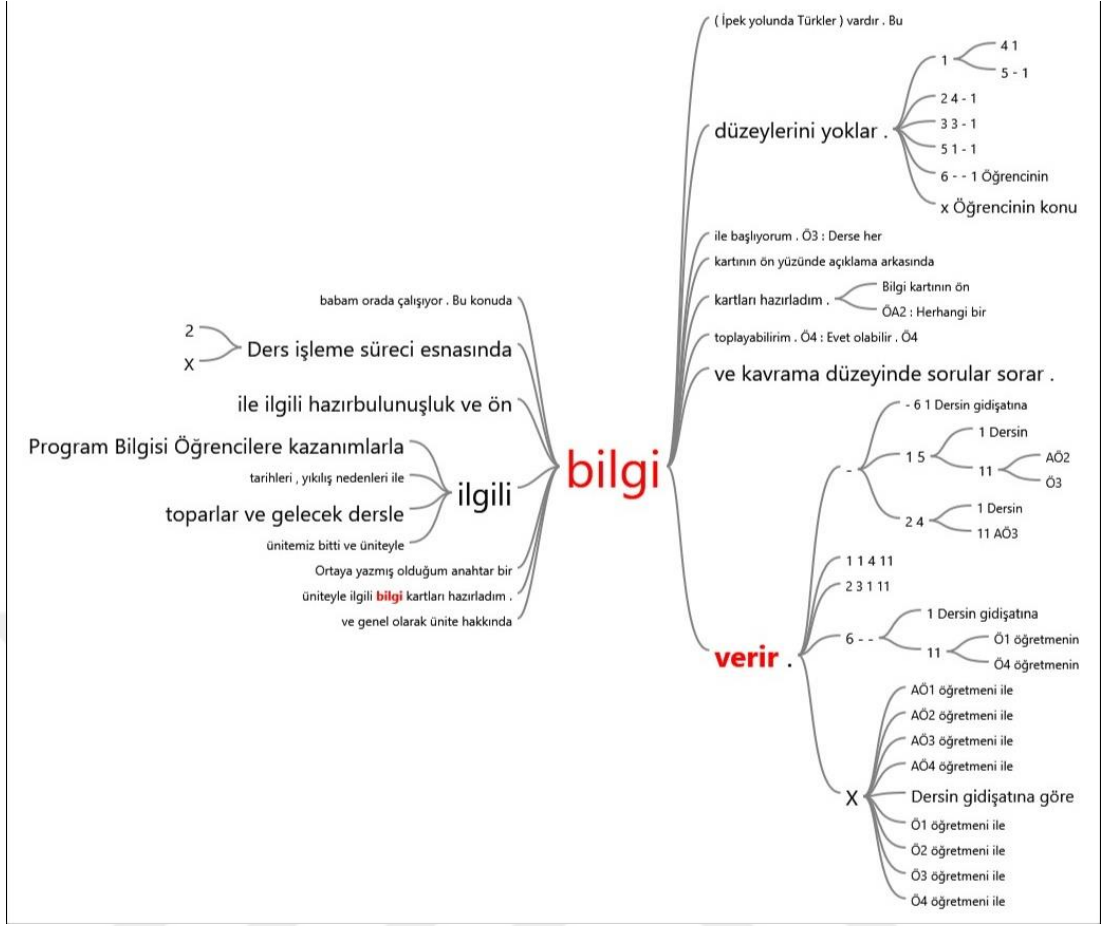

Şekil 13. Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Genel Kelime Bulutu-Gözlem

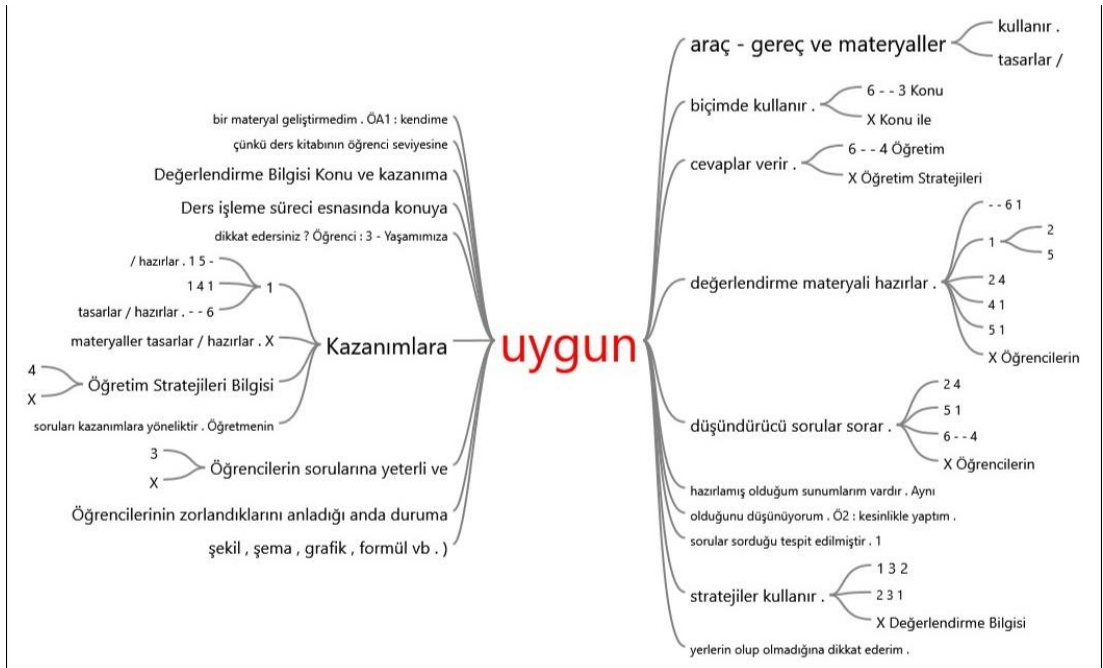
Şekil 13’deki kelime bulutu incelendiğinde araştırmacının sınıf içi gözlemlerde tuttuğu notlar incelendiğinde “konu”, “bilgi”, “değerlendirme”, “Türk”, “ilişkilendirmek” ve “kazanımlara uygun” kavramlarının ön plana çıktığı gözlenmiştir. Bu kavramlara ilişkin kelime ağaçları Şekil 14, Şekil 15, Şekil 16, Şekil 17, Şekil 18 ve Şekil 19’de verilmiştir:

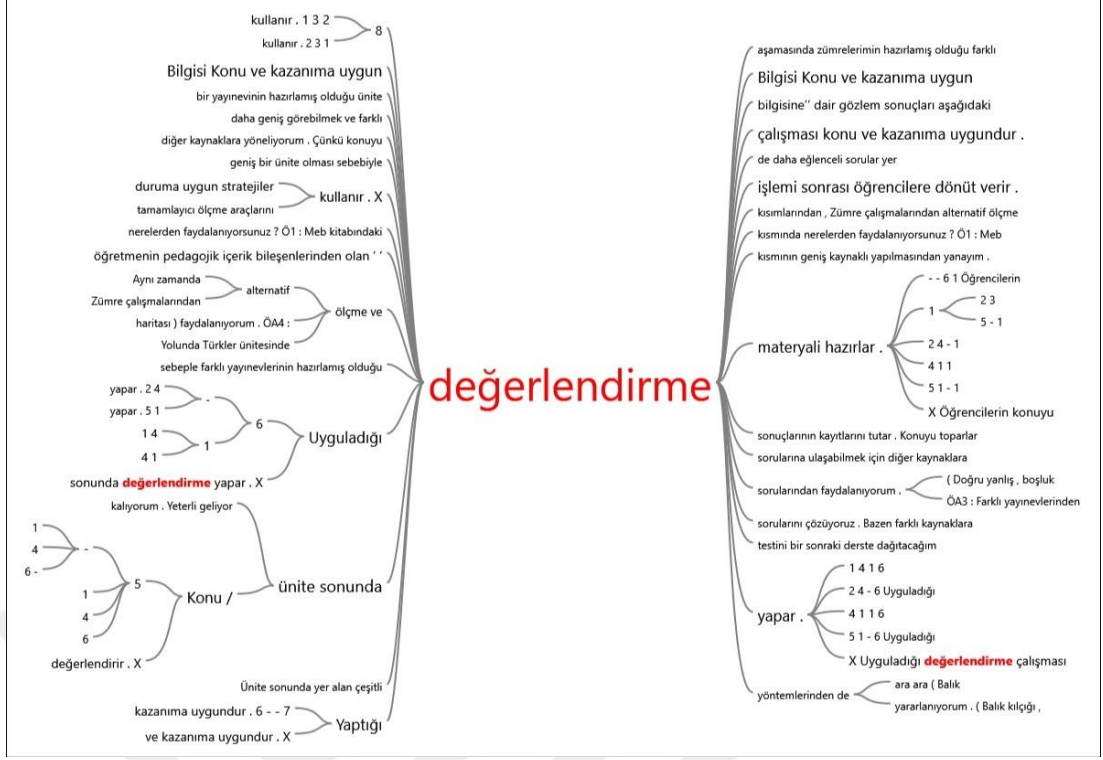
Şekil 14. Öğretmenlerin “İlişkilendirmek” Kavramına Ait Kelime Ağacı

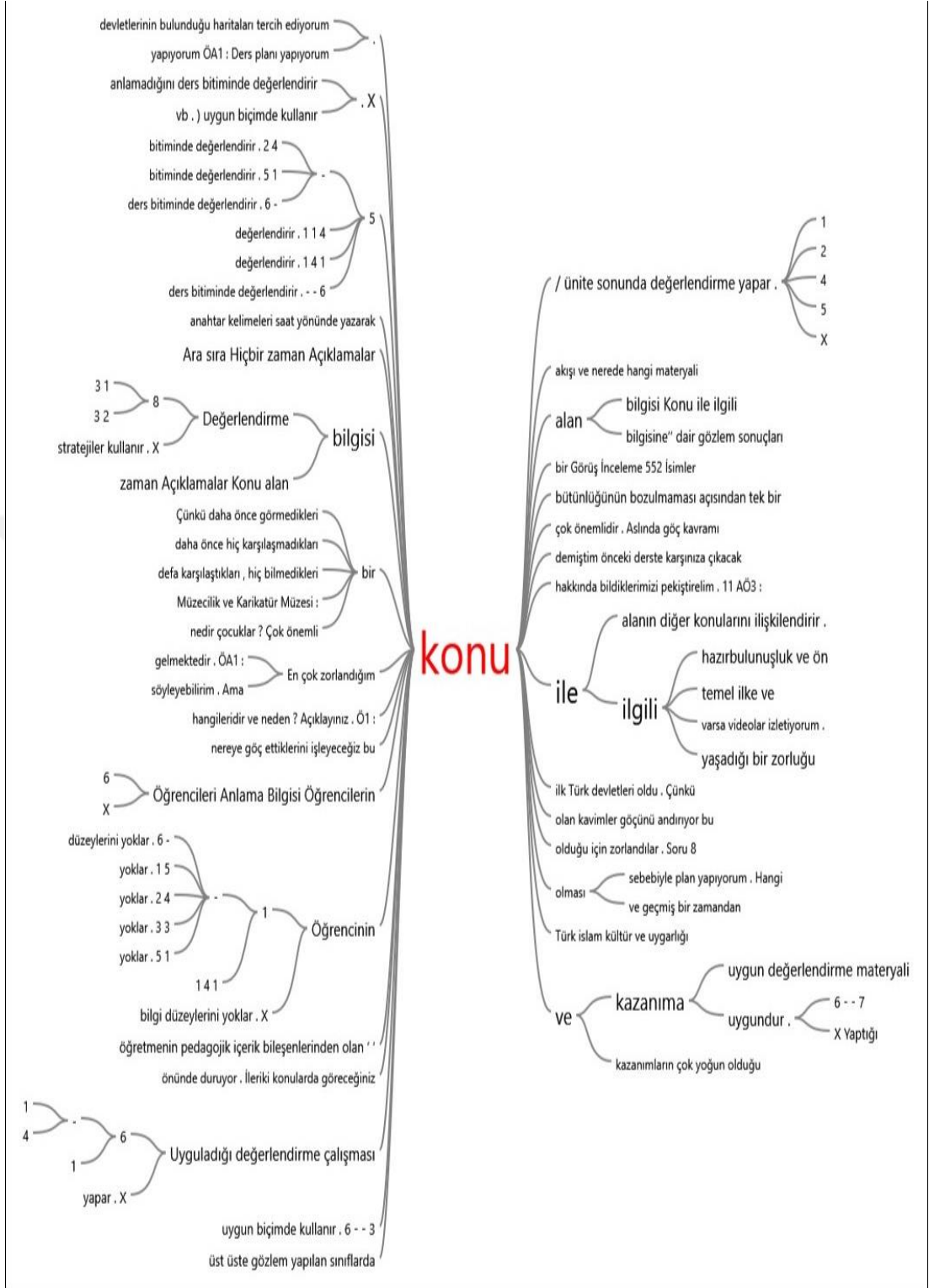
Şekil 15. Öğretmenlerin “Bilgi” Kavramına Ait Kelime Ağacı

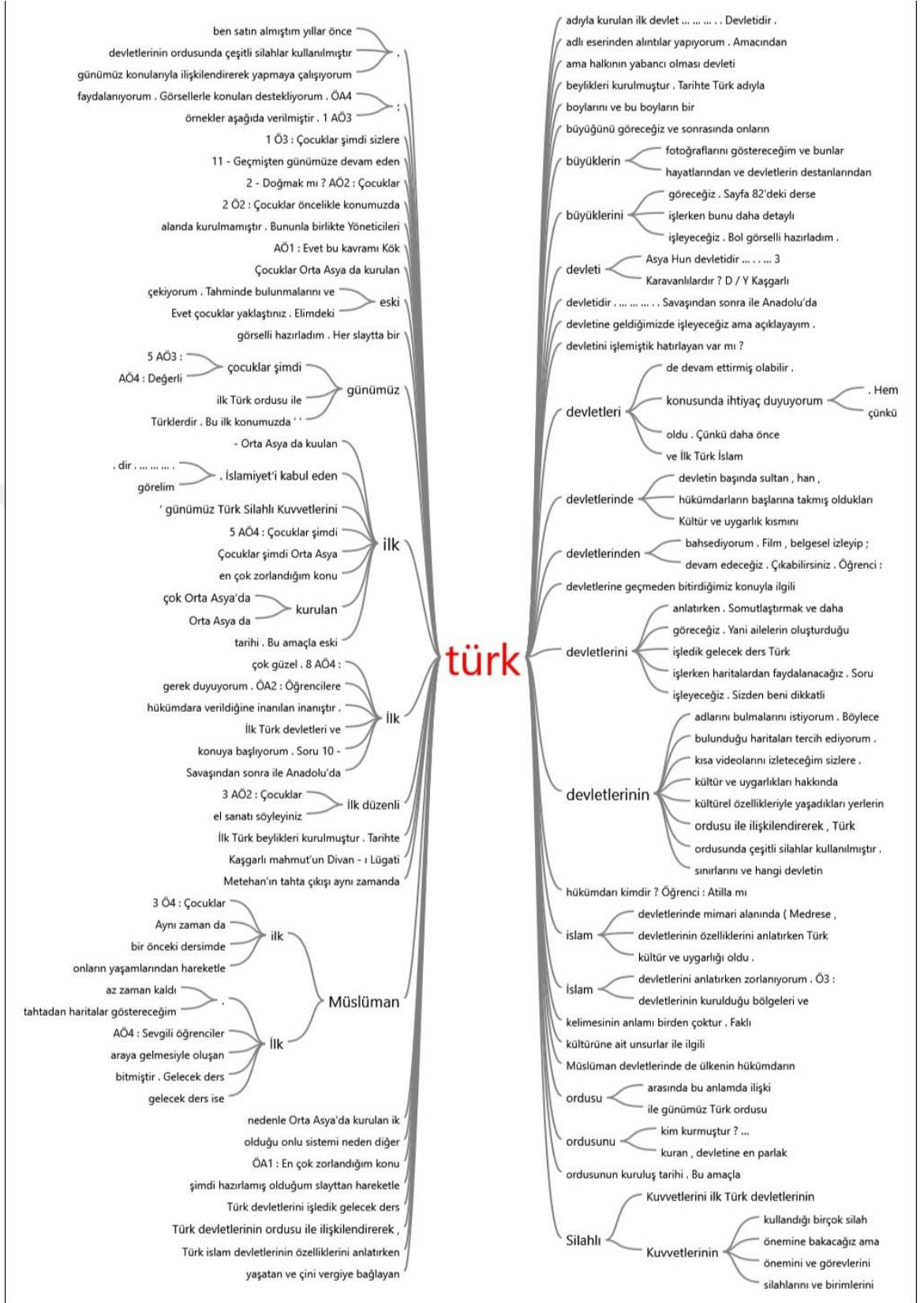
Şekil 16. Öğretmenlerin “Kazanımlara Uygun” Kavramına Ait Kelime Ağacı

Şekil 17. Öğretmenlerin “Değerlendirme” Kavramına Ait Kelime Ağacı

Şekil 18. Öğretmenlerin “Konu” Kavramına Ait Kelime Ağacı

Şekil 19. Öğretmenlerin “Türk” Kavramına Ait Kelime Ağacı

4.2 İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu kısımda araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve aday öğretmenlerin kültür ve miras öğrenme alanına ilişkin pedagojik içerik bilgileri öğretmen ya da aday öğretmen oluşları, görüşme dökümleri (A) ve gözlem kayıtlarına (B) göre çözümlenerek betimlenmiştir. Bu amaçla öğretmenlerin görüşme kayıtları ile araştırmacının gözlem notları çözümlenmiştir. Yapılan çözümlmelerde elde edilen bulgular tablo ve şekillerle görselleştirilerek ilgili kısımda verilmiştir.

4.2.1 Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinden elde edilen bulgular gözlemlerden elde edilen bulgular ve görüşmelerden elde edilen bulgular olmak üzere iki kısımda incelenmiştir.

4.2.1.1 Gözlemlerden Elde Edilen Bulgular

Bu kısımda araştırmacının sınıflarda yaptığı gözlemlerden elde ettiği bulgulara yer verilmiştir. Araştırmaya dört tane sosyal bilgiler öğretmeni katılmıştır. Öğretmenlerin altıncı sınıf kültür ve miras öğrenme alanına ilişkin sınıf içi performanslarını ortaya çıkarabilmek amacıyla gözlem notları düzenlenmiş ve takip eden alt kısımlarda düzenlenerek verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri Ö1, Ö2, Ö3 ve Ö4 ile ortaokul altıncı sınıf sosyal bilgiler programı, İpek Yolunda Türkler ünitesinin işlenmesine yönelik, toplamda 12 ders saati boyunca gözlem yapılmış olup, iki ders saati üst üste gözlem yapılan sınıflarda (40' + 40') konu bütünlüğünün bozulmaması açısından tek bir gözlem formu tutulmuştur. O nedenle toplamda altı adet gözlem formu doldurulmuştur. Gözlemler tamamlandıktan sonra öğretmenlerle araştırmanın amacı kapsamında görüşme yapılmıştır. Öğretmenlere yönelik gerçekleştirilen gözlem kayıtlarından elde edilen verilerinin çözümlenmesi neticesinde ortaya çıkan bulgular konu alanı bilgisi (1), program bilgisi (2), öğrencileri anlama bilgisi (3), öğretim stratejileri bilgisi (4) ve değerlendirme bilgisi (5) olmak üzere beş kısımda incelenmiştir.

Gözlem verilerinin çözümlenmesiyle elde edilen bulgular, her bir gözlem başlığı altında dört sosyal bilgiler öğretmeninin pedagojik içerik bilgilerine ilişkin sınıf içi performansları gözlemci notları ile sınıftaki öğretmen-öğrenci etkileşimine ilişkin bulguların sıralanması biçiminde aşağıda verilmiştir.

1. Konu Alanı Bilgisi

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerine katılan araştırmacı, yaptığı sınıf-içi gözlemlerde öğretmenlerin pedagojik içerik bilgisi bağlamında ilk boyut olan konu alanı bilgisi kapsamında gösterdikleri performansı “her zaman”, “ara sıra” ve “hiçbir zaman” biçiminde derecelendirmiş ve öğretmenlerin bu boyuttaki her bir ölçüt maddeye ilişkin davranışı sergileme sıklıklarını belirlemiştir. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı “Konu Alanı Bilgisi” Sınıf-İçi Performans Gözlem Bulguları

Maddeler	Ö1			Ö2			Ö3			Ö4		
	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>
Konu ile ilgili temel ilke ve kavramları bilir.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-
Konuda geçen kavramları mantıksal bir tutarlılıkla ilişkilendirebilir.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-
Konunun gerektirdiği sözel ve görsel dili (harita, şekil, şema, grafik, formül vb.) uygun biçimde kullanır.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-
Konu ile alanın diğer konularını ilişkilendirir.	2	3	1	1	3	2	1	3	2	2	3	1
Bazı konuları anlatırken zorlanır.	2	4	-	1	1	4	-	2	4	-	2	4

Tablo 4 incelendiğinde tüm öğretmenlerin konu alanı ile ilgili temel kavramları bilip, uyguladığı, konu ile ilgili görsel ve işitsel materyalleri amacına uygun bir biçimde kullanabildikleri söylenebilir. Ö1, Ö2, Ö3 ve Ö4 öğretmenlerinin konu alanı bilgisi boyutuna yönelik sergilemiş oldukları sınıf içi performansa ilişkin örnek öğretmen-öğrenci diyalogları aşağıda sırasıyla verilmiştir.

Ö1 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Öğrenci: Öğretmenim Mekke'den Medine'ye göç edenlere ve Medine de onlara yardım edenlere ne denmekteydi unuttum ben söyleyebilir misiniz?

Ö1: Mekke'den Medine'ye göç edenlere “Muhacır” ve oradaki Müslümanlara da yani göç edenlere yardımcı olanlara da “Ensar” denir.

Öğrenci: Teşekkür ederim öğretmenim

Ö1: Şimdi çocuklar önünüzde duran haritaya bakınız.

Öğrenci: Öğretmenim haritada devletler farklı renklerle gösterilmiş ve çizgiler var bunlar neyi ifade ediyor?

Ö1: Çocuklar o renkler her devletin sahip olduğu yerleri ve sınırlarını göstermektedir. Şimdi siz söyleyiniz. İslamiyet'in geldiği sırada hangi devletler varmış?

Öğrenci: Göktürk, Sasani.

Öğrenci: Hindistan.

Ö2 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Ö2: Çocuklar öncelikle konumuzda Türk boylarını ve bu boyların bir araya gelmesiyle oluşan İlk Müslüman Türk devletlerini göreceğiz. Yani ailelerin oluşturduğu boylardan devlete geçiş yapacağız.

Öğrenci: Öğretmenim haritada ipek yolunu neden kırmızı renkle ve üzerinde neden develer var anlamadım ben?

Ö2: Çocuklar kırmızı renk ipek yolunun güzergâhını göstermektedir. Yani nereden başlayıp nereye doğru gittiğini belirtiyor. Üzerindeki deve resimleri ise kervanları göstermek için kullanılmıştır.

Öğrenci: Tamam anladım öğretmenim.

Ö2: Türklerin savaş esnası sırasında silahları nasıl kullandıklarına dair bir karikatürü görüyorsunuz. Biriniz karikatürü okusun.

Öğrenci:

- Vizeniz yoksa kesinlikle giremezsiniz.

- Biz öyle çok durmayacağız. Hemen yağmalayıp çıkacağız.

Ö2: Gördüğünüz gibi askerler Batı Roma imparatorluğunun önünde duruyor. İleriki konularda göreceğiniz konu olan kavimler göçünü andırıyor bu karikatür.

Ö3 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Ö3: Çocuklar Gök Tanrı inancı ile İslamiyet arasında benzerlikler vardır unutmayınız.

Öğrenci: Nasıl bir bağlantı kurabiliriz öğretmenim?

Ö3: Gök tanrı; tek tanrı, cennet cehennem anlayışı ile İslamiyet'te öldükten sonra dirilme, ahiret ve kurban kesme benzerlikleri vardır. İşte bu bağlamda birbirleriyle örtüşür.

Ö3: Çocuklar şimdi sizlere orta Asya ile ilgili haritalar göstereceğim. Haritaların bazıları büyük, bazıları küçük ölçekli. Harita bilgisini aslında bir önceki ünite de daha detaylı görmüştük hatırladınız mı?

Öğrenci: Evet öğretmenim yönleri, ölçekleri ve harita çeşitlerini göstermişsiniz.

Ö4 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Ö4: Çocuklar elimde bir materyal görüyorsunuz. Bunun hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Öğrenci:1- Öğretmenim bu bir şapka ama çok değişik öğretmenim. Daha önce hiç görmemiştim.

Öğrenci:2- Öğretmenim asker şapkasına benziyor.

Ö4: Evet çocuklar yaklaştınız. Elimdeki eski Türk devletlerinde hükümdarların başlarına takmış oldukları miğferdir. Bunu ben satın almıştım yıllar önce. Türk büyüklerini işlerken bunu daha detaylı göstereceğim.

2. Program Bilgisi

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerine katılan araştırmacı, yaptığı sınıf-içi gözlemlerde öğretmenlerin pedagojik içerik bilgisi bağlamında ikinci boyut olan program bilgisi kapsamında gösterdikleri performansı “her zaman”, “ara sıra” ve “hiçbir zaman” biçiminde derecelendirmiş ve öğretmenlerin bu boyuttaki her bir ölçüt maddeye ilişkin davranışı sergileme sıklıklarını belirlemiştir. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 5’de verilmiştir:

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı “Program Bilgisi” Sınıf-içi Performans Gözlem Bulguları

Maddeler	Ö1			Ö2			Ö3			Ö4		
	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>
Öğrencilere kazanımlarla ilgili bilgi verir.	6	-	-	6	-	-	-	-	6	6	-	-
Dersin gidişatına göre planda değişiklik yapar.	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6
Konuyu önceki ve sonraki derslerle ilişkilendirir.	1	4	1	1	4	1	1	3	2	1	4	1
Aynı sınıf düzeyinde farklı bir konuya gönderme yapar.	1	3	2	1	3	2	-	-	6	1	3	2
Farklı sınıf düzeyindeki bir başka konuya gönderme yapar.	1	2	3	1	2	4	-	-	6	1	3	2
Diğer derslerle bağlantı kurar.	-	2	4	-	-	6	-	-	6	-	-	6

Tablo 5 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin genel olarak sosyal bilgiler öğretim programı hakkında bilgi sahibi oldukları, programda yer alan konulardan öğrencileri ders öncesi bilgilendirdikleri, dersin gidişatına göre planlarında revizyona gitmedikleri ve ayrıca öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerini artırmak amacıyla öğrencileri takip ve destek ettikleri söylenebilir.

Ö1, Ö2, Ö3 ve Ö4 sosyal bilgiler öğretmenlerinin program bilgisi boyutuna yönelik sergilemiş oldukları sınıf içi performansa ilişkin örnek öğretmen-öğrenci diyalogları aşağıda sırasıyla verilmiştir.

Ö1 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Öğretmenin soruları kazanımlara yöneliktir. Öğretmenin kazanımlara uygun sorular sorduğu tespit edilmiştir.

Ö1: Çocuklar bugün yeni bir üniteye geçiyoruz.

Öğrenci: Adı ne öğretmenim?

Ö1: Ünitimizin adı İpek yolunda Türklerdir. Bu ilk konumuzda “*Günümüz Türk Silahlı Kuvvetlerini ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek, Türk Silahlı Kuvvetlerinin önemini ve görevlerini kavramanız isteniyor*”. Peki tahtada kara kuvvetlerinin armasında MÖ 209 yazıyor sizce bu ne olabilir?

Öğrenci: Öğretmenim Metehan’ın tahta çıkışı aynı zamanda Türk ordusunun kuruluş tarihi. Bu amaçla eski ilk Türk ordusu ile günümüz Türk ordusu arasında bu anlamda ilişki bulunmaktadır.

Ö1: Evet doğru.

Ö1: Şimdi ordunun temel görevlerine geçeceğiz. Fakat geçmeden önce ordunun en temel görevi nedir çocuklar? Çok önemli bir konu demiştim önceki derste karşınıza çıkacak sınavda da soracağım diye söylemişim hatırlıyor musunuz?

Öğrenci: Milletimizi, ülkemizi iç ve dış tehditlere karşı korumak diye söylemişsiniz.

Ö2 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Ö1: Çocuklar bugün yeni bir üniteye geçiyoruz.

Ö2: Çocuklar şimdi yeni bir konuya geçiyoruz ve konuda İpek Yolu’nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü anlayacağız. Şimdi biriniz İpek yolu bölümünü okusun bakalım.

Ö2: Çocuklar Şimdi Emevilerin genel özelliklerini işleyeceğiz. Fakat bu konuya geçmeden önce hatırlarsanız geçen ders dört halife dönemini bitirmiştik. Bu dönem kimle sona eriyordu hatırlayalım?

Öğrenci: 1- Hz. Ali ile sona eriyordu öğretmenim.

Öğrenci: 2- Hz. Ali'nin vefatından sonra halifelik Emevilere geçtiğini söylemişsiniz.

Ö2: Evet doğru bildiniz.

Ö3 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Ö3: Ekranda rütbeleri görüyorsunuz.

Öğrenci: Askeriyede ki rütbeler öğretmenim bunlar.

Ö3: Yüzbaşı, onbaşı, binbaşı... Peki daha önceki derslerimde anlatmışım sonraki derslerimizde bu konuya değineceğiz diye. Peki günümüzdeki rütbeler neye göre oluşturulmuştu?

Öğrenci: Evet öğretmenim hatırladım söylemişsiniz. Mete Han'ın onluk sistemi bu. Halen devam ettiriyoruz. Ordunun bu şekilde daha kolay yönetildiğini söylemişsiniz

Ö4 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Ö4: Çocuklar şimdi Orta Asya ilk Türk devletlerinin kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafi özelliklerini ilişkilendireceğiz. Hepiniz tahtada ki haritaya bakınız. Orta Asya'nın iklimi nasıldı ve bu iklim kültürü nasıl etkiler?

Öğrenci: Öğretmenim kuraktı.

Öğrenci:2- Öğretmenim kurak bir yerde tarım pek yapamayız genellikle hayvancılık olur ve otlakta bulmak çok zordur.

Ö4: Evet ikizinizde yorumları doğru.

Ö4: ... Peki daha önceki derslerde bahsetmişim saltanat sistemi neydi?

Öğrenci: Babadan oğula geçen bir yönetim sistemiydi.

Ö4: O zaman dört halife döneminde halifeler babasından mı devralıyor yönetimi?

Öğrenci: Hayır öğretmenim seçimle iş başına geçiyorlar yani saltanat sistemi uygulanmamış.

3. Öğrencileri Anlama Bilgisi

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerine katılan araştırmacı, yaptığı sınıf-içi gözlemlerde öğretmenlerin pedagojik içerik bilgisi bağlamında üçüncü boyut olan öğrencileri anlama bilgisi kapsamında gösterdikleri performansı “her zaman”, “ara sıra” ve “hiçbir zaman” biçiminde derecelendirmiş ve öğretmenlerin bu boyuttaki her bir ölçüt maddeye ilişkin davranışı sergileme sıklıklarını belirlemiştir. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 6’da verilmiştir:

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Öğrencileri “Anlama Bilgisi” Sınıf-İçi Performans Gözlem Bulguları

Maddeler	Ö1			Ö2			Ö3			Ö4		
	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>
Öğrencilerin konu ile ilgili hazırbulunuşluk ve ön bilgi düzeylerini yoklar.	6	-	-	6	-	-	1	4	1	5	1	-
Öğrencinin konu ile ilgili yaşadığı bir zorluğu fark eder.	1	4	1	1	3	2	1	3	2	1	3	2
Öğrenci tepkilerine (sorduğu sorulara vs.) duyarlı davranır.	5	1	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-
Öğrencilerin sorularına yeterli ve uygun cevaplar verir.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-

Tablo 6 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin genel olarak öğrencileri hazırbulunuşluk durumlarını kontrol ettikleri, onların sordukları sorulara uygun yanıtlar verdikleri, öğrencilerin sorularına ve tepkilerine karşı duyarlı davrandıkları gözlenmiştir.

Ö1, Ö2, Ö3 ve Ö4 sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencileri anlama bilgisi boyutuna yönelik sergilemiş oldukları sınıf içi performansla ilişkin örnek öğretmen-öğrenci diyalogları aşağıda sırasıyla verilmiştir.

Ö1 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Ö1: Çocuklar şimdi Orta Asya'dan Türklerin göç nedenlerini, sonuçlarını, nereden nereye göç ettiklerini işleyeceğiz bu konu çok önemlidir. Aslında göç kavramı ile ön bilginizin olduğunu düşünüyorum. Bu konuda zorlanacağınızı zannetmiyorum.

Öğrenci: Evet öğretmenim Türklerin Orta Asya'dan göç etmelerinin birçok sebebi olabilir. Mesela insanın evini terk etmesinin birçok sebebi vardır. Bu nedenle örneğin insanlar kendi aralarında anlaşamazsa oradan ayrılmak zorunda kalabilir.

Ö1: Evet bu konuda bilgileriniz var demek ki anlatırken zorlanmayacağım.

Öğrenci: Öğretmenim ben haritayı anlayamadım hangi devlet nereden nereye gitmiş?

Ö1: Bak şimdi haritada yön oku bulunur ve aşağıda da lejant vardır. Haritadaki işaretlerin ne anlama geldiğini gösterir. Oraya dikkatli bak. Yan tarafta da yön oku var.

Öğrenci: Tamam öğretmenim ben orayı bilmiyordum ve görmemişim.

Ö2 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Ö2: Çocuklar şimdi sizlere bir hikâye anlatacağım. Türkler buldukları yurtlara sığmayınca yeni yerler aramaya girişmişler. Göç etmeye karar vermişler... Güçlü kuvvetli savaşçı askerleri önden gitmeye başlamış etraf çok dağlıkmiş... Önlerine kocaman dev gibi bir dağ gelmiş o dağ da demirdenmiş...

Öğrenci: Ama öğretmenim dağ nasıl demirden olabilir ki devam edebilir misiniz hikâyeye?

Öğrenci: Öğretmenim şimdi konumuzla ilgisi yok ama insanlar eskiden İstanbul'a köprü olmadan nasıl gidip geliyorlarmış?

Ö2: Evet bu soru konumuzla ilgisi yok ama istersen birlikte teneffüste bakalım olur mu? Öğrenci: Tamam öğretmenim.

Ö3 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Ö3: Çocuklar şimdi sizlere Türk büyüklerin fotoğraflarını göstereceğim ve bunlar üzerinden yorumlar yapalım

Öğrenci: 1-Öğretmenim ben bazı okullarda görmüştüm ve hep merak etmişimdir. Göstermenize sevindim.

Öğrenci: 2- Evet öğretmenim bende başlarına taktıklarını hep merak etmişimdir. Göstermeniz çok iyi zaten bazı sorularım olacak size...

Öğrenci: Öğretmenim destanları detaylı işleyecek miyiz?

Ö3: Çocuklar destanları detaylı işlemeyeceğiz. Çünkü çok uzun ve kavramlar size yabancı anlayamayacağınız miktarda kelimeler var sadece bazı kesitler sunup geçeceğiz.

Öğrenci: Ne gibi öğretmenim?

Ö3: Hemen açalım bir kesit. Herkes okusun. “Büyük Hun Hakanlarından birinin iki kızı vardı. Kızlarının ikisi de birbirinden güzeldi. Öyle güzeldi ki, Hunlar, bu iki kızın da ancak ilahlarla evlenebileceğine inanıyor ve bu kızların insanlar için yaratıldığını söylüyorlardı”.

Öğrenci: İlah ne demek öğretmenim?

Ö3: İşte bilmediğiniz birçok kelime var ve bu zamanımızı alacak. O yüzden çok durmayacağız.

Ö4 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Ö4: Çocuklar geçen ders size Türeyiş destanını araştırmanızı istemiştım. Konumuza buradan giriş yapacağız. Kimler araştırdı?

Öğrenci: 1-Öğretmenim ben araştırdım ve bilmediğim birçok kavram var içinde.

Öğrenci: 2- Ben de araştırdım öğretmenim bi kurt varmış ve kızlarla evlendiği yazıyordu çok ilginç.

4. Öğretim Stratejileri Bilgisi

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerine katılan araştırmacı, yaptığı sınıf-içi gözlemlerde öğretmenlerin pedagojik içerik bilgisi bağlamında dördüncü boyut olan öğretim stratejileri bilgisi kapsamında gösterdikleri performansı “her zaman”, “ara sıra” ve “hiçbir zaman” biçiminde derecelendirmiş ve öğretmenlerin bu boyuttaki her bir ölçüt maddeye ilişkin davranışı sergileme sıklıklarını belirlemiştir. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 7’de verilmiştir:

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı “Öğretim Stratejileri Bilgisi” Sınıf-içi Performans Gözlem Bulguları

Maddeler	Ö1			Ö2			Ö3			Ö4		
	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>
Kazanımlara uygun araç-gereç ve materyaller tasarlar/hazırlar.	-	-	6	1	4	1	-	-	6	-	-	6
Kazanımlara uygun araç-gereç ve materyaller kullanır.	5	1	-	4	2	-	5	1	-	6	-	-
Derste kullandığı öğretim stratejileri, yöntem ve teknikleri konuya ve kazanıma uygundur.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-
Konuları günlük hayatla ilişkilendirir.	1	4	1	1	3	2	4	1	1	4	1	1
Derse ilgi çekme ve güdülemede sürekliliği sağlar.	4	2	-	5	1	-	5	1	-	5	1	-
Öğrenme-öğretme sürecinde zamanı verimli kullanır.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-
Ders süresince övgü ve yaptırımlardan yararlanır.	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6
Öğrencilerinin zorlandıklarını anladığı anda duruma uygun stratejiler kullanır.	2	3	1	1	3	2	1	3	2	1	3	2

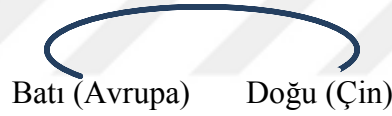
Tablo 7 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin genel olarak öğretim programındaki kazanımlara uygun materyalleri hazırlama durumlarına bakıldığında sadece Ö2 öğretmenin materyal hazırladığı diğer öğretmenlerin ise materyal hazırlamadığı, ama var olan materyalleri öğretim sürecinde kullandıkları, ders süresince öğrencilere övgü ve yaptırımlar kullanmadıkları, öğretim sürecinde zamanı verimli kullandıkları, derslerde konuya uygun materyaller ile yöntem ve teknikler kullandıkları gözlenmiştir.

Ö1, Ö2, Ö3 ve Ö4 sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim stratejileri bilgisi boyutuna yönelik sergilemiş oldukları sınıf içi performansa ilişkin örnek öğretmen-öğrenci diyalogları aşağıda sırasıyla verilmiştir.

Ö1 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Ortaya çıkan bu bulgulara ilişkin kanıt teşkil edebilecek örnekler aşağıda verilmiştir.

Ö1: Çocuklar ipek yolunu, nereden başlayıp nereye gittiğini ve neye benzettiğini sizlere şöyle bir şekilde genel olarak gösterebilirim. Daha somut olması için. Batı ile doğu arasında köprü konumundadır.

Ö1: Değişim ve süreklilik size neyi ifade etmektedir çocuklar?

Öğrenci: Örneğin öğretmenim kültürümüzde bazı şeyler değişirken bazı şeyler değişirken bazı şeyler değişmeden devam etmektedir.

Ö1: Örnek verebilir misiniz?

Öğrenci: Öğretmenim görücü usulü artık eskisi kadar kalmadı. Aynı zamanda kız istemeye artık atla değil (önceden giderlermiş annem öyle demişti) arabalarla gidilmektedir. Ve baklava yerine çiçek ve çikolata götürülmektedir.

Ö1: Çocuklar dersimizin bitimine çok az kaldı. Zil çalmadan önce sorumuzu çözüp ödevlendirme yapacağım.

Öğrenci: Evet öğretmenim 4 dakika var.

Ö2 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Ö2: Çocuklar şimdi sizlere hazırladığım bir video izleteceğim. İzledikten sonra sorular var o yüzden dikkatlice izlemenizi istiyorum

Öğrenci: Video neyle ilgili öğretmenim? Siz mi hazırladınız öğretmenim?

Ö2: Göçlerle ilgili. Evet hepsini ben hazırladım.

Ö2: Büyük Selçuklu Devleti ne zaman kurulmuştu çocuklar hatırlayan var mı?

Öğrenci: Hatırlayamadık öğretmenim siz birden sorunca.

Ö2: Unuttunuz galiba. İpucu vereyim o zaman. Hani bir savaş vardı adı Dandanakandı. Kaç tarihindeydi?

Öğrenci: Evet hatırladım öğretmenim. 1040 olmalı. Savaşın tarihi aynı zamanda kuruluş tarihiydi.

Ö3 öğretmeninin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Ö3: Çocuklar sizden geçen hafta ailenizden 20 yıl önce birisiyle evlenmiş sözlü tarih çalışması yapmanızı istemiştim. Kız isteme, düğün gibi olayların yirmi yıl önce ile günümüzde nasıl olduklarını karşılaştırmanızı istemiştim.

Öğrenci: Öğretmenim ben yaptım okuyabilir miyim?

Ö3: Oku tabi

Öğrenci: Annemle yaptım öğretmenim. Gençliğinde kız isteme aile büyüklerinin önce kızı görüp beğenip beğenmeme durumuna göre ikinciye gidilmeyi belirlemekteymiş.

Ö3: Evet doğru şimdi bu çok kalmasa da kısmen devam ettiğini söylemek mümkündür.

Ö4 öğretmeninin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Ö4: Çocuklar ilk Müslüman Türk devletlerini işlerken haritalardan faydalanacağız. Soru cevap şeklinde konuyu işleyeceğim. Aynı zaman da ilk Müslüman Türk devletlerinin kısa videolarını izleteceğim sizlere.

Ö4: Büyük Selçuklu devletinde şehirlerdeki esnaflar meslek birimlerine göre loncalar halinde teşkilatlanmışlardır. Bu teşkilatlanmanın devamı ve benzeri günümüzde esnaf ve sanatkârlar odasıdır.

Öğrenci: Öğretmenim benim babam orada çalışıyor. Bu konuda bilgi toplayabilirim.

Ö4: Evet olabilir.

5. Değerlendirme Bilgisi

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler օęretmenlerinin derslerine katılan araştırmacı, yaptığı sınıf-içi gօzlemlerde օęretmenlerin pedagojik içerik bilgisi bağlamında beşinci boyut olan değerlendirme bilgisi kapsamında gօsterdikleri performansı “her zaman”, “ara sıra” ve “hiçbir zaman” biçiminde derecelendirmiş ve օęretmenlerin bu boyuttaki her bir օlęüt maddeye ilişkin davranışı sergileme sıklıklarını belirlemiştir. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı “Değerlendirme Bilgisi” Sınıf-içi Performans Gözlem Bulguları

Maddeler	Ö1			Ö2			Ö3			Ö4		
	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>
Konu ve kazanıma uygun değerlendirme materyali hazırlar.	5	1	-	4	1	1	-	-	6	-	-	6
Öğrencilerin konuyu anlayıp anlamadığını ders işleme süreci esnasında değerlendirir.	6	-	-	6	-	-	2	4	-	5	1	-
Ders işleme süreci esnasında bilgi ve kavrama düzeyinde sorular sorar.	6	-	-	6	-	-	1	4	1	6	-	-
Ders işleme süreci esnasında konuya uygun düşündürücü sorular sorar.	6	-	-	6	-	-	2	4	-	6	-	-
Öğrencilerin konuyu anlayıp anlamadığını ders bitiminde değerlendirir.	5	1	-	1	1	4	-	-	6	6	-	-
Konu/ünite sonunda değerlendirme yapar.	4	1	1	4	1	1	4	1	1	5	1	-
Uyguladığı değerlendirme çalışması konu ve kazanıma uygundur.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-
Yaptığı değerlendirme işlemi sonrası öğrencilere dönüt verir.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-
Öğrenci başarısını değerlendirmede klasik ölçme araçlarını kullanır.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-
Öğrenci başarısını değerlendirmede tamamlayıcı ölçme araçlarını kullanır.	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6
Konuyu toparlar ve gelecek dersle ilgili bilgi verir.	6	-	-	1	1	4	-	1	5	6	-	-

Tablo 8 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin genel olarak öğrencilerin konuyu anlayıp anlamadığını ders sırasında değerlendirirken ö1 ve ö4 öğretmeni öğrencilerin konuyu anlayıp anlamadıklarını ders bitiminde değerlendirmişlerdir. Yine öğretmenlerin geneli öğrenci başarısını değerlendirmek amacıyla klasik ölçme araçlarını kullandıkları, ayrıca öğrenci başarısını değerlendirmek amacıyla tamamlayıcı ölçme araçlarını kullanmadıkları gözlenmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaptıkları değerlendirme işlemleri sonrasında öğrencilere sonuçlar ile ilgili dönütler verdiği görülmüştür.

Öğretmenlerin ders sırasında değerlendirme amacıyla sordukları soruların işlenen konuyla ve alanla uyumlu olduğu, yaptıkları değerlendirme faaliyetlerinin pedagojik içerik bilgisine uygun olduğu ve ders sonlarında ö1 ve ö4 öğretmenlerin diğer öğretmenlere göre daha fazla dersi toparlayıcı etkinlikler yaptıkları gözlenmiştir.

Ö1 ve Ö2 öğretmenlerinin konu ve kazanıma uygun değerlendirme materyali hazırladıkları görülürken Ö3 ve Ö4 öğretmenlerinin böyle bir uygulama yoluna gitmedikleri görülmüştür.

Ö1, Ö2, Ö3 ve Ö4 sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim stratejileri bilgisi boyutuna yönelik sergilemiş oldukları sınıf içi performansa ilişkin örnek öğretmen-öğrenci diyalogları aşağıda sırasıyla verilmiştir.

Ö1 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Ö1: Çocuklar tahtadaki doğru yanlış etkinliğini yapalım sonrasında konumuza kaldığımız yerden devam edip konumuzu bitirelim.

- İslamiyet'ten önce Araplar putlara tapmışlardır.
- Mekke'nin fethi Hz. Muhammed'in son seferidir.

Ö1: Çocuklar hangi halife döneminde Türklerle Müslümanlar arasında ilk çatışmalar yaşanmıştır?

Öğrenci: Hz. Osman döneminde öğretmenim.

Ö1: Çocuklar Malazgirt savaşı sonrası Anadolu'nun kapıları Türklere açıldı sözüyle ne anlatmak istiyor olabilir?

Öğrenci: 1- Anadolu'nun artık Türklerin olmaya başladığı...

Öğrenci: 2-Orada yaşamayı seçtikleri...

Öğrenci: 3- Türkler için yeni bir yurt bulunduğu olabilir öğretmenim...

Ö1: Evet söyledikleriniz doğru...

Ö1: Çocuklar İslamiyet'in doğuşu konusu bitti. Şimdi sizlere dağıtacağım boşluk doldurma ve doğru yanlış etkinliğini hep birlikte yapalım.

Ö1: Çocuklar bugün İslamiyet'in doğuşu konusunu bitirdik gelecek ders ise İlk Müslüman Türk devletlerinden devam edeceğiz. Çıkabilirsiniz.

Öğrenci: İyi dersler öğretmenim.

Ö2 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Ö2: Çin'den başlayıp Orta Asya'ya üzerinden Avrupa'ya kadar uzanan tarihi ticaret yolu nedir?

Öğrenci: İpek yolu öğretmenim.

Ö2: Evet doğru bildin.

Ö2: Çocuklar konumuz burada bitti şimdi tahtadaki Yusuf Has Hacıp metnini okuyalım ve soruya cevap verelim.

Öğrenci: Ben Yusuf Has Hacıpim. Devlet yönetiminde yer aldım... Ve devlet adamlarına yönetimde tavsiyelerde bulunduğum Kutadgu Bilig kitabını yazdım...

Ö2: Kitabı hangi amaçla yazmış olabilir?

Öğrenci: Devlet idaresinde tavsiyelerde bulunmuş öğretmenim.

Ö2: Doğru.

Ö2: Çocuklar konumuz bitti şimdi sizlere tahtadaki boşluk doldurma sorularını yapınız

- Selçuklu yönetiminde sultandan sonra en yetkili kişi.....dir.
- İslamiyet'i kabul eden ilk Türk devletidir.
- Savaşından sonra ile Anadolu'da İlk Türk beylikleri kurulmuştur.
- Tarihte Türk adıyla kurulan ilk devlet..... Devletidir.

Ö3 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Ö3: Çocuklar konumuzun bir bölümünü bitirdik şimdi tahtada ki soruları cevaplandıralım.

- Türklerin kullandığı en eski çalgı aletinin adı nedir?

- Türklere ait bir geleneksel el sanatı söyleyiniz
- İlk düzenli Türk ordusunu kim kurmuştur?

Ö4 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Ö4: Çocuklar Gazneli devletinin en ünlü hükümdarı kimdir?

Öğrenci: Gazneli Sultan Mahmut öğretmenim. Ve Sultan unvanını kullanan ilk kişidir.

Ö4: Peki Gazneliler döneminde sarayda bilim adamlarının ve şairlerin barınmaları ve korunmaları neyin göstergesi olabilir?

Öğrenci: Bilimsel çalışmaların yapıldığının olabilir öğretmenim.

Ö4: Başka?

Öğrenci: Bilime değer verildiğinin göstergesi olabilir öğretmenim.

Ö4: Evet doğru yorumlarınız.

Ö4: Şimdi konumuzun bu kısmını bitirdik. Ders bitimine 10 dakika var. Tahtada ki doğru yanlış etkinliğini yapalım ve neleri anlayamamışız görelim.

- İslamiyet’i kabul eden ilk Türk devleti Karavanlılardır? D/Y
- Kaşgarlı Mahmut’un eserinin adı Divan-ı Lügat ü Türk’tür D/Y

Ö4: Çocuklar konumuz burada bitmiştir. Gelecek ders İlk Müslüman Türk devletlerinde Kültür ve uygarlık kısmını işleyeceğiz.

4.2.1.2 Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültür ve miras öğrenme alanına ilişkin görüşme sorularına verdikleri yanıtlar çerçevesinde Tablo 9’deki kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanına İlişkin Ürettikleri Kod Kelimeleri

Nesne tanıtımı	Hikâye anlatımı	Soru sorma	Tarihten örnekler verme
Plan yapmak zaman alıyor	Kesinlikle plan yapılmalı	Ünite öncesi bilgilendirme yapıyor	Öğrenciler üniteye istekli hale getiriliyor
Akıllı tahta	Haritalar	Dergiler	Videolar
Maketler	Bilgisayar	İpek yolu	Orta Asya
Kurulan İlk Türk Devletleri	İlk Türk-İslam devletleri	Destanlarla ilgili kavramlar	Güvenilir internet siteleri
Farklı yayınevlerinin yayınları	Drama yöntemi	Kaşgarlı Mahmut	Yusuf Has Hacip
Satuk Buğra Han	Alparslan	Melikşah	Bozkurt Destanı
Türeyiş destanı	Göç destanı	Gazneli Mahmut	Oğuz Kağan
Ergenekon	Dede Korkut	İslamiyet öncesi	İslamiyet dönemi
Animasyon	Karşılaştırma	MEB Kitabı temel kaynak	Zümre arkadaşlarının desteği

Tablo 9 incelendiğinde öğretmenlerin görüşmelerde en fazla öne çıkardıkları kavramların “*Nesne tanıtımı, Hikâye anlatımı, Soru sorma, Tarihten örnekler verme, Plan yapmak zaman alıyor, Kesinlikle plan yapılmalı, Ünite öncesi bilgilendirme yapıyor, Öğrenciler üniteye istekli hale getiriliyor, Akıllı tahta, Haritalar, Dergiler, Videolar, Maketler, Bilgisayar, İpek yolu, Orta Asya, Kurulan İlk Türk Devletleri, İlk*

Türk-İslam devletleri, Destanlarla ilgili kavramlar, Güvenilir internet siteleri, Farklı yayınevlerinin yayınları, Drama yöntemi, Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Has Hacip, Satuk Buğra Han, Alparslan, Melikşah, Bozkurt Destanı, Türeyiş destanı, Göç destanı, Gazneli Mahmut, Oğuz Kağan, Ergenekon, Dede Korkut, İslamiyet öncesi, İslamiyet dönemi Animasyon, Karşılaştırma, MEB Kitabı temel kaynak, Zümre arkadaşlarının desteği” olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin görüşme sorularına verdikleri yanıtlar sorularla eşleştirilerek aşağıda takip eden alt kısımlarda verilmiştir.

Soru 1: İpek yolunda Türkler ünitesine nasıl giriş yapıyorsunuz? (Derse nasıl başlıyorsunuz)

Öğretmen yanıtları incelendiğinde öğretmenlerin derse giriş aşamasında üniteyi tanıttıkları, hikâye anlatımı ve kısa bilgi verme, soru cevaplar yapma ve nesne tanıtımı gibi etkinlikler yaptıkları görülmektedir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler öğretmenin verdikleri yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- Ö1: “Tüm ünitelerde olduğu gibi öncelikle genel olarak üniteyi tanıtıyorum. Ders kitabında üniteyle ilgili konulara göz atıyoruz. Derslere başlarken hangi konuyu işleyeceğimizi kısaca açıklıyorum”.
- Ö2: “Öncelikle ünitenin kendi tarihimiz olduğundan haberdar ediyorum. Bu üniteyi öğrenince kendimizi tanıyacaklarını bahsediyorum ve en önemlisi o dönemi anlatan bir hikâye ve genel olarak ünite hakkında bilgi ile başlıyorum”.
- Ö3: “Derse her dersin konusuyla ilgili soruları sorarak soru cevap yoluyla giriş yapıyorum”.
- Ö4: “Eski Türklerde onlara ait bir nesne tanıtımı ile derse girerek öğrencilerin dikkatini çekiyorum. Tahminde bulunmalarını ve eski Türk devletlerinin adlarını bulmalarını istiyorum. Böylece üniteye giriş yapmış oluyorum”.

Soru 2: İpek Yolunda Türkler Ünitesine başlamadan önce ders planı yapıyor musunuz? Neden? Açıklayınız.

Öğretmenlerden iki tanesi plan yaparken, diğer iki tanesi yapmadığını ifade etmiştir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler öğretmenin verdikleri yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- Ö1: “Yapmıyorum. Yıllık planlarımız var. Zaman alıyor. Bu nedenle plan yapmamız talep edilmiyor. İçerisinde kazanımlar ve süreçle ilgili gerekli açıklamalar belirtiliyor”.

- Ö2: “Kesinlikle yaparım. Dersin başından sonuna kadar nerede ne yapacağıma, hangi materyalleri kullanacağıma güzel bir süreç hazırlayarak dersime başlarım”.
- Ö3: “Ders planı yapmıyorum”.
- Ö4: “Üniteye başlamadan önce daha rahat ilerleyebilmek için ders planı yapıyorum”.

Soru 3: İpek Yolunda Türkler ünitesine başlamadan önce öğrencilerinizin konulara ilişkin hazırbulunuşluk halinde olması için neler yapıyorsunuz?

Öğretmenler öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyini artırmak amacıyla ünite öncesi bilgilendirme yaptıklarını, hikayeler yoluyla onları istekli hale getirmeye çalıştıkları, görsellerden yararlandıkları, ünite öncesi araştırma ve çalışma konusu verdiklerini ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler öğretmenin verdikleri yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- Ö1: “Ünite öncesi bilgilendirme yapıyorum sadece. Bu şekilde motive etmeye çalışıyorum”.
- Ö2: “Öğrenciyi üniteye karşı istekli hale getirmeye çalışırım. Bunun için hikâye anlatımından faydalanırım. Böylelikle öğrencileri hep merak içinde tutmuş olurum”.
- Ö3: “Öğrenciyi üniteye karşı istekli hale getirmeye çalışırım. Bunu yaparken de görsellerden faydalanmaya çalışırım”.
- Ö4: “Ünite öncesi araştırma ve çalışma konuları veririm”.

Soru 4: İpek Yolunda Türkler ünitesinde genel anlamda hangi materyalleri kullanıyorsunuz?

Öğretmenler materyal konusunda akıllı tahtalardan, haritalardan, dergiler, videolar, maketlerden yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler öğretmenin verdikleri yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- Ö1: “Sınıfımızda bulunan akıllı tahtayı kullanıyorum. Aynı zamanda yüklü olan haritaları da bol bol kullanıyorum. Çünkü akıllı tahtalar Öğrencilerin dikkatini toplamada, derslerde etkinlik hızımı ve sayımı artırmada ve bir etkinlikte birçok yöntem kullanmada önemli bir teknolojik araç olduğu için tercih ediyorum”.
- Ö2: “Dergiler, haritalar, videolar ve maketlerden faydalanıyorum”.
- Ö3: “Etkileşimli tahta ve zaman zaman da atlas kullanıyorum. “Bir konuyu birkaç farklı kaynaktan işleyebiliyorsunuz. Öğrencilerin dikkati kolay kolay dağılmaz. Dağıldığını hissettiğiniz anda farklı bir kaynak açabilirsiniz”.

- Ö4: “Haritalardan ve bilgisayardan faydalaniyorum”.

Soru 5: İpek yolunda Türkler ünitesinde kendinize ait geliştirdiğiniz materyalleriniz var mı? Açıklayınız

Öğretmenler buldukları hazır materyalleri kullandıklarını, ayrıca video hazırladıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler öğretmenin verdikleri yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- Ö1: “Herhangi bir materyal geliştirmedim”.
- Ö2: “O dönemi anlatan hikâye tarzında video hazırladım. Öğrencilere izletilerek yorumlarını alıyorum”.
- Ö3: “Herhangi bir materyal geliştirmedim. Bulduğum hazır materyalleri kullanıyorum”.
- Ö4: “Herhangi bir materyal geliştirmedim”.

Soru 6: İpek Yolunda Türkler ünitesinde materyali daha çok hangi konularda kullanma ihtiyacı duyuyorsunuz? Sebebiyle açıklayınız

Öğretmenler kullandıkları materyalleri ipek yolunu gösterirken, Orta Asya'nın konumunu gösterirken, ilk Türk devletlerini anlatırken ve genel olarak hemen her konuda kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler öğretmenin verdikleri yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- Ö1: “Hemen hemen tüm konularında materyal kullanma ihtiyacı duyuyorum. Çünkü tarih içerikli bir ünite. Aynı zamanda soyut konuları daha fazla somutlaştırıyorum. İpek yolunu gösterirken da akıllı tahtadan gösteriyorum”.
- Ö2: “Orta Asya'nın konumunu gösterirken kullanma ihtiyacı duyuyorum çünkü nerede olduklarını bilmelerini istiyorum. Aynı zamanda ipek yolunun gösterirken de kullanıyorum”.
- Ö3: “Orta Asya da kurulan ilk Türk devletlerini anlatırken. Somutlaştırmak ve daha iyi tanıtmak amacıyla”.
- Ö4: “Ünite genel itibarıyla soyut konulardan oluştuğu için hemen hemen tüm konularında materyal kullanma ihtiyacı duyuyorum”.

Soru 7: İpek Yolunda Türkler ünitesini anlatırken zorlandığınız konular hangileridir ve neden? Açıklayınız.

Öğretmenler bu konuda zorlandıkları hususları anlatırken genelde birçok detayda zorlandıklarını, özelde de destan ve kavramları, Orta Asya'da kurulan ilk Türk

devletlerini anlatırken zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler öğretmenin verdikleri yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- Ö1: “*Konu ve kazanımların çok yoğun olduğu bir ünedir. Bu nedenle zaman sıkıntısı yaşıyorum. Normalde de konular yetişmiyor. Tarihsel içerikli konularda zorlanıyorum. Ama genelde her konusunu anlatırken zorlanıyorum”.*
- Ö2: “*Akılda kalması ve uzun süreli İslam devletleri olduğu için süreç uzadı. Bu nedenle Orta Asya’da kurulan ilk Türk İslam devletlerini anlatırken zorlanıyorum”.*
- Ö3: “*Destanları ve kavramları anlatırken zorlanıyorum. Örneğin Gök tanrıda geçen tanrı kavramını kabullenmek istemedikleri için tepki alıyorum. Bunun yanında ünite de geçen bazı kavramlar öğrencilere garip geliyor. Balbal, kengeş...”.*
- Ö4: “*Destanları ve kavramları anlatırken zorlanıyorum. Öğrencilere bazı kavramlar soyut gelmektedir”.*

Soru 8: Doküman inceleme kapsamında İpek Yolunda Türkler ünitesini çeşitli ders kitabı ya da farklı kaynaklardan inceleme yaptınız mı? Neden? Açıklayınız

Öğretmenler bu konuda farklı yayınevlerinin kitaplarını ve ayrıca internet kaynaklarını incelediklerini ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler öğretmenin verdikleri yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- Ö1: “*Hayır yapmadım. Sadece ders kitabına bağlı kalıyorum çünkü ders kitabının öğrenci seviyesine uygun olduğunu düşünüyorum”.*
- Ö2: “*Kesinlikle yaptım. Özellikle farklı yayınevlerinin kitaplarına bakıyorum ki atladığım bir yer olmaması ve konuyu daha geniş görebilmek için bakıyorum”.*
- Ö3: “*Evet yaptım. Özellikle güvenilir sitelerden yapmaya çalışıyorum”.*
- Ö4: “*Farklı yayınevlerinden inceleme yaparım. En basit halini aktarmaya çalışıyorum”.*

Soru 9: Kavimler Göçünü anlatırken derse nasıl başlıyorsunuz?

Öğretmenler bu konuda drama yönteminden yararlandıklarını, harita ve videolar kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler öğretmenin verdikleri yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- Ö1: “*İnsanlar neden göç eder sorusunu sorarak öğrencide merak uyandırıyorum ve ardından alınan cevaplarla birlikte drama yöntemini kullanarak konuya başlıyorum”.*

- Ö2: “Kavimler göçü tarihte önemlidir. Bu nedenle öncelikle göçün nereden nereye doğru yapıldığını göstermek amacıyla haritayla konuya başlıyorum ardından göçü anlatan videolardan yararlanıyorum”.
- Ö3: “Kavimler göçü bir çağ açıp çağ kapamıştır bu anlamda önemlidir. Drama yöntemiyle konuya başlar ardından öğrencilere bulduğum videolarla konuya devam ederim”.
- Ö4: “Günümüz Avrupa’sının nasıl meydana geldiğini gösterebilmek için haritayla konuya başlarım çünkü daha etkili olmaktadır”.

Soru 10: İlk Türk İslam devletlerinin özelliklerini anlatırken Türk büyüklerin hayatlarından ve devletlerin destanlarından yararlanıyor musunuz? Örnek verebilir misiniz?

Öğretmenler bu konuda *Oğuzkağan, Ergenekon ve Göç Destanı Satuk Buğra Han, Alparslan, Melihsah, Bozkurt, Ergenekon ve Türeyiş* gibi destanlardan yararlandıklarını, Dede Korkut’un hikayelerinden Türk büyüklerinin hayatlarını anlattıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler öğretmenin verdikleri yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- Ö1: “Evet. Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Has Hacip’i anlatıp eserlerinden alıntılarla konumu işliyorum. Alparslan, Melihsah gibi şahsiyetlerden de yararlanıyorum. Destanlardan da çıkarım yaptırıyorum öğrencilere. *Oğuzkağan, Ergenekon ve göç destanı* gibi”.
- Ö2: “Evet yapıyorum. Satuk Buğra Han, Alparslan, Melihsah, Bozkurt, Ergenekon ve Türeyiş gibi destanların özetini okuyoruz”.
- Ö3: “Evet yapıyorum. Destanları konuyu pekiştirmek amacıyla kullanıyorum. Satuk Buğra Han, Alparslan, Melihsah Gazneli Mahmut’un hayatından kesitler sunarak konumu genişletiyorum”.
- Ö4: “Evet yapıyorum. Dede Korkut’un hikâyelerinden faydalaniyorum”.

Soru 11: Geçmişten günümüze devam eden Türk kültürüne ait unsurlar ile ilgili etkinlikler yapıyor musunuz? Neden? Örnek verebilir misiniz?

Öğretmenler bu konuda öğrencilerden hikâye yazmalarını ve sonra İslamiyet öncesi ve sonrasını karşılaştırmalarını istediklerini söylemişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler öğretmenin verdikleri yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- Ö1: “Evet yapıyorum. Öğrencinin konuyla ilgili görüşlerini alırım ve hikâye yazmalarını isterim”.

- Ö2: “Evet. İslamiyet öncesi ve sonrasına ait karşılaştırmayı hikâyeleştirerek yapıyorum”.
- Ö3: “Bu konuya ait herhangi bir etkinlik yapmıyorum. Sadece kitapta yazanı okuyup geçiyoruz”.
- Ö4: “Evet yapıyorum. Evde ki baba unsurundan hareketle örnekler vererek ve benzetmeler yaparak ilerliyorum. Düğün, sünnet cemiyetlerinden örneklerle sınıfta anlatmaya çalışıyorum”.

Soru 12: İslam tarihini anlatırken konuya nasıl giriş yapıyorsunuz?

Öğretmenler bu konuda peygamber hayatlarını anlattıklarını, geçmişle günümüzü karşılaştırdıklarını, haritalar kullandıklarını, animasyonlar izlettirdiklerini anlatmışlardır. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler öğretmenin verdikleri yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- Ö1: “Peygamberlerin hayatlarından örnekler ve geçmişle günümüzü karşılaştırarak başlıyorum”.
- Ö2: “O devri anlatan kısa animasyonlardan yararlanıyorum. Zamanım yettiği sürece konuya ait öğrencilere o dönemi yansıtan film izlettiriyorum. Bu konuda materyal kullanmak daha iyi oluyor”.
- Ö3: “İslamiyet’in yayılış coğrafyasını anlatarak (Göstererek) giriş yapıyorum. Materyal olarak harita kullanmayı tercih ediyorum ki yayılış alanını görebilsinler”.
- Ö4: “Geçmişle günümüzün olaylarını karşılaştırarak giriş yapıyorum. Günümüzde nasıl geçmişte nasılmış diye benzerlik ve farklılıklarını anlatarak başlamayı tercih ediyorum”.

Soru 13: İpek Yolunda Türkler ünitesinde ölçme ve değerlendirme kısmında nerelerden faydalanıyorsunuz?

Öğretmenler bu konuda MEB tarafından hazırlanan kitabı ana kaynak olarak kullandıklarını, ayrıca zümre arkadaşlarından destek aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler öğretmenin verdikleri yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- Ö1: “MEB kitabındaki değerlendirme sorularından faydalanıyorum. (Doğru yanlış, boşluk doldurma...) Bazen ünite bitiminde kitabın arkasındaki sorulardan yararlanarak yarışmalar yapıyoruz bilenlere “+” veriyoruz. Bazen de zümre çalışmalarından destek alıyorum”.

- Ö2: ‘‘Eğitimim sırasında hazırladığım ve diğer zümrelerimin hazırlamış olduğu çalışmalardan faydalanıyorum. Aynı zaman da MEB yayınından da faydalanıyorum’’.
- Ö3: ‘‘MEB kitabına bağlı kalıyorum. Yeterli geliyor ünite sonunda değerlendirme sorularını çözüyoruz. Bazen farklı kaynaklara bakmak ve yeni sorular hazırlamak zaman alıyor’’.
- Ö4: ‘‘MEB kaynağına bağlı kalıyorum. Ünite sonunda boşluk doldurma, doğru yanlış ve çoktan seçmeli sorulardan faydalanıyorum’’.

4.2.2 Aday Öğretmenlere İlişkin Bulgular

Eğitim Fakóltesi son sınıf öğrencisi aday öğretmenlerden elde edilen bulgular gözlemlerden ve görüşmelerden elde edilen bulgular olmak üzere iki kısımda incelenmiştir.

4.2.2.1 Gözlemlerden Elde Edilen Bulgular

Bu kısımda araştırmacının sınıflarda yaptığı gözlemlerden elde ettiği bulgulara yer verilmiştir. Araştırmaya dört tane sosyal bilgiler aday öğretmeni katılmıştır. Öğretmenlerin Kültür ve Miras alanına ilişkin sınıf içi performanslarını ortaya çıkarabilmek amacıyla gözlem notları düzenlenmiş ve takip eden alt kısımlarda düzenlenerek verilmiştir.

Aday sosyal bilgiler öğretmenleri AÖ1, AÖ2, AÖ3 ve AÖ4 ile ortaokul altıncı sınıf sosyal bilgiler programı, İpek Yolunda Türkler ünitesinin işlenmesine yönelik, toplamda 12 ders saati boyunca gözlem yapılmış olup, iki ders saati üst üste gözlem yapılan sınıflarda (40’ + 40’) konu bütünlüğünün bozulmaması açısından tek bir gözlem formu tutulmuştur. O nedenle toplamda altı adet gözlem formu doldurulmuştur. Gözlemler tamamlandıktan sonra öğretmenlerle araştırmanın amacı kapsamında görüşme yapılmıştır. Öğretmenlere yönelik gerçekleştirilen gözlem kayıtlarından elde edilen verilerinin çözümlenmesi neticesinde ortaya çıkan bulgular konu alanı bilgisi (1), program bilgisi (2), öğrencileri anlama bilgisi (3), öğretim stratejileri bilgisi (4) ve değerlendirme bilgisi (5) olmak üzere beş kısımda incelenmiştir.

Gözlem verilerinin çözümlenmesiyle elde edilen bulgular, her bir gözlem başlığı altında dört sosyal bilgiler aday öğretmeninin sınıf içi performanslarına ilişkin gözlemci notları ile sınıftaki öğretmen-öğrenci etkileşimine ilişkin bulguların sıralanması biçiminde takip eden durumlar aşağıda verilmiştir.

1. Konu Alanı Bilgisi

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin derslerine katılan araştırmacı, yaptığı sınıf-içi gözlemlerde aday öğretmenlerin pedagojik içerik bilgisi kapsamında ilk boyut olan konu alanı bilgisi kapsamında gösterdikleri performansı “her zaman”, “ara sıra” ve “hiçbir zaman” biçiminde derecelendirmiş ve aday öğretmenlerin bu boyuttaki her bir ölçüt maddeye ilişkin davranışı sergileme sıklıklarının belirlemiştir. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 10’da verilmiştir:

Tablo 10. Sosyal Bilgiler Aday Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı “Konu Alanı Bilgisi” Sınıf-içi Performans Gözlem Bulguları

Maddeler	AÖ1			AÖ2			AÖ3			AÖ4		
	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>
Konu ile ilgili temel ilke ve kavramları bilir.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-
Konuda geçen kavramları mantıksal bir tutarlılıkla ilişkilendirebilir.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-
Konunun gerektirdiği sözel ve görsel dili (harita, şekil, şema, grafik, formül vb.) uygun biçimde kullanır.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-
Konu ile alanın diğer konularını ilişkilendirir.	-	1	5	-	1	5	-	1	5	-	1	5
Bazı konuları anlatırken zorlanır.	-	1	5	3	2	1	4	1	1	4	1	1

Tablo 10 incelendiğinde aday öğretmenlerin konu alanı ile ilgili temel kavramları bilip uyguladığı, konu ile ilgili görsel ve işitsel materyalleri amacına uygun bir biçimde kullanabildikleri gözlenmiştir. Aday öğretmenlerin konu alanını diğer konularla ilişkilendirmede ve kimi konuları anlatırken zorlandıkları da gözlenmiştir. AÖ1, AÖ2, AÖ3 ve AÖ4 öğretmenlerinin konu alanı bilgisi boyutuna yönelik sergilemiş oldukları sınıf içi performansa ilişkin örnek öğretmen-öğrenci diyalogları aşağıda sırasıyla verilmiştir.

AÖ1 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Öğrenci: Öğretmenim ikili teşkilat ne demek? Bir kitap okuyorum ve kavram orada geçiyor.

AÖ1: Evet bu kavramı Kök Türk devletine geldiğimizde işleyeceğiz ama açıklayayım. Ülkenin doğu ve batı olarak ikiye ayrılarak yönetilmesidir. Büyük kardeşin doğu, küçük kardeşin batı tarafını yönetmesidir.

AÖ1: Hz. Muhammet'in vefatından sonra onun yerine İslam devletinin başına geçenlerin seçimle belirlendiği döneme dört halife dönemi denir. Burada seçim kavramına dikkat ediniz. Demokrasiden bahsedebilir miyiz?

Öğrenci: Evet öğretmenim seçim olduğu için bahsetmek mümkündür.

AÖ2 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

AÖ2: Çocuklar bugün yeni bir konuya geçeceğiz. Sizlere “*Türk*” kelimesinin anlamını sorsam neler dersiniz bana?

Öğrenci:1- Gelişen anlamında mı peki öğretmenim?

AÖ2: Başka?

Öğrenci: 2- Doğmak mı?

AÖ2: Çocuklar Türk kelimesinin anlamı birden çoktur. Farklı kaynaklarda özellikle Çin, Uygur, İran, Arap ve Bizans kaynaklarında geçmektedir. Türeyen, çoğalan, nizam sahibi, olgunluk çağı gibi anlamlarına gelmektedir.

AÖ2: Çocuklar şimdi tahtadaki haritaya bakınız ve haritadan ipek yolunun güzergahı üzerindeki ülkeleri birlikte bulalım.

Öğrenci:1- Çin

Öğrenci:2- Moğolistan

AÖ2: Evet aferin başka?

Öğrenci: 3- Türkiye

Öğrenci: 4- Öğretmenim Suriye'ye geliyor mu?

AÖ2: Birlikte dikkatlice bakalım. Bakınız buradan da geçiyor.

AÖ3 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Öğrenci: Öğretmenim tahtadaki metinde *kut* anlayışı vardı ben orayı kaçırmışım tekrar edebilir misiniz?

AÖ3: Çocuklar *kut* anlayışı ülkeyi yönetme yetkisinin tanrı tarafından hükümdara verildiğine inanılan inanıştır. İlk Türk Müslüman devletlerinde de ülkenin hükümdarın malı sayılması bu anlayışı kabul ettirir. Fakat bu durum sık sık taht kavgalarına neden olur.

AÖ3: Çocuklar Türkler ipek yolunun denetimini ellerinde tuttıkları dönemde Orta Asya siyasetinde ve diğer devletler üzerinde hakimiyet kurmuşken, bu yolun denetimini kaybedince doğal olarak ekonomik açıdan zayıflayacaklardır. Bu durumda onların yıkılış sürecine girmelerine sebep olacaktır. Tüm bunlar da şunları gösteriyor ki devletlerin siyasi güçlerinin ekonomik güçleriyle bağlantılı olduklarını gösterir.

Öğrenci:1- Yani öğretmenim devletlerin ekonomik güçlerinin zayıflamasıyla siyasi güçlerinin de kaybolmasına sebebiyet vermesi mantıklı. Belki de zamanla tüm bunlar devletin yıkılış sürecine girmesine sebebiyet verecektir.

Öğrenci:2- Evet arkadaşım mantıklı.

AÖ3: Bugün yeni bir üniteye başlayacağız. Ünitemizde çok kavram ve kişiler bulunmaktadır. Bu amaçla ünitenin tam anlamıyla anlaşılması ve benimde dikkatli anlatabilmem için sizlerin de dikkatli dinlemesini istiyorum.

Öğrenci: Tamam öğretmenim.

AÖ4 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

AÖ4: Sevgili öğrenciler İlk Müslüman Türk devletlerinde devletin başında *sultan*, *han*, *hakan* gibi kişiler bulunmuştur.

Öğrenci: Öğretmenim bu kavramlar neyi ifade ediyor, ne anlama geliyor?

AÖ4: Bu kavramlar devletin başına geçenlere verilirdi.

AÖ4: Çocuklar şimdi tahtadan haritalar göstereceğim. İlk Müslüman Türk devletlerinin sınırlarını ve hangi devletin daha büyük alana hakim olduğunu haritalardan çıkarmaya çalışalım ve yorumlar yapalım.

Öğrenci: Öğretmenim haritalar çok net. Üzerinde de çevresindeki devletleri de görebiliyoruz yani komşu olanları.

AÖ4: Çocuklar şimdi ilk Türk devletlerini işleyeceğiz. Sizden beni dikkatli dinlemenizi istiyorum. Çünkü devletlerin özellikleri bazen karışabiliyor. Birazda detaya inince konular zor geliyor. Bu nedenle dikkatinizi toplamanızı istiyorum.

Öğrenci: Öğretmenim içinde geçen kelimeler çok zor mu? Kaç tane devleti işleyeceğiz?

AÖ4: Bazı kavramlar size soyut gelebilir. Üç devlet göreceğiz çok değil ama dediğim gibi karışıklık yaşıyoruz.

2. Program Bilgisi

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin derslerine katılan araştırmacı, yaptığı sınıf-içi gözlemlerde öğretmenlerin pedagojik içerik bilgisi kapsamında ikinci boyut olan “program bilgisi” kapsamında gösterdikleri performansı “her zaman”, “ara sıra” ve “hiçbir zaman” biçiminde derecelendirmiş ve öğretmenlerin bu boyuttaki her bir ölçüt maddeye ilişkin davranışı sergileme sıklıklarını belirlemiştir. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Sosyal Bilgiler Aday Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı “Program Bilgisi” Sınıf-İçi Performans Gözlem Bulguları

Maddeler	AÖ1			AÖ2			AÖ3			AÖ4		
	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>
Öğrencilere kazanımlarla ilgili bilgi verir.	-	1	5	-	1	5	-	1	5	-	2	4
Dersin gidişatına göre planda değişiklik yapar.	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6
Konuyu önceki ve sonraki derslerle ilişkilendirir.	1	5	-	1	4	2	2	4	-	1	5	-
Aynı sınıf düzeyinde farklı bir konuya gönderme yapar.	-	1	5	-	1	5	-	1	5	-	1	5
Farklı sınıf düzeyindeki bir başka konuya gönderme yapar.	-	1	5	-	1	5	-	1	5	-	1	5
Diğer derslerle bağlantı kurar.	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6

Tablo 11 incelendiğinde sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin genel olarak sosyal bilgiler öğretim programı hakkında bilgi sahibi oldukları, programda yer alan konulardan öğrencileri ders öncesi kazanımlarla bilgilendirdikleri görülmektedir. Aynı zamanda sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin kültür ve miras öğrenme alanı “program bilgisi” sınıf-içi performans gözlem bulgularının birbirlerine benzer olduğu görülmüştür.

Yine tablo 11’e göre sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin derste işledikleri konuları önceki ve sonraki derslerle ilişkilendirdikleri görülmüştür.

Sosyal bilgiler aday öğretmenlerin dersin gidişatına göre planlarında revizyona gitmedikleri, konuları işlerken diğer derslerle bağlantı kurmadıkları diğer görülürken aday öğretmenlerin aynı sınıf düzeyinde farklı bir konuya gönderme yapma durumları ile farklı sınıf düzeyindeki bir başka konuya gönderme yapma durumlarına verdikleri cevapların sıklığı benzer olduğu görülmüştür.

AÖ1, AÖ2, AÖ3 ve AÖ4 sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin program bilgisi boyutuna yönelik sergilemiş oldukları sınıf içi performansla ilişkin örnek öğretmen-öğrenci diyalogları aşağıda sırasıyla verilmiştir.

AÖ1 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

AÖ1: Çocuklar bir önceki dersimde ilk Müslüman Türk devletini işlemiştik hatırlayan var mı?

Öğrenci: Öğretmenim Karahanlılar olmalı.

AÖ1: Evet doğru. Şimdi de diğer bir devleti işleyeceğiz ve gelecek hafta da bu devletlere ait kültür ve uygarlığı işleyip birbirleriyle bağlantı kuracağız.

AÖ2 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

AÖ2: Çocuklar Ergenekon destanında düşmanlar tarafından yenilgiye uğrayıp gittikleri yerde çoğaldıktan sonra Ergenekon’a sığınıyorlardı. Dağı eriterek çıkıyorlardı. Ve bu olay hangi devlet zamanında olmuştu hatırlıyor musunuz? Bu konuyu önceki dersimde işleştim.

Öğrenci: Evet öğretmenim hatta konuyla ilgili resimlerde göstermişsiniz.

Öğrenci:2- Öğretmenim Göktürk Devleti zamanında olmalıydı

AÖ2: Aferin sana doğru hatırladın. Şimdi buradan hareketle nevrüz bayramını bir sonraki derste detaylı olarak işleyeceğiz.

AÖ3 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

AÖ3: Çocuklar tahtada gördüğünüz yapıyı tanıdınız mı? Sürekli bahsediyoruz.

Öğrenci: Kervansaray öğretmenim.

AÖ3: Ne amaçla kullanılmaktaydı? Bir önceki dersimde bahsetmiştim.

Öğrenci: Kervanların konaklaması içindi galiba öğretmenim.

AÖ3: Evet doğru aferin sana. Şimdi biz bu yapıyı sosyal ve ekonomik hayatı işlerken de göreceğiz.

AÖ4 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

AÖ4: Biricik gençler şimdi Türklerin İslamiyet’i kabulünü yani aslında Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri göreceğiz. Tahtadaki metni biriniz okusun lütfen.

Öğrenci: Ben okuyayım öğretmenim.

AÖ4: Çocuklar bir önceki dersimizde Karahanlı devletini işlemiştik. Hatırlıyor musunuz?

Öğrenci: Evet öğretmenim.

AÖ4: Şimdi de bu dönem de yazılmış önemli bir kaynak olan Divan-ü Lügat-it Türk’ü işleyeceğiz. Ünitenin sonunda da yazı, dil ve edebiyatta diğer eserleri işleyeceğiz.

3. Öğrencileri Anlama Bilgisi

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin derslerine katılan araştırmacı, yaptığı sınıf-içi gözlemlerde öğretmenlerin pedagojik içerik bilgisi kapsamında üçüncü boyut olan öğrencileri anlama bilgisi kapsamında gösterdikleri performansı “her zaman”, “ara sıra” ve “hiçbir zaman” biçiminde derecelendirmiş ve öğretmenlerin bu boyuttaki her bir ölçüt maddeye ilişkin davranışı sergileme sıklıklarını belirtmiştir. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 12’de verilmiştir:

Tablo 12. Sosyal Bilgiler Aday Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı “Öğrencileri Anlama Bilgisi” Sınıf-içi Performans Gözlem Bulguları

Maddeler	AÖ1			AÖ2			AÖ3			AÖ4		
	<i>Her</i>	<i>Ara</i>	<i>Hiçbir</i>	<i>Her</i>	<i>Ara</i>	<i>Hiçbir</i>	<i>Her</i>	<i>Ara</i>	<i>Hiçbir</i>	<i>Her</i>	<i>Ara</i>	<i>Hiçbir</i>
	<i>zaman</i>	<i>sıra</i>	<i>zaman</i>	<i>zaman</i>	<i>sıra</i>	<i>zaman</i>	<i>zaman</i>	<i>sıra</i>	<i>zaman</i>	<i>zaman</i>	<i>sıra</i>	<i>zaman</i>
Öğrencilerin konu ile ilgili hazırbulunuşluk ve ön bilgi düzeylerini yoklar.	1	5	-	1	5	-	2	4	-	3	3	-
Öğrencinin konu ile ilgili yaşadığı bir zorluğu fark eder.	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2
Öğrenci tepkilerine (sorduğu sorulara vs.) duyarlı davranır.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-
Öğrencilerin sorularına yeterli ve uygun cevaplar verir.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-

Tablo 12’ye göre sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin genel olarak öğrencilerin sordukları sorulara uygun yanıtlar verdikleri, öğrencilerin sorularına ve tepkilerine karşı duyarlı davrandıkları gözlenmiştir.

Yine tablo 12 incelendiğinde sosyal bilgiler aday öğretmenlerin öğrencilerin derse başlamadan önce konuyla ilgili hazırbulunuşluk düzeylerini yokladığı görülmüştür. Sosyal bilgiler aday öğretmenlerinden AÖ4 öğretmeni diğer öğretmenlere göre öğrencilerin ön bilgi düzeylerini yoklama sıklığının daha fazla olduğu görülmüştür.

Diğer maddelerle karşılaştırıldığında öğretmen adaylarının öğrencinin konu ile ilgili yaşadığı bir zorluğu fark etme durumlarının diğer maddelere göre sıklığının daha az olduğu söylenebilir.

AÖ1, AÖ2, AÖ3 ve AÖ4 sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin öğrencileri anlama bilgisi boyutuna yönelik sergilemiş oldukları sınıf içi performansla ilişkin örnek öğretmen-öğrenci diyalogları aşağıda sırasıyla verilmiştir.

AÖ1 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

AÖ1: Çocuklar insanlar neden göç eder?

Öğrenci:1- Çeşitli sebeplerden dolayı göç eder öğretmenim.

Öğrenci:2- Öğretmenim biz hayvancılıkla uğraşyoruz. Yazın otlak için yeşil alanlara gidiyoruz yani yaylaya çıkıyoruz.

AÖ1: Peki göç ederken nelere dikkat edersiniz?

Öğrenci:3- Yaşamımıza uygun yerlerin olup olmadığına dikkat ederim.

AÖ1: Evet dedikleriniz güzel aferin. Tüm bunlardan hareketle Türklerin orta Asya'dan göç etme sebeplerini işleyeceğiz.

AÖ1: Hz. Ali döneminde iç karışıklıklar artmıştır.

Öğrenci: Öğretmenim bir şey soracağım.

AÖ1: Sözünü unutma. Dur şu kısmı tamamlayayım sonra hemen sorunu sorabilirsin. 661'de Hz Ali'nin öldürülmesiyle dört halife dönemi sona erer. Evet şimdi sorabilirsin.

Öğrenci: Öğretmenim yerleşik yaşama geçildiğinin kanıtları neler olabilir ben bir şey bulamadım.

AÖ1: Yerleşik yaşama geçildiğinin kanıtları ev, saray, tapınak gibi taşınamayan eserlerin bırakılması kanıt olarak gösterilir.

Öğrenci: Evet doğruya öğretmenim teşekkür ederim.

AÖ2 öğretmeninin sınıf-içi uygulamasına örnek:

AÖ2: Çocuklar bir sonraki dersimizde geçmişten günümüze devam eden ve etmeyen kutlamalarımızı sizlerden araştırmanızı istiyorum. Araştırmalarınız çerçevesinde sizlere resimler göstereceğim ve sizlerin de bulmuş olduğunuz bilgilerden hareketle konumuzu soru cevap şeklinde işleyeceğiz.

Öğrenci: Öğretmenim bizlerde resimler bulalım mı?

AÖ2: Evet olabilir imkânınız varsa sizlerde videolar ve resimler bulabilirsiniz.

AÖ2: Çocuklar Nevruz bayramı kutlanıyor mu? Etrafınızda bu kutlamalara denk geliyor musunuz?

Öğrenci: Günah diyorlar öğretmenim.

AÖ2: Bu kutlamanın günah ya da sevap olup olmadığına dair bir şey bilmiyorum. Sadece geçmişten gelen kutlamalarımız. Aslında günah olduğunu düşünmüyorum. Olsaydı diyanet işleri bu konuda bir açıklama yapardı.

Öğrenci: Evet öğretmenim haklısınız. Teşekkür ederim açıklamanız için.

AÖ3 öğretmeninin sınıf-içi uygulamasına örnek:

AÖ3: Türk İslam devletlerinde mimari alanında (medrese, kervansaray, kümbet, cami, mescit, saray, kale) ve süsleme (minyatür, oymacılık, çinicilik) alanındaki eserlerle öne çıkmıştır. Bu kavramları duydunuz mu, bilginiz var mı?

Öğrenci:1- Evet öğretmenim annem çinicilik sanatıyla uğraşiyor. Kervansaraydan da bahsetmişsiniz.

Öğrenci:2- Öğretmenim minyatür sanatı da okulumuzun duvarında küçük bir resim var. İçinde insanlar küçük olarak çizilmiş.

AÖ3: Evet çocuklar kavramları duymanız çok iyi oldu. Konuyu anlatırken zorlanmayacağım.

AÖ4 öğretmeninin sınıf-içi uygulamasına örnek:

AÖ4: Çocuklar şimdi İslamiyet'in doğuşunu işleyeceğiz. Peki bu konuda hiç film izlediniz mi? Ya da kitaplar okudunuz mu?

Öğrenci: Öğretmenim bu soruyu ben cevaplamak istiyorum.

Öğrenci biraz heyecanlanır.

AÖ4: Ne oldu, neden heyecanlandın?

Öğrenci: Öğretmenim sordunuz ya film izleyip izlemediğimizi. Ben ramazanda her akşam İslamiyet'in doğuşu filmini severek izliyorum o yüzden bu konuda ben de konuşmak istiyorum. Arkadaşlarıma filmden konumuza göre paylaşımlar yapabilirim.

AÖ4: Çok sevindirim aferin sana.

Öğrenci: Öğretmenim ilk düzenli orduyu kim kurmuştu, hatırlayamadım?

AÖ4: Mete Han kurmuştur.

Öğrenci: Peki öğretmenim bir de birimleri vardı neydi?

AÖ4: Ordunun on, yüz ve bin gibi birimler biçiminde oluşturulmuştur.

4. Öğretim Stratejileri Bilgisi

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin derslerine katılan araştırmacı, yaptığı sınıf-içi gözlemlerde öğretmenlerin pedagojik içerik bilgisi kapsamında dördüncü boyut olan öğretim stratejileri bilgisi kapsamında gösterdikleri performansı “her zaman”, “ara sıra” ve “hiçbir zaman” biçiminde derecelendirmiş ve öğretmenlerin bu boyuttaki her bir ölçüt maddeye ilişkin davranışı sergileme sıklıklarını belirlemiştir. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. Sosyal Bilgiler Aday Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı “Öğretim Stratejileri Bilgisi” Sınıf-içi Performans Gözlem Bulguları

Maddeler	AÖ1			AÖ2			AÖ3			AÖ4		
	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>
Kazanımlara uygun araç-gereç ve materyaller tasarlar/hazırlar.	1	5	-	-	-	6	-	-	6	-	-	6
Kazanımlara uygun araç-gereç ve materyaller kullanır.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-
Derste kullandığı öğretim stratejileri, yöntem ve teknikleri konuya ve kazanıma uygundur.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-
Konuları günlük hayatla ilişkilendirir.	1	2	3	1	1	4	1	2	3	1	3	2
Derse ilgi çekme ve güdülemede sürekliliği sağlar.	5	1	-	5	1	-	5	1	-	5	1	-
Öğrenme-öğretme sürecinde zamanı verimli kullanır.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-
Ders süresince övgü ve yaptırımlardan yararlanır.	1	4	1	1	4	1	2	4	-	2	4	-
Öğrencilerinin zorlandıklarını anladığı anda duruma uygun stratejiler kullanır.	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2

Tablo 13 incelendiğinde sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin genel olarak öğrencilerin dikkatini derse çektikleri, onları güdüleyici etkinlikleri yaptıkları, öğretim programındaki kazanımlara uygun materyalleri sadece AÖ1 öğretmenin hazırlayıp bunları öğretim sürecinde kullandığı, ders süresince öğrencilere övgü ve yaptırımlar uygulandığı, öğretim sürecinde zamanı verimli kullandıkları, derslerde konuya uygun materyaller ile yöntem ve teknikler kullandıkları gözlenmiştir.

AÖ1, AÖ2, AÖ3 ve AÖ4 sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin öğretim stratejileri bilgisi boyutuna yönelik sergilemiş oldukları sınıf içi performansla ilişkin örnek öğretmen-öğrenci diyalogları aşağıda sırasıyla verilmiştir.

AÖ1 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

AÖ1: Çocuklar şimdi hazırlamış olduğum slayttan hareketle Türk büyüklerini işleyeceğiz. Bol görselli hazırladım. Her slaytta bir Türk büyüğünü göreceğiz ve sonrasında onların yaşamlarından hareketle ilk Müslüman Türk devletlerinin kültür ve uygarlıkları hakkında çıkarım yapacağız.

AÖ1: Çocuklar şimdi Divan-ı Lügati't Türk'ten Beyitler okuyacağız kim okumak ister?

Öğrenci:1- Öğretmenim ben okuyayım.

AÖ1: Tamam sen oku bakayım.

*Öğrenci:1-*Kışka itin kelse kah kutlug yay

Tün kün keçe alkmur ödle bile ay

Öğretmenim çok zormuş okuması tekrar okuyabilir miyim? Kelimeler ilginç ve eğlenceli geldi bana.

AÖ1: Teşekkür ederim okuduğun için bir başkasına da okutalım.

AÖ1: Çocuklar geçen ders görmüştük bakalım kim hatırlayacak sorumu. Geçmişten günümüze devam eden baharın gelişini kutladığımız bir bayramımız vardı adı neydi?

Öğrenci: Öğretmenim Nevruz Bayramı. Hani üzerinden ateşten atladığımız bayram. Hatta 21 Mart günü demiştiniz.

AÖ1: Evet doğru hatırlıyorsun aferin sana

AÖ2 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

Öğretmen derse elinde bir materyal ile gelir.

Erkek Öğrenci: Öğretmenim elinizdeki ne?

AÖ2: Çocuklar daha önce bunu göreniniz yok mu?

Öğrenci:1- Öğretmenim kırmızı bir bez bu.

Öğrenci:2- Öğretmenim ben bunu daha önce ablamın kınasında görmüştüm çok hoşuma gitmişti.

Öğrenci:3- Öğretmenim merak ettik hadi söyleyiniz.

AÖ2: Evet daha önce görenleriniz var demek ki. Çocuklar elimdeki kına gecelerinde gelinlik kızların başına örttükleri kırmızı duvaktır. İşte bizde buradan hareketle önce videolarımızı izleyip daha sonrada kültürümüzü tanıtan kutlamalarımızı işleyeceğiz.

Öğrenci: Öğretmenim Büyük Selçuklu Devletini bir kez daha tekrar yapabilir misiniz? Anlamakta zorlandım biraz. Kuruluş tarihini de unutuyorum bazen.

AÖ2: Kaçırdığın yerler var. O zaman şöyle bir yöntem izleyelim. Ben sorayım sen cevap ver bakalım. Yani soru ve cevap yöntemiyle konuyu tekrar edelim. Daha iyi oturacaktır kafanda.

Öğrenci: Tamam öğretmenim.

AÖ2: Gazneliler ile Selçuklular arasında yapılan savaşın adı neydi?

Öğrenci: Dandanakan öğretmenim.

AÖ2: Aferin sana bildin. Peki kaç tarihinde olmuştu?

Öğrenci: 1040 galiba...

AÖ2: Tebrikler helal sana. İşte Selçuklu devletinin de kuruluş tarihi işte bu savaştır.

Öğrenci: Evet öğretmenim bu yöntem daha iyiymiş. Hep karıştırıyordum. Teşekkür ederim.

Ö3 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

AÖ3: Çocuklar şimdi günümüz Türk silahlı kuvvetlerinin silahlarını ve birimlerini göreceğiz ama ondan önce internetten askeri müzelere sanal ya da gerçek ortamda inceleme gezisi yapacağız. Işıkları kapatalım...

Öğrenci:1- Öğretmenim bu çok iyi olacak gerçekte gidemesek de sanki oradaymışız gibi olacak herhalde.

Öğrenci:2- Öğretmenim hemen izleyelim lütfen.

AÖ3: Çocuklar Satuk Buğra Han hangi unvanı kullanıyordu?

Öğrenci:1- Öğretmenim zil çalacak.

AÖ3: Daha zamanımız var merak etme.

Öğrenci:1- Pardon öğretmenim ben dersleri karıştırdım.

Öğrenci:2- Hatırlayamadım öğretmenim.

AÖ3: Akıllı tahtaya bakın hangi yapıyı gösteriyorum. İpucu veriyorum bakın.

Öğrenci:3- Evet öğretmenim şimdi çıkarım yaptık Han olmalı.

AÖ3: Aferin sana doğru bildin.

Ö4 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

AÖ4: Değerli çocuklar şimdi günümüz Türk Silahlı Kuvvetlerini ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek, Türk Silahlı Kuvvetlerinin önemine bakacağız ama bunu Mustafa Kemal'in sözlerinden hareketle izleyeceğimiz videolardan soru cevap şeklinde çıkarım yapacağız. Işıkları kapatalım ve herkes dikkatlice izlesin.

AÖ4: Çocuklar günümüzde insanlar yolculuk yaparken çeşitli yerlere uğrar. Yani bir anlamda dinlenme molası verir. Örneğin Sakarya'dan Antalya'ya giderken. İşte İpek yolunda da yolculuk yapanlarda bu yol üzerinde mola verirler. Mola verdikleri yerlerde kervansaraylar bulunur.

Öğrenci:1- Evet öğretmenim vermiş olduğunuz örneğe benziyor.

Öğrenci:2- Öğretmenim bende örnek vermek istiyorum. Otobüsle seyahat ederken onlarda mola veriyor o zaman bunu da benzetebiliriz.

AÖ4: Evet aferin sana örneğin çok güzel.

AÖ4: İlk Türk devletlerinin ordusunda çeşitli silahlar kullanılmıştır. Türk silahlı kuvvetlerinin kullandığı birçok silah vardır.

Öğrenci: Öğretmenim birbirine benziyor mu anlamadım ben?

AÖ4: O zaman şöyle yapalım TSK'nın sitesine girelim ve kullanmış oldukları silahlara hep birlikte bakalım.

Öğrenci: Öğretmenim çok iyi yaptınız yoksa anlayamayacaktım. Teşekkür ederim.

5. Değerlendirme Bilgisi

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin derslerine katılan araştırmacı, yaptığı sınıf-içi gözlemlerde öğretmenlerin pedagojik içerik bilgisi kapsamında beşinci boyut olan değerlendirme bilgisi kapsamında gösterdikleri performansı “her zaman”, “ara sıra” ve “hiçbir zaman” biçiminde derecelendirmiş ve aday öğretmenlerin bu boyuttaki her bir ölçüt maddeye ilişkin davranışı sergileme sıklıklarını belirlemiştir. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14. Sosyal Bilgiler Aday Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı “Değerlendirme Bilgisi” Sınıf-içi Performans Gözlem Bulguları

Maddeler	AÖ1			AÖ2			AÖ3			AÖ4		
	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>	<i>Her zaman</i>	<i>Ara sıra</i>	<i>Hiçbir zaman</i>
Konu ve kazanıma uygun değerlendirme materyali hazırlar.	1	5	-	1	2	3	1	5	-	2	4	-
Öğrencilerin konuyu anlayıp anlamadığını ders işleme süreci esnasında değerlendirir.	5	1	-	5	1	-	5	1	-	5	1	-
Ders işleme süreci esnasında bilgi ve kavrama düzeyinde sorular sorar.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-
Ders işleme süreci esnasında konuya uygun düşündürücü sorular sorar.	5	1	-	5	1	-	5	1	-	5	1	-
Öğrencilerin konuyu anlayıp anlamadığını ders bitiminde değerlendirir.	1	4	1	1	4	1	1	4	1	2	4	-
Konu/ünite sonunda değerlendirme yapar.	1	4	1	1	4	1	1	4	1	2	4	-
Uyguladığı değerlendirme çalışması konu ve kazanıma uygundur.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-
Yaptığı değerlendirme işlemi sonrası öğrencilere dönüt verir.	6	-	-	6	-	-	6	-	-	6	-	-
Öğrenci başarısını değerlendirmede klasik ölçme araçlarını kullanır.	5	1	-	5	1	-	5	1	-	5	1	-
Öğrenci başarısını değerlendirmede tamamlayıcı ölçme araçlarını kullanır.	2	3	1	-	1	5	1	4	1	2	4	-
Konuyu toparlar ve gelecek dersle ilgili bilgi verir.	1	1	4	-	1	5	-	2	4	2	3	1

Tablo 14 incelendiğinde sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin genel olarak ders işleme sırasında bilgi ve kavrama düzeyinde sorular sordukları, öğrencilerin konuyu anlayıp anlamadığını ders sırasında değerlendirdikleri, öğrenci başarısını değerlendirmek amacıyla hem klasik ölçme araçlarını kullandıkları, hem de öğrenci başarısını değerlendirmek amacıyla tamamlayıcı ölçme araçları kullandıkları gözlenmiştir. Öğretmenlerin ders sırasında değerlendirme amacıyla sordukları soruların işlenen konuyla ve alanla uyumlu olduğu, yaptıkları değerlendirme faaliyetlerinin pedagojik içerik bilgisine uygun olduğu ve ders sonlarında öğretmenlerin dersi toparlayıcı etkinlikler yaptıkları gözlenmiştir.

Sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin ders işleme sürecinde öğrencileri düşündürmeye sevk edici, bilgi ve kavrama düzeyinde sordukları sorular ile öğrencilerin konuyu anlayıp anlamadığının ders sürecinde bilinmesi, uyguladığı değerlendirme çalışmasının kazanımlara uygunluğu, yaptığı değerlendirme çalışmaları sonrası dönüt durumları ve başarıyı ölçmede kullanmış oldukları ölçme araçlarına verilen cevapların sıklıklarının benzer oldukları görülmüştür. Sosyal bilgiler aday öğretmenlerinden AÖ1, AÖ3 ve AÖ4 öğrenci başarısını değerlendirmede tamamlayıcı ölçme araçlarını daha sık kullanırken AÖ2 öğretmenin tamamlayıcı ölçme araçlarını daha az kullandığı görülmüştür.

AÖ1, AÖ2, AÖ3 ve AÖ4 sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin öğretim stratejileri bilgisi boyutuna yönelik sergilemiş oldukları sınıf içi performans ilişkisi örnek öğretmen-öğrenci diyalogları aşağıda sırasıyla verilmiştir.

AÖ1 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

AÖ1: Çocuklar şimdi ünitemiz bitti ve üniteyle ilgili bilgi kartları hazırladım. Bilgi kartının ön yüzünde açıklama arkasında da cevabı var. Şimdi bunları tahtadan da görebilirsiniz tek tek seçip yarışma şeklinde yapalım.

AÖ1: Çocuklar Hindistan'a 17 sefer düzenleyerek bura da İslamiyet'in yayılmasını sağlayan hükümdar kimdi?

Öğrenci: Sultan Mahmut öğretmenim.

AÖ1: Hz. Ömer döneminde sınırlar genişlemiştir. Buna bağlı olarak düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. İlk divan teşkilatı, kurularak ülke eyaletlere ayrılmıştır. Acaba böyle bir uygulamaya neden gidilmiş olabilir sizce?

Öğrenci:1- Ülkeyi daha iyi yönetebilmek için olabilir öğretmenim.

AÖ1: Evet çok doğru aferin sana başka?

Öğrenci:2- Yönetimi kolaylaştırmak için olabilir

AÖ1: Kesinlikle bu da doğru.

AÖ1: Çocuklar şimdi farklı bir teknikle sebep sonuç ilişkisi kuracağız. Tahtaya yansıtmış olduğum balık kılıcığının başına problemin ana nedenini yazacağım sonrasında sizlerde ilgili boşluklara problemi ortaya çıkaran nedenleri sıralayacaksınız. Haydi şimdi problemi yazalım. Sonra tahtaya gelmek isteyenler boşluklara nedenlerini yazsınlar.

Öğrenci: Öğretmenim bu yöntemin adı nedir?

AÖ1: Balık kılıcı tekniğidir.

AÖ2 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

AÖ2: Çocuklar İlk düzenli Türk ordusunu kuran, devletine en parlak dönemini yaşatan ve çini vergiye bağlayan Türk hükümdarı kimdir?

Öğrenci: Atilla mı öğretmenim?

AÖ2: Tekrar düşünün.

Öğrenci: Buldum öğretmenim Metehan. İlk düzenli ordudan geldi aklıma.

AÖ2: Aferin sana...

AÖ2: Tahtadaki soruya bakınız ve yorumlarınızı söyleyiniz.

İslamiyet'ten önce Arapların kabile biçiminde yaşam sürmeleri ve aralarında kan davalarını devam ettirmeleri sizce nelere yol açabilir?

Öğrenci:1- Kabileler arasında hep sorun yaşanır öğretmenim.

Öğrenci:2- Siyasi birliktelikten uzak kalırlar ve bu durumda kısa sürede parçalanmalarına yol açar.

AÖ2: Evet kesinlikle yorumlarınız doğru.

AÖ3 öğretmenin sınıf-içi uygulamasına örnek:

AÖ3: Çocuklar ünitenin sonuna gelmek üzereyiz sayfa 72'deki boşluk doldurma sorularını şimdi hep birlikte yapalım. Bakalım bu bölümü anlayabilmiş miyiz? Sonrasında herkesin yanlışlarını tek tek söyleyeceğim.

Öğrenci: Öğretmenim hepsini mi yapacağız?

AÖ3: Hayır diğer kısımları ünite sonunda yapacağız.

AÖ3: Çocuklar Gazneli Devletinin en ünlü hükümdarı kimdi? Ve Gaznelilerin Türklerin yoğun olduğu bir alanda kurulmamıştır. Bununla birlikte yöneticileri Türk ama halkının yabancı olması devleti nasıl etkilemiş olabilir?

Öğrenci:1- Gazneli Sultan Mahmut öğretmenim.

AÖ3: Evet bu doğru aferin. Peki diğer soruyu nasıl yorumlarsınız?

Öğrenci:2- Etkileşim yaşanır.

AÖ3: Biraz olumsuz etkisini düşünelim.

Öğrenci:3- Öğretmenim Türklerin yoğun olmadığı bir coğrafyada hüküm sürmek kolay olmamalı. Bu durum muhtemelen yıkılmalarında etkili olabilir.

Öğrenci:4- Öğretmenim yönetimi de zor olur.

AÖ3: Kesinlikle doğru söylüyorsunuz aferin sizlere.

AÖ3: Çocuklar şimdi sizlere bir kağıt dağıtacağım. Bu kağıt zihin haritası tekniğidir. Ortaya yazmış olduğum anahtar bir bilgi (İpek yolunda Türkler) vardır. Bu kavram çevresinde sizlerde kavrama ait anahtar kelimeleri saat yönünde yazarak konu hakkında bildiklerimizi pekiştirelim.

AÖ3: Değerli öğrenciler konumuzu bitirdik. Zilin çalmasına az zaman kaldı. İlk Müslüman Türk devletlerini işledik gelecek ders Türk büyüklerini göreceğiz. Sayfa 82'deki derse hazırlık sorularını yapmayı unutmayınız.

Öğrenci: Zil çaldı öğretmenim.

AÖ3: Tamam duydum çıkabilirsiniz.

AÖ4 öğretmeninin sınıf-içi uygulamasına örnek:

AÖ4: Çocuklar Orta Asya da kurulan Türk devletlerine geçmeden bitirdiğimiz konuyla ilgili tahtaya doğru yanlış etkinliği yansıtacağım sıradan yapalım. (Öğrencinin ismini söyler) seninle başlayalım.

- -Orta Asya'nın iklimi ve coğrafi özellikleri Türklerin savaşçı özelliklerini etkilemiştir.....
- -Çinliler ile Türkler Orta Asya da iyi geçinmişlerdir.....
- -Orta Asya da kurulan ilk Türk devleti Asya Hun devletidir.....

AÖ4: (Öğrencinin ismini söyler) kavimler göçünü bir önceki ders öğrenmiştik şimdi bana kavimler göçünün dünya tarihi açısından bir tane sonucunu söyler misin?

Öğrenci: Tabii ki de öğretmenim. Kavimler göçüyle ilgili zaten videolar göstermiştiniz. Orada ilk çağın sona erdiği, orta çağın başladığını söylüyordu aklımda böyle kalmış.

AÖ4: Aferin sana doğru bildin.

AÖ4: Metehan'ın askeri alanda oluşturmuş olduğu onlu sistemi neden diğer Türk devletleri de devam ettirmiş olabilir. Hatta dünya devletleri de örnek almasında neler etkili olmuştur, kim yorum yapacak bu konuya?

Öğrenci:1- Diğer devletlerin de ordularını daha iyi yönetebilmek için olabilir.

AÖ4: Evet güzel bir yorum geldi arkadaşınızdan aferin başka?

Öğrenci:2- Savaş meydanında daha hızlı hareket edebilmek için yani komutayı kolaylaştırmak amacıyla olabilir öğretmenim.

AÖ4: Haklısın bu yorumda çok güzel süper.

AÖ4: Çocuklar ünitemiz bir ders sonra bitiyor. Sizlere farklı bir yayınevinin hazırlamış olduğu ünite değerlendirme testini bir sonraki derste dağıtacağım ve sözlü notu olarak değerlendireceğim bilginiz olsun.

Öğrenci: Öğretmenim evde mi çözeceğiz testleri?

AÖ4: Hayır ünite sonunda dağıtıp hemen çözeceğiz ve birlikte değerlendirip sözlü notu olarak gireceğim.

AÖ4: Çocuklar İpek yolunda ünitemiz bitmiştir. Bir sonraki ders üniteyle ilgili kavram haritası tekniğiyle etkinlik yapacağız, çıkabilirsiniz.

Öğrenci: Öğretmenim biz bir şey getirecek miyiz?

AÖ4: Hayır sadece kavram haritasını internetten araştırabilirsiniz. Hatta gruplar oluşturup yarışma şeklinde yapabiliriz.

4.2.2.2 Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular

Sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin kültür ve miras öğrenme alanına ilişkin görüşme sorularına verdikleri yanıtlar çerçevesinde Tablo 15’deki kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 15. Aday Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanına İlişkin Ürettikleri Kod Kelimeleri

Ünite tanıtımı	Kavramsal bilginin sunumu	Harita kullanımı	Türk adının kökeni
Ders planı yapılmalıdır	Yöntem ve tekniklerin planlanması önemli	Soru cevap yöntemi	Araştırma inceleme yöntemi
Karşılaştırmalı tarih öğretimi	Haritalar	Görsel düzenleyiciler	Videolar
Sunum tekniklerinden yararlanma	Türk-İslam kültür ve uygarlığı	İpek yolu	Orta Asya
Kavimler göçü	Divan-ı Lügati-Türk	İbn-i Sina,	Farabi
Kurulan İlk Türk Devletleri	İlk Türk-İslam Devletleri	Destanlarla ilgili kavramlar	Güvenilir internet siteleri
Farklı yayınevlerinin yayınları	Drama yöntemi	Kaşgarlı Mahmut	Köktürkler
Ulubey	Alparslan	Melikşah	Bozkurt Destanı
Türeyiş destanı	Göç destanı	Gazneli Mahmut	Oğuz Kağan
Ergenekon	Düğün adetleri	İslamiyet öncesi	Canlandırma yöntemi
İslamiyet dönemi	Karşılaştırma	MEB Kitabı temel kaynak	Zümre arkadaşlarının desteği

Tablo 15 incelendiğinde öğretmenlerin görüşmelerde en fazla öne çıkardıkları kavramların “*Ünite tanıtımı, Kavramsal bilginin sunumu, Harita kullanımı, Türk adının kökeni, Ders planı yapılmalıdır, Yöntem ve tekniklerin planlanması önemli, Soru cevap yöntemi, Araştırma inceleme yöntemi, Karşılaştırmalı tarih öğretimi, Haritalar, Görsel düzenleyiciler, Videolar, Sunum tekniklerinden yararlanma, Türk-İslam kültür ve uygarlığı, İpek yolu, Orta Asya, Kavimler göçü, Divan-ı Lügati-Türk, İbn-i Sina, Farabi, Kurulan İlk Türk Devletleri, İlk Türk-İslam devletleri, Destanlarla ilgili kavramlar, Güvenilir internet siteleri, Farklı yayınevlerinin yayınları, Drama yöntemi, Kaşgarlı Mahmut, Köktürkler, Ulubey, Alparslan, Melikşah, Bozkurt Destanı, Türeyiş destanı, Göç destanı, Gazneli Mahmut, Oğuz Kağan, Ergenekon, Düğün adetleri, İslamiyet öncesi, Canlandırma yöntemi, İslamiyet dönemi, Karşılaştırma, MEB Kitabı temel kaynak, Zümre arkadaşlarının desteği*” olduğu görülmektedir.

Aday öğretmenlerin görüşme sorularına verdikleri yanıtlar sorularla eşleştirilerek aşağıda takip eden alt kısımlarda verilmiştir.

Soru 1: İpek yolunda Türkler ünitesine nasıl giriş yapıyorsunuz? (Derse nasıl başlıyorsunuz)

Aday öğretmenlerin yanıtları incelendiğinde öğretmenlerin derse giriş aşamasında üniteyi tanıttıkları, harita üzerinden orta Asya’yı gösterip kavramlara odaklandıklarını ifade ettikleri gözlenmiştir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler aday öğretmenin verdiği yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- ÖA1: “*Öncelikle ünite başında nelere değineceğimi ve nelerden bahsedeceğimi sınıfa paylaşıyorum. Yani genel anlamda üniteyi ders başında tanıtarak derse giriş yaparım*”.
- ÖA2: “*Üniteye giriş yaparken öncelikle ‘TÜRK’ kelimesinin ne olduğu, hangi anlama geldiği ve öğrencide ne çağrıştırdığını sorarak bunun gibi çeşitli kavram anlamlarından başlarım. Aynı zamanda harita üzerinden Orta Asya’yı tanıtıyorum*”.
- ÖA3: “*Derse öğrencileri hazırlamak maksadıyla harita üzerinden Orta Asya’nın nerede olduğunu anlatarak harita üzerinden göstererek derse giriş yaparım*”.
- ÖA4: “*Üniteye girişte Türklerin anayurdu Ötükenin haritasını göstererek başlıyorum. Türklerin neren geldiğini, nerelerde yaşadığını, yer şekillerini harita üzerinden anlatıyorum*”.

Bunun yanında ‘TÜRK’ adının nereden geldiğini, ne anlama geldiğini anlatarak giriş yapıyorum.

Soru 2: İpek Yolunda Türkler Ünitesine başlamadan önce ders planı yapıyor musunuz? Neden? Açıklayınız.

Aday öğretmenlerin dört tanesi de plan yaptığını ifade etmiştir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler aday öğretmenin verdiği yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- ÖA1: *‘Ders planı yapıyorum. Konu akışı ve nerede hangi materyali kullanacağımı belirlemek amacıyla kullanıyorum’.*
- ÖA2: *‘Yapıyorum. Hangi konuda ne ölçüde duracağımı belirleme ve önemli yerleri atlamamak için yapıyorum. Hangi yöntem ve tekniklere yer vereceğimi belirlemiş oluyorum’.*
- ÖA3: *‘Yapıyorum, çünkü anlatılan konuların pekiştirilmesi için önceden video ve görselleri böylelikle belirliyorum.*
- ÖA4: *‘Ünitenin çok soyut ve öğrencilerin ilk defa karşılaştıkları, hiç bilmedikleri bir konu olması sebebiyle plan yapıyorum. Hangi konuyu ne zaman anlatacağımı zamanlamış oluyorum’.*

Soru 3: İpek Yolunda Türkler ünitesine başlamadan önce öğrencilerinizin konulara ilişkin hazır bulunuşluk halinde olması için neler yapıyorsunuz?

Aday öğretmenler öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyini artırmak amacıyla ünite öncesi bilgilendirme yaptıklarını, konuları günümüz konularıyla ilişkilendirerek anlattıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler aday öğretmenin verdiği yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- ÖA1: *‘Soru cevap yöntemiyle yapmaya çalışıyorum’.*
- ÖA2: *‘Ünite öncesi araştırma ve çalışma konuları veririm. Ödevlendirme şeklinde yapmayı tercih ediyorum. Böylelikle öğrenci derse daha donanımlı bir şekilde gelmiş oluyor’.*
- ÖA3: *‘Ünite öncesi bilgilendirme yapıyorum. Genel itibarıyla neler işleneceğinden bahsediyorum’.*
- ÖA4: *‘Öğrenciler daha önce hiç karşılaşmadıkları bir konu olması ve geçmiş bir zamandan bahsettiği için günümüz konularıyla ilişkilendirerek yapmaya çalışıyorum. Türk devletlerinden bahsediyorum. Film, belgesel izleyip; kitap okuyup okumadıklarını sorarak istekli hale getirmeye çalışıyorum’.*

Soru 4: İpek Yolunda Türkler ünitesinde genel anlamda hangi materyalleri kullanıyorsunuz?

Aday öğretmenler materyal konusunda çoğunlukla harita ve videolardan yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler aday öğretmenin verdiği yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- ÖA1: “Harita ve videolardan faydalaniyorum”.
- ÖA2: “Tarih ağırlıklı bir ünite olduğu için daha çok harita kullanmayı tercih ediyorum”.
- ÖA3: “Harita ve videolardan faydalaniyorum. Görsellerle konuları destekliyorum”.
- ÖA4: “Türk devletlerinin bulunduğu haritaları tercih ediyorum. Konu ile ilgili varsa videolar izliyorum. Kavimler göçünün nereden nereye yapıldığını gösteriyorum ve böylece Avrupa ülkelerinin yerlerini görmüş oluyorlar”.

Soru 5: İpek yolunda Türkler ünitesinde kendinize ait geliştirdiğiniz materyalleriniz var mı? Açıklayınız

Aday öğretmenler buldukları hazır materyalleri kullandıklarını, ayrıca bilgi kartları hazırladıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler aday öğretmenin verdiği yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- ÖA1: “Kendime uygun hazırlamış olduğum sunumlarım vardır. Aynı zamanda Dönemin devlet başkanları, kuruluş yerleri, tarihleri, yıkılış nedenleri ile ilgili bilgi kartları hazırladım”.
- ÖA2: “Herhangi bir materyal geliştirmedim”.
- ÖA3: “Herhangi bir materyal geliştirmedim”.
- ÖA4: “Herhangi bir materyal geliştirmedim”.

Soru 6: İpek Yolunda Türkler ünitesinde materyali daha çok hangi konularda kullanma ihtiyacı duyuyorsunuz? Sebebiyle açıklayınız

Araştırmaya katılan aday öğretmenler kullandıkları materyalleri Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerini anlatırken, ipek yolunun nereden nereye uzandığını gösterirken kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler aday öğretmenin verdiği yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- ÖA1: “İpek Yolunda Türkler ünitesinde daha çok Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletleri konusunda ihtiyaç duyuyorum. Hem görsel hem de harita da yerlerini gösterme ihtiyacı hissettiğim için gerek duyuyorum”.
- ÖA2: “Öğrencilere İlk Türk devletleri ve İlk Türk İslam devletlerinin kurulduğu bölgeleri ve elde ettiği toprakları harita üzerinden gösteriyorum. Özellikle öğrenciler İpek yolunun nereden nereye uzandığını ve üzerinde hangi devletlerin yaşadığını göstererek somutlaştırmış oluyorum”.
- ÖA3: “İpek Yolunda Türkler ünitesinde daha çok Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletleri konusunda ihtiyaç duyuyorum. Hem görsel hem de harita da yerlerini gösterme ihtiyacı hissettiğim için gerek duyuyorum”.
- ÖA4: “İpek Yolunda Türkler ünitesinde daha çok Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletleri konusunda ihtiyaç duyuyorum çünkü soyut bir ünite”.

Soru 7: İpek Yolunda Türkler ünitesini anlatırken zorlandığınız konular hangileridir ve neden? Açıklayınız.

Aday öğretmenler bu konuda zorlandıkları hususları anlatırken genelde ünitenin tamamında zorlandıklarını, özelde de Türk-İslam kültür ve uygarlığını anlatırken zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler aday öğretmenin verdiği yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- ÖA1: “En çok zorlandığım konu Türk İslam kültür ve uygarlığı oldu. Sınıftaki öğrencilerin Türkler ile İslam konusunu sürekli tek bir etmen olarak görmesi zorlanmamdaki sebep oldu”.
- ÖA2: “Genel itibarıyla ünitenin tamamında zorlandığımı söyleyebilirim”.
- ÖA3: “Genel itibarıyla ünitenin tamamında zorlandığımı söyleyebilirim”.
- ÖA4: “Genel itibarıyla ünitenin tamamında zorlandığımı söyleyebilirim. Ama en çok zorlandığım konu ilk Türk devletleri oldu. Çünkü daha önce görmedikleri bir konu olduğu için zorlandılar”.

Soru 8: Doküman inceleme kapsamında İpek Yolunda Türkler ünitesini çeşitli ders kitabı ya da farklı kaynaklardan inceleme yaptınız mı? Neden? Açıklayınız

Aday öğretmenler bu konuda farklı yayınevlerinin kitaplarını ve ayrıca internet kaynaklarını incelediklerini ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler aday öğretmenin verdiği yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- ÖA1: “Evet inceledim. Alan bilgisi olarak da yanılmamak için de birçok yayınevinin kaynağını inceliyorum”.

- ÖA2: ‘‘Ders öncesi üniteye yer alan konularla ilgili farklı yayınevlerinin kaynaklarından araştırma yapıyorum’’.
- ÖA3: ‘‘Kesinlikle yapıyorum. Kitaplarda bazen eksik bilgiler oluyordu. Eksik konuları tamamlamak ve ekstra verebileceğim bilgileri belirlemek adına çeşitli güvenilir sitelerden ve farklı yayınevlerinin kitaplarından inceleme yapıyorum’’.
- ÖA4: ‘‘Evet yapıyorum. Öğrencilere başka aktarabileceğim verebileceğim bilgiler var mı diye’’.

Soru 9: Kavimler Göçünü anlatırken derse nasıl başlıyorsunuz?

Aday öğretmenler bu konuda drama yönteminden ve soru cevaplardan yararlandıklarını, haritalar kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler aday öğretmenin verdiği yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- ÖA1: ‘‘Bir önceki konuyla bağlantı kurarak kavimler göçünün kavramının tanımıyla başlarım’’.
- ÖA2: ‘‘Drama yöntemini kullanarak öğrencilerin o yıllara ait hikayeler anlattıktan sonra o yıllarda yaşamalarını istemelerini istiyorum ve kendilerine insanlar o yıllarda neden göç etmiş olabilir sorusunu yöneltiyorum’’.
- ÖA3: ‘‘İnsanlar o yıllarda neden göç etmiş olabilir sorusunu yöneltiyorum. Ve harita kullanarak nerelere doğru göç ettiklerin göstererek başlıyorum’’.
- ÖA4: ‘‘Harita kullanarak göç yollarını göstererek konuya başlıyorum’’.

Soru 10: İlk Türk İslam Devletlerinin özelliklerini anlatırken Türk büyüklerin hayatlarından ve devletlerin destanlarından yararlanıyor musunuz? Örnek verebilir misiniz?

Aday öğretmenler bu konuda *Divan-ı Lügati-Türk* adlı eserden yararlandıklarını, *İbni Sina*, *Farabi*, *Ulubey* gibi insanlığın bilimsel birikimine katkı sunan kişileri ön plana çıkardıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler aday öğretmenin verdiği yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- ÖA1: ‘‘Evet yapıyorum. Kaşgarlı Mahmut’un Divan-ı Lügati Türk adlı eserinden alıntılar yapıyorum. Amacından bahsediyorum’’.
- ÖA2: ‘‘Evet yapıyorum. Destanları çıkarım yaptırıyorum hem de okumuş oluyorlar. Alp Arslan’ın yapmış olduğu başarılı mücadelelerin yanı sıra eğitime ve bilimsel faaliyetleri vermiş olduğu önemden açtırmış olduğu medresesinden bahsediyorum. Ergenekon destanında Köktürklerin esir düştükleri yerden nasıl kurtulduklarından bahsediyorum’’.

- ÖA3: “Evet yapıyorum. İbn-i Sina, Farabi, Ulubey... Öğrencilerin ilgisini çekmek amacıyla faydalanıyorum. Destanlarda ilgilerini çekiyor muhakkak okuma yaptırıyorum”.
- ÖA4: “Hayır kesitler sunmuyorum üzerinde fazla durmuyorum sadece adlarını söyleyip geçiyorum. Çünkü zaman alıyor”.

Soru 11: Geçmişten günümüze devam eden Türk kültürüne ait unsurlar ile ilgili etkinlikler yapıyor musunuz? Neden? Örnek verebilir misiniz?

Aday öğretmenler bu konuda öğrencilere düğün adetlerini konu edinen drama çalışmaları yaptırdıklarını, canlandırma etkinliklerinden yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler aday öğretmenin verdiği yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- ÖA1: “Çok sınırlı olsa yapıyorum. Düğün adetleri konusunda günümüzde de devam eden unsurları anlatan bir drama gerçekleştirdim”.
- ÖA2: “Konuya ait herhangi bir etkinlik yapmıyorum”.
- ÖA3: “Nevruz kutlamaların mini örneğini sınıfta canlandırma yoluyla yapmaya çalışıyorum”.
- ÖA4: “Bu konuya ait herhangi bir etkinlik yapmıyorum”.

Soru 12: İslam tarihini anlatırken konuya nasıl giriş yapıyorsunuz?

Aday öğretmenler bu konuda geçmişle günümüzü karşılaştırdıklarını, haritalar kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler aday öğretmenin verdiği yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- ÖA1: “O dönemdeki yaşamla günümüzün olaylarını karşılaştırarak başlıyorum. İslamiyet öncesi yaşam tarzını anlatıyorum sonra günümüzle kıyaslıyoruz”.
- ÖA2: “Arap yarım adasının olduğu yeri harita üzerinden öncelikle gösteriyorum ki öğrencinin gözünde coğrafya canlanabilsin”.
- ÖA3: “Peygamberlerin hayatlarından örnekler vererek başlıyorum. Zaten öğrenciler ilgili oldukları için zorlanmıyorum. Çünkü peygamberlerin hayatları ilgilerini çekiyor”.
- ÖA4: “Öncelikle İslam coğrafyasının yerini harita üzerinden gösteriyorum ki öğrenciler o yerde hangi ülkelerin olduğunu bilsinler ki somutlaştırabilsinler. Daha sonra yine harita üzerinden bölgenin coğrafi özelliklerini vererek konuya başlıyorum”.

Soru 13: İpek Yolunda Türkler ünitesinde ölçme ve değerlendirme kısmında nerelerden faydalanıyorsunuz?

Aday öğretmenler bu konuda MEB kitabına bağlı kalmadıkları farklı yayınevleri tarafından hazırlanan kitabı ana kaynak olarak kullandıklarını, ayrıca zümre arkadaşlarından destek aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruya ilişkin dört sosyal bilgiler aday öğretmenin verdiği yanıtlar sırasıyla şu şekildedir:

- ÖA1: “Çok geniş bir ünite olması sebebiyle değerlendirme kısmının geniş kaynaklı yapılmasından yanayım. Bu sebeple farklı yayınevlerinin hazırlamış olduğu değerlendirme kısımlarından, zümre çalışmalarından alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinden de yararlanıyorum (Balık kılıcı, zihin haritası...)”.
- ÖA2: “Farklı yayınevlerinin çalışmalarından destek alıyorum. Ünite sonunda yer alan çeşitli değerlendirme sorularından faydalaniyorum”.
- ÖA3: “Farklı yayınevlerinden konuyu daha geniş görebilmek ve farklı değerlendirme sorularına ulaşabilmek için diğer kaynaklara yöneliyorum. Çünkü konuyu değerlendirme de daha eğlenceli sorular yer alabilmektedir. Aynı zamanda alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinden de ara ara (Balık kılıcı, zihin haritası) faydalaniyorum.”
- ÖA4: “Ölçme ve değerlendirme aşamasında zümrelerimin hazırlamış olduğu farklı soru tarzlarından ve zaman zaman alternatif ölçme ve değerlendirmeden farklı yayınevlerinin hazırladığı (Kavram haritası) yararlanıyorum.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1 SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmenleri ile sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin 6. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanına ilişkin pedagojik içerik bilgi düzeyleri ve uygulamadaki performansları incelenmiştir. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri ile aday öğretmenlerin kültür ve miras öğrenme alanı konusundaki genel düşünceleri, sınıf içindeki uygulamalar gibi konular hakkındaki kendilerine sorulan sorulara verdikleri yanıtlar ile bu öğretmenlerin sınıf içi performanslarına yönelik yapılan gözlemlerden elde edilen veriler çözümlenmiştir.

Araştırma Sakarya ili Serdivan, Arifiye ve Karasu ilçelerinde ilköğretim okullarında görev yapan dört öğretmen ve dört öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan görüşme formu kullanılarak, katılımcı Sosyal bilgiler öğretmenleriyle ve Sosyal bilgiler aday öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Öğretmenlerle Aralık 2017 – Şubat 2018 tarihleri arasında görüşmeler yapılmış, yapılan görüşmelerin dökümü alınmış ve elektronik ortamda kaydedilmiştir. Ayrıca aynı tarihlerde öğretmenlerin sınıflarında gözlemler yapılarak sınıf-içi performansları not alınmıştır.

Çalışmada sorulara yanıt bulmak amacıyla sosyal bilgiler aday ve öğretmenlerinin Kültür ve Miras öğrenme alanına ilişkin sahip oldukları pedagojik içerik bilgisi incelenmiştir. Bu konuda öncelikle veriler üzerinde betimsel analiz işlemleri yapılmıştır. Bu amaçla öğretmenlerin görüşme sorularına verdikleri yanıtlar ile gözlem(video) kayıtları metinleştirilmiştir. Metinleştirilen görüşme kayıtları üzerinde yazım hataları düzeltilerek kültür ve miras öğrenme alanı konusunda öğretmenlerin görüşlerinden yola çıkılarak kodlar oluşturulmuştur. Bu konuda ilk olarak

öğretmenlerin görüşme dökümleri incelenerek öne çıkan kavramlar kodlar haline getirilmiştir. Öğretmen görüşleri incelendiğinde kimi kavramların ön plana çıktığı gözlenmiştir. Bu kavramlar benzerliklerine göre gruplanarak kodlar oluşturulmuştur. Bu konuda ulaşılan bulgular şu şekildedir:

- Sosyal bilgiler öğretmenlerin ilgili soruya verdikleri yanıtlar çerçevesinde kültür ve miras öğrenme alanı konusundaki görüşleri incelendiğinde bilinen temel kavramların ayrıca, “derse giriş”, “harita”, “drama”, “değerlendirme”, “ipek yolu”, “İslam”, “materyal”, “Türk”, “ünite” ve “zorlanmak” kavramlarının ön plana çıktığı gözlenmiştir.

Ayrıca yapılan sınıf-içi gözlemlerden elde edilen veriler incelenmiştir. Araştırmacının yaptığı sınıf gözlemlerine ait tuttuğu notlar incelenerek öne çıkan kavramlar kodlar haline getirilmiştir. Gözlem notları incelendiğinde kimi kavramların ön plana çıktığı gözlenmiştir. Bu kavramlar benzerliklerine göre gruplanarak kodlar oluşturulmuştur. Araştırmacının sınıf içi gözlemlerde tuttuğu notlar incelendiğinde “konu”, “bilgi”, “değerlendirme”, “Türk”, “ilişkilendirmek” ve “kazanımlara uygun” kavramlarının ön plana çıktığı gözlenmiştir.

Çalışmada araştırma sorularına yanıt bulmak amacıyla betimsel analizlerden sonra içerik analizlerine geçilmiştir. Bu konuda ilk olarak sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik gerçekleştirilen gözlemlerden elde edilen veriler ve bu öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler çözümlenmiş, devamında aynı işlemler sosyal bilgiler aday öğretmenleri için de yapılmıştır. Daha sonra hem Sosyal bilgiler öğretmen hem de Sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin gözlem ve görüşmelerden elde edilen sonuçları karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf-içi performanslarına yönelik yapılan gözlemlerden elde edilen sonuçları şunlardır:

- Tüm öğretmenlerin konu alanı ile ilgili temel kavramları bilip, uyguladığı, konu ile ilgili görsel ve işitsel materyalleri amacına uygun bir biçimde kullanabildikleri söylenebilir.
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin genel olarak sosyal bilgiler öğretim programı hakkında bilgi sahibi oldukları, programda yer alan konulardan öğrencileri ders öncesi bilgilendirdikleri yani kazanım bilgisi verdikleri, dersin gidişatına göre planlarında revizyona gitmedikleri ve ayrıca

öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerini artırmak amacıyla öğrencileri takip ve destek ettikleri söylenebilir.

- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin genel olarak öğrencileri hazırbulunuşluk durumlarını kontrol ettikleri, onların sordukları sorulara uygun yanıtlar verdikleri, öğrencilerin sorularına ve tepkilerine karşı duyarlı davrandıkları gözlenmiştir.
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin genel olarak öğretim programındaki kazanımlara uygun materyaller hazırlamadıkları, ders süresince öğrencilere övgü ve yaptırımları kullanmadıkları görülmüş olup, tüm öğretmenlerin öğretim sürecinde zamanı verimli kullandıkları, derslerde konuya uygun materyaller ile yöntem ve teknikler kullandıkları gözlenmiştir.
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin genel olarak öğrencilerin konuyu anlayıp anlamadığını ders sırasında değerlendirdikleri, öğrenci başarısını değerlendirmek amacıyla daha çok klasik ölçme araçlarını kullandıkları, gözlenmiştir. Öğretmenlerin ders sırasında değerlendirme amacıyla sordukları soruların işlenen konuyla ve alanla uyumlu olduğu, yaptıkları değerlendirme faaliyetlerinin pedagojik içerik bilgisine uygun olduğu ve ders sonlarında öğretmenlerin dersi toparlayıcı etkinlikler yaptıkları gözlenmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler incelendiğinde öğretmenlerin görüşmelerde en fazla öne çıkardıkları kavramların “*Nesne tanıtımı, Hikâye anlatımı, Soru sorma, Tarihten örnekler verme, Plan yapmak zaman alıyor, Kesinlikle plan yapılmalı, Ünite öncesi bilgilendirme yapılıyor, Öğrenciler üniteye istekli hale getiriliyor, Akıllı tahta, Haritalar, Dergiler, Videolar, Maketler, Bilgisayar, İpek yolu, Orta Asya, Kurulan İlk Türk Devletleri, İlk Türk-İslam devletleri, Destanlarla ilgili kavramlar, Güvenilir internet siteleri, Farklı yayınevlerinin yayınları, Drama yöntemi, Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Has Hacıp, Satuk Buğra Han, Alparslan, Melikşah, Bozkurt Destanı, Türeyiş destanı, Göç destanı, Gazneli Mahmut, Oğuz Kağan, Ergenekon, Dede Korkut, İslamiyet öncesi, İslamiyet dönemi Animasyon, Karşılaştırma, MEB Kitabı temel kaynak, Zümre arkadaşlarının desteği*” olduğu görülmüştür.

Sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin sınıf-içi performanslarına yönelik yapılan gözlemlerden elde edilen sonuçları şunlardır:

- Aday öğretmenlerin konu alanı ile ilgili temel kavramları bilip uyguladığı, konu ile ilgili görsel ve işitsel materyalleri amacına uygun bir biçimde kullanabildikleri, konu alanını diğer konularla ilişkilendirebildikleri gözlenmiştir. Aday öğretmenlerin ayrıca kimi konuları anlatırken zorlandıkları da gözlenmiştir.
- Sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin genel olarak sosyal bilgiler öğretim programı hakkında bilgi sahibi oldukları, programda yer alan konulardan öğrencileri ders öncesi bilgilendirdikleri, dersin gidişatına göre planlarında revizyona gitmedikleri, konuları işlerken diğer derslerle bağlantı kurdukları görülmüştür.
- Sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin genel olarak öğrencilerin sordukları sorulara uygun yanıtlar verdikleri, öğrencilerin sorularına ve tepkilerine karşı duyarlı davrandıkları gözlenmiştir.
- Sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin genel olarak öğrencilerin dikkatini derse çektikleri, onları güdüleyici etkinlikleri yaptıkları, öğretim programındaki kazanımlara uygun materyaller hazırlayıp bunları öğretim sürecinde kullandıkları, ders süresince öğrencilere övgü ve yaptırımlar uyguladığı, öğretim sürecinde zamanı verimli kullandıkları, derslerde konuya uygun materyaller ile yöntem ve teknikler kullandıkları gözlenmiştir.
- Sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin genel olarak ders işleme sırasında bilgi ve kavrama düzeyinde sorular sordukları, öğrencilerin konuyu anlayıp anlamadığını ders sırasında değerlendirdikleri, öğrenci başarısını değerlendirmek amacıyla klasik ölçme araçları yanı sıra öğrenci başarısını değerlendirmek amacıyla tamamlayıcı ölçme araçlarını da kullandıkları gözlenmiştir. Öğretmenlerin ders sırasında değerlendirme amacıyla sordukları soruların işlenen konuyla ve alanla uyumlu olduğu sonucuna varılmıştır.
- Sosyal bilgiler aday öğretmenlerin yaptıkları değerlendirme faaliyetlerinin pedagojik içerik bilgisine uygun olduğu ve ders sonlarında öğretmenlerin dersi toparlayıcı etkinlikler yaptıkları gözlemlenmiştir.

Sosyal bilgiler aday öğretmenleriyle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler incelendiğinde öğretmenlerin görüşmelerde en fazla öne çıkardıkları kavramların

“Ünite tanıtımı, Kavramsal bilginin sunumu, Harita kullanımı, Türk adının kökeni, Ders planı yapılmalıdır, Yöntem ve tekniklerin planlanması önemli, Soru cevap yöntemi, Araştırma inceleme yöntemi, Karşılaştırmalı tarih öğretimi, Haritalar, Görsel düzenleyiciler, Videolar, Sunum tekniklerinden yararlanma, Türk-İslam kültür ve uygarlığı, İpek yolu, Orta Asya, Kavimler göçü, Divan-ı Lügati-Türk, İbn-i Sina, Farabi, Kurulan İlk Türk Devletleri, İlk Türk-İslam devletleri, Destanlarla ilgili kavramlar, Güvenilir internet siteleri, Farklı yayınevlerinin yayınları, Drama yöntemi, Kaşgarlı Mahmut, Köktürkler, Ulubey, Alparslan, Melikşah, Bozkurt Destanı, Türeyiş destanı, Göç destanı, Gazneli Mahmut, Oğuz Kağan, Ergenekon, Düğün adetleri, İslamiyet öncesi, Canlandırma yöntemi, İslamiyet dönemi, Karşılaştırma, MEB Kitabı temel kaynak, Zümre arkadaşlarının desteği” olduğu görülmüştür.

Sosyal bilgiler öğretmen ve Sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin gözlem(video) ve görüşmelerden elde edilen karşılaştırılmalı sonuçları şunlardır:

Sosyal bilgiler aday öğretmenlerin ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim sürecinde “kültür ve miras” öğrenme alanına ilişkin uygulamalarının ve pedagojik içerik bilgilerinin incelendiği bu araştırmada ilgili alan yazına katkı yapacağı düşünülen sonuçlara ulaşılmıştır. Aday öğretmenlerin ve öğretmenlerin “İpek Yolunda Türkler” ünitesine başlarken farklı yöntem ve teknikler kullandıkları görülmüştür. Bu anlamda görüşmeye katılan öğretmenlerin, yeterli süre ve fırsat tanınan herkesin öğrenebileceğini düşündüklerini ve bu doğrultuda hareket ederek üniteye farklı yöntem ve tekniklerle başladıkları, öğretim sürecinin sürdürülmesinde, öğrenmenin etkili bir şekilde gerçekleşmesi için de tek bir yöntem ya da teknik kullanmak yerine dersin ve konunun amaçlarına uygun olacak biçimde farklı yöntem ve teknikler seçtikleri söylenebilir. Bu konuda gerek öğretmenin, gerekse öğrencilerin işini kolaylaştıracak ve etkili öğrenme ve öğretmeyi gerçekleştirecek yöntem ve tekniklerin işe koşulması sınıftaki öğrenme-öğretme etkileşiminde izlenen çeşitli ilkeler, stratejiler yanında, etkili ve başarılı bir sonuç elde edebilmede bu yöntem ve tekniklerin rolü yadsınamaz gerçekliktedir (Can ve diğerleri, 1998).

Üniteye başlamadan ya da derse gelmeden önce Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tamamının ders planı hazırlarken Sosyal bilgiler öğretmenlerinden sadece Ö2 ve Ö4 öğretmenlerinin plan yaptığı görülmüştür. Diğer bir ifade ile önceden konulara dönük hazırlıkların yapılması zaman açısından tasarruf sağlayacağı gibi öğretmenin öğretim

sürecinde neyi, niçin ve nasıl yapacağını düşünmesini sağlayarak verimini arttıracığı Hesapçıoğlu'nun (2008) ifadeleriyle örtüşmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen ve aday öğretmenlerin konularını anlatırken farklı materyaller kullandıkları ancak aday öğretmenlerin materyal kullanma durumlarının sıklığının öğretmenlere göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin kültür ve miras öğrenme alanında üniteleri işlerken materyal olarak en fazla harita kullandıkları görülmüştür. Bu durum sosyal bilgiler dersinde konular işlenirken dersin içeriğine dönük materyal kullanımında haritalardan vazgeçilemeyeceği aşikârdır. Harita kullanımının önemi ve etkisi Kayan'ın (2000) ifadeleriyle uyumludur.

Yangın'ın (2011) çalışmasında materyallerin eğitim sürecinde konuları canlı tutmada ve öğretim sürecini zenginleştirerek öğrenmeyi daha da kalıcı hale getirmesi belirtilse de görüşme sorularından hareketle hem Sosyal bilgiler öğretmenlerin hem de aday öğretmenlerin çoğunluğu kültür ve miras öğrenme alanına dönük zaman yetersizliği, kendini yeterli görmeme gibi nedenlerden dolayı materyal geliştirmeye yönelmemesi düşündürücü olsa da öğretmenlerin bir kısmının farklı konu tiplerinin öğretimi için kimi materyaller geliştirdikleri de sonuçlar arasındadır. Buradan hareketle materyal hazırlayan öğretmenlerin hazırlamayan öğretmenlere göre kendilerini gerek tasarım gerekse hazırlama aşamasında daha yeterli hissedecekleri söylenebilir.

Görüşmeye katılan Sosyal bilgiler öğretmen ve aday öğretmenlerin kültür ve miras öğrenme alanına ait ünitelere ilişkin kaynak ve doküman çeşitlendirme kapsamında sadece MEB kaynağını yeterli görmeyip, öğrencilere aktarılan bilgilerin tam, ekstra verilebilecek bilgilere ulaşarak bilgi ve kaynak çeşitliliğini sağlamak, konuları farklı açılardan görebilmek için daha çok farklı yayınevlerinden ve güvenilir sitelerden inceleme yaptıkları da araştırmayı ilginç kılmaktadır. Bu sonuçlara göre sosyal bilgiler öğretmen ve aday öğretmenler “İpek yolunda Türkler” ünitesini farklı yayınevlerinden edindikleri kaynakları inceleyerek işledikleri konularda eksik bir kısmın kalmamasını ve konuyu daha geniş açıdan görebilmeyi amaç edindiklerini söylemek mümkün olacaktır. Böylelikle öğrencilerin bu öğrenme alanında karşılarına çıkabilecek ekstra bilgi eksikliklerinin önüne geçilmiş olunabileceği unutulmamalıdır

Ersoy'un (2011) belirttiği gibi, Türk büyükleri, milli kültürümüzün önemli bir bölümünü teşkil etmektedirler. Öğretmenler ile aday öğretmenlerin ilk Türk İslam devletlerinin özelliklerini anlatırken özellikle Kaşgarlı Mahmut, Alparslan, Gazneli Mahmut, Bilge Kağan gibi Türk büyüklerinin hayatlarından kesitler sunarak devletlerin özelliklerini işledikleri gözlenmiştir. Öğretmenlerin bu yöntemi kullanmasının hem Türk büyüklerinin hayatlarının (kısmen de olsa) öğrenilmesine hem de ders içeriğinin zenginleşmesine yardımcı olacağı aşıkardır.

Sosyal bilgiler aday öğretmenlerin öğretmenlere oranla derslerde öğrencilere dönük övgülerde bulunduğu sonucuna varılmıştır. Bu durumu Can (2005) ilgili çalışmasında öğrencinin ilgi ve dikkatine yönelik yapılması gerektiğini belirtmiştir. Buradan hareketle Sosyal bilgiler öğretmenlerin aday öğretmenlere göre pekiştirmelerden yararlanmamaları öğrencileri derslere karşı motive edici pekiştireçleri kullanmadıkları sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin aday öğretmenlere göre derse başlamadan önce öğrencilere kazanım bilgisini verme sıklığının daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Özellikle Sosyal bilgiler öğretmenlerinden Ö1, Ö2 ve Ö4'ün her zaman kazanım bilgisi vererek derse başladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin ünite sonunda neleri yapabileceklerini gösteren bir süreçtir kazanım bilgisi. Bununla birlikte kazanım bilgisi vererek derse başlamak öğretmenin ne anlatacağından çok öğrencinin neleri öğreneceğini fark edilmesinde önem arz ettiği unutulmamalıdır.

Sosyal bilgiler öğretmen ve aday öğretmenlerin derse başlamadan önce öğrencilerin hazırbulunuşluğunu sağlama amacıyla soru cevap yöntemi, ünite öncesi araştırma, çalışma konuları verme ve konularla hikâye anlatma gibi farklı yollara başvurdıkları sonucuna ulaşırlarken Ö1, Ö2, Ö4 ve AÖ4 öğretmenlerinin daha çok hazırbulunuşluğu sağlama yoluna gittikleri görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretmen ve aday öğretmenlerinin bu yöntemleri kullanırken öğrencilerin sordukları sorulara uygun cevaplar vermekle birlikte onlara duyarlı davrandıkları sonucuna da varılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen ve aday öğretmenlerinin konuları günlük hayatla ilişkilendirdikleri görülürken bu durumu kullanma sıklığının öğretmenlerin aday öğretmenlere göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle Ö3 ve Ö4 öğretmenlerinin diğer öğretmenlere göre konuları günlük hayatla ilişkilendirdiği görülmüştür. Sosyal bilgiler dersi insan ve insanı toplumsal bir süreç içerisinde

incelediği için günlük hayatla iç içedir. Dolayısıyla bu dersin günlük hayatla ilişkilendirilerek işlenmesi doğal ve gerekli bir durum olduğunu söylemek mümkündür.

Sosyal bilgiler öğretmenleri başarı değerlendirmede sadece klasik ölçme araçlarını kullanırken aday öğretmenlerin hem klasik hem de tamamlayıcı ölçme araçlarını(Balık kılıcı, kavram haritaları, zihin haritaları...) kullandıkları sonucuna varılmıştır. Bu anlamda ölçme ve değerlendirme, öğretim sürecinin bir parçasıdır ve sadece öğrenmenin başında ve sonunda değil, öğrenme süreci boyunca her önemli noktada yer alır. Aynı zamanda ölçme ve değerlendirmeyi geniş bir açıdan ele alıp öğrenci performansını her yönüyle değerlendirebilmenin ancak bu yolla da mümkün olacağı söylemek doğru olacaktır. Buradan da anlaşılacağı üzere Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme kısmında çok fazla araştırmaya girmeden belirli(D-Y, Boşluk doldurma...) ölçme ve değerlendirme tarzlarına bağlı kalarak öğretim sürecine yönelik değerlendirmeler yaptıklarını söylemek olanaklıdır. Bu da Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınavlarda farklı ölçme ve değerlendirme tarzlarına yönelmediklerini sadece hazır olan formlarla yetindiklerini düşündürmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen ve aday öğretmenlerinin ders bitimine doğru konuyu toparlayarak gelecek dersle bilgi verdikleri görülürken bu durumun yapılma sıklığının aday öğretmenlerde düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Özellikle Ö1 ve Ö4 öğretmenlerinin her ders bitimine doğru bir ders boyunca anlatılanları topladığı ve gelecek ders hakkında işlenecek konu ile ilgili bilgilendirme yaptığı görülmüştür.

Hem Sosyal bilgiler öğretmen hem de aday öğretmenlerin konuları somutlaştırarak öğrencilerin daha iyi anlamalarını sağlamak ve içeriği daha da zenginleştirmek amacıyla destanlardan yararlandıkları sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte Sosyal bilgiler öğretmenlerin ve aday öğretmenlerin konu içeriklerini daha iyi aktarabilmek için zorlandıkları konularda drama, hikâyeye ve videolara başvurduğu görülmüştür. Özellikle Sosyal bilgiler öğretmenlerinin aday öğretmenlere göre video ve drama yöntemini daha çok kullandıkları görülmüştür. Özellikle Ö1 ve Ö3 öğretmenlerinin drama yöntemini diğer öğretmenlere göre derslerinde daha çok kullandıkları tespit edilmiştir. Dersler de drama yönteminin kullanılmasıyla tarih ve edebiyat gibi konular canlandırılarak anlamlı hale getirilerek öğrenmeye yardımcı olacağı aşikârdır. Bu yöntemle birlikte aynı zamanda öğrenciler sebep ve sonuçları anlama yeteneklerini geliştirmeleri kaçınılmazdır. Ayrıca dramanın, düşünce ve olayları,

mantıklı bir sıraya koyma yeteneğini geliştirmeye katkı sağlayacağını da söylemek mümkün olacaktır.

Sosyal bilgiler öğretmenleri ile aday öğretmenlerin ilk Türk İslam devletlerinin özelliklerini anlatırken özellikle Kaşgarlı Mahmut, Alparslan, Gazneli Mahmut, Bilge Kağan gibi Türk büyüklerinin hayatlarından kesitler sunarak devletlerin özelliklerini işledikleri gözlenmiştir. Öğretmenlerin bu yöntemi kullanmasının hem Türk büyüklerinin hayatlarının (kısmen de olsa) öğrenilmesine hem de ders içeriğinin zenginleşmesine yardımcı olacağı söylemek mümkündür. Çünkü Türk büyükleri ortak yaşanmışlığın bir parçası olarak toplumun her kesimine mal olmuş kişiliklerdir. Ersoy'un da (2011), belirttiği üzere önemli şahsiyetlerin öğretilmesi, onların katkıda bulunduğu kültürümüzün öğrenciler tarafından tanınması anlamına geleceği unutulmamalıdır.

Sosyal bilgiler öğretmen ve aday öğretmenlerinin kültür ve miras öğrenme alanında yer konuların anlatımında zorlandıkları tespit edilmiştir. Özellikle Ö1 öğretmeni ile AÖ1, AÖ2, AÖ3 ve AÖ4 aday öğretmenleri ipek yolunda Türkler ünitesinin anlatımında daha çok zorlandıkları görülmüştür. Ö1 öğretmeni "*Konu ve kazanımların yoğun olması ve zaman sıkıntısı yaşamam sebebiyle zorlanıyorum*", Ö3 öğretmeni "*Ünitede geçen bazı kavramların öğrencilere yabancı ve daha çok soyut gelmesi*" AÖ1 öğretmeni ise "*Öğrencilerin Türkler ile İslam konusunu sürekli tek bir etmen olarak görmesi*" şeklinde ifade ederek zorlandıklarını belirtmişlerdir.

5.2 ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarından yola çıkılarak sosyal bilgiler öğretmen ve aday öğretmenlerine;

- Konuların genellikle tarihsel içerikli olması nedeniyle harita kullanımını artırmaları,
- Derse başlamadan önce kazanım bilgisini vermeleri,
- Öğrenciyi derse teşvik edici pekiştiricileri sıklıkla kullanmaları,
- Konulara uygun olarak materyal geliştirmeleri,
- Ders içinde materyalleri sıklıkla kullanmaları,

- Var olan materyalleri koruyarak saklamaları,
- Diğer derslerle bağlantı kurarak konularını anlatmaları,
- Başarı değerlendirmede tamamlayıcı ölçme araçlarının kullanılmasını arttırmaları,
- Türk kültürüne ait unsurlarla ilgili konularda etkinlik örneklerini geliştirmeleri ve uygulamaları,
- İçerik bilgisine odaklanırken pedagojik bilgileri göz ardı etmemeleri,
- Farklı kaynaklardan da konu taramalarını yapmaları,
- Konulara uygun farklı yöntem ve teknikleri kullanmaları,
- Konuları daha çok günlük hayatla ilişkilendirmeleri,
- Ders bitimine doğru konuyu toparlayarak gelecek dersle bilgi vermeyi arttırmaları,
- Konularında dramayı, hikâyeyi ve videoları daha çok kullanmaları,
- Türk İslam büyüklerinin hayatlarından daha çok kesitler sunarak derslerinde örnekler vermeleri önerilmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yetişmelerinde ve atanmalarında görevli olan kurum ve kuruluşlara;

- Eğitim fakültelerindeki derslerde kazanım bilgisinin verilmesi derse başlamada ön şart olarak kabul edilmesi,
- Eğitim fakültelerinde materyal geliştirme ders saatinin artırılması,
- Sosyal bilgiler öğretmenlerine üniversitelerde drama eğitimi adı altında ders koyulması,
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sadece üniversitelerde gördüğü öğrenimle yetinmeyerek Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde pedagojik içerik bilgilerini geliştirici hizmet içi eğitimler vasıtasıyla öğretmenlerin bu konuda daha da geliştirilmesi,
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çeşitli konuların içeriklerine dönük materyal geliştirebilmeleri ve geliştirilen materyallerin saklanması yönelik için hem üniversitelerde hem de Milli Eğitim Bakanlığının bünyesinde hizmet içi eğitimler verilmesi önerilmektedir.

Araştırmacılara;

- Sosyal bilgiler öğretmen ve aday öğretmenlerin uzun süreçli pedagojik içerik bilgilerinin incelenmesi,
- Benzer konuda ilkokul ve ortaokulda farklı derslere yönelik araştırmaların yapılması,
- Çalışmanın farklı bir ünite ve sınıf düzeyinde incelenmesi,
- Çalışmanın farklı değişkenler ile de incelenerek sonuçlarının ortaya koyulması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akar, E. (2007). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Son Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Verdikleri Değer ve Mesleki Yeterlilikleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Akbulut, T. (1999). *İlköğretim Okullarında Görevli Öğretmenlerin Soru Sorma Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Almeida, P. A. (2010). Questioning Patterns, Questioning Profiles and Teaching Strategies in Secondary Education. *The International Journal of Learning*, 17 (1), 587-600.
- Anmaç, G. (2013). *Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Kuyumculuğun İstanbul Örneğinde İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kadir Has Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arslan, S. ve Özpinar, İ. (2008). Öğretmen Nitelikleri: İlköğretim Programlarının Beklentileri ve Eğitim Fakültelerinin Kazandırdıkları. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 2(1), 8-63.
- Barnette, J., Orletsky, S. ve Sattes, B. (1994). Evaluation of Teacher Classroom Questioning Behaviors. *Office of Educational Research and Improvement. Washington, ERIC Education Resources Information Center*, (ED 377-188).
- Bay, D. N. (2011). *Okul Öncesi Öğretmenlerine Verilen Soru Sorma Becerisi Öğretiminin Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Baysen, E., Soylu, H. ve Baysen, F. (2003). Soru Sorma ve Dinleme Süresi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 11 (1), 53-58.
- Bek, Y. (2007). *Öğretmenin Mesleki/ Toplumsal Roller ve Statüsü*. Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Bektaş, E. ve Şahin, A. E. (2007). İlköğretim Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Soru-Yanıt Tekniğini Kullanım Davranışlarının Analizi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 28, 19-29.

- Beskisiz, E. (2009) *Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenme Stillere Göre Sosyal Bilgiler Dersinde Sordukları Soru Türleri ve Bilişsel Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Bozca, S. (2015). *Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ile İş Doyumları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Büyükalan F. S. (2002). *Soru-Cevap Yöntemine İlişkin Öğretimin Öğretmenlerin Soru Sorma Düzeyi ve Tekniklerine Etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Büyükkaragöz, S. (1997). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Konya: Mikro.
- Çalış, S. (2010). *UNESCO ve insanlığın sözlü ve somut olmayan mirası başyapıtları ve kültür politikalarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çalışkan, H. ve Yiğittir, S. (2011). *Sosyal Bilgilerde Ölçme ve Değerlendirme*. B. Tay ve A. Öcal (Editör). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi İçinde, s. 224-290. Ankara: Pegem Akademi
- Can, G., Yaşar, Ş. ve Sözer, E. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Can, Ş. (2005). Öğretme-Öğrenmede İpuçları ve Pekiştiricilerin Rolü. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 14, 97-109
- Canbazoglu, S. (2008). *Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Maddenin Tanecikli Yapısı Ünitesine İlişkin Pedagojik Alan Bilgilerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çankaya, E. (2006). *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzecilik Bağlamında Korunması*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, H. (2006). *İlköğretim Sosyal Bilgilerde Harita Kullanımının Psikomotor Hedefleri Gerçekleştirme ve Öğretime Katkısı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

- Çelikkaya, T. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretim Araç-Gereç ve Materyallerini Kullanma Düzeyleri, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32 (1), 73-105.
- Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2), 207-237.
- Celkan, Y.H. (2005). *21. Yüzyıl'da Sosyoloji ve Eğitim, Küreselleşme ve Toplum*. Solak, A. (Ed.). Trabzon: Hegem Yayınları.
- Çengelci, T. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yeri. *Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi* 25 (1), 185-203.
- Çiçekoğlu, N. (2014). *Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcıları: Rize El Sanatı Ustaları Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çınar, İ. (2008). İlköğretimin Önemi ve Öğretmen, *E-Eğitim, Bilim ve Sanat Dergisi*, 2 (20), 1-28.
- Cemaloğlu, N. (2011). Primary principals' leadership styles, school organizational health and workplace bullying. *Journal of Educational Administration*, 49 (5), 495-512.
- Cobb, P, Stephan, M., McClain, K. ve Gravemeijer, K. (2001). Participating in classroom mathematical practices, *Journal of the Learning Sciences*, 10 (1), 113-164.
- Coşkun, K. (2011). *Öğretmenlik Uygulaması I-II Derslerinin Özel Eğitim Zihin Engelliler Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlilik Algulamaları Üzerindeki Etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Cotton, K. (1989). Classroom Questioning. *School Improvement Research Series III, ERIC Education Resources Information Center*, (ED 312 030).
- Dağ, İ. ve Göktürk, T. (2014). Sınıf Yönetiminde Liderlik ve Liderliğin Sınıf Yönetimine Katkıları, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 2 (27), 171-184.

- Davis, C. E. (2004). *Prospective Teachers' Subject Matter Knowledge of Similarity*. Mathematics Educations. Doctoral Dissertation Thesis, Raleigh.
- Davis, E. A. (2003) Knowledge Integration in Science Teaching: Analyzing Teachers' Knowledge Development. *Research in Science Education*, 34, 21-53.
- Demir, Z. S. (2010). *Sürdürülebilirlik ve İktidar Bağlamında Sözel Belleğin Türk Müzelerinde Kullanımı*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Dindar, B. (1990). *Milli Kültürümüzün Yayılması ve Çağdaşlaşma*. 2. Milli Kültür Şurası Bildirileri. 5-8 Aralık 1989. 1 (3), 94-97. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Doğanay, A. (2007). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Öztürk, C. (Editör). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. (3.Baskı), s.31-41. Ankara: Pagema Yayıncılık.
- Erden, M. (1998). *Eğitimde Program Değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erkal, H. (2010). *Unesco Yaşayan İnsan Hazineleeri Ulusal Sistemleri'nin, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yaşatılmasına ve Gelecek Kuşaklara Aktarılmasına etkisi Üzerine Bir İnceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ersoy, D. D. (2011). *Erken çocukluk döneminde sosyo-kültürel eğitim: ünlü Türk büyükleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metotlarına giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eskicumalı, A. (2011). *Eğitimin Temel Kavramları*. Y. Özden ve S. Turan (Editörler). (Birinci Baskı), s. 2-22. Ankara: Pegem Akademi.
- Filippone, M. (1998). *Questioning at the Elementary Level*. Masters Theses, Kean University. *ERIC Education Resources Information Center*. (ED 417-431).
- Glesne, C. (2013). *Nitel Araştırmaya Giriş*. (Çev: A. Ersoy, ve P. Yalçınoğlu) Ankara: Anı Yayıncılık.

- Goe, L. ve Stickler L. M. (2008). *Teacher Quality And Student Achivement: Making The Most Of Recent Research*. Washington, DC: National Comprehensive Center for Teacher Quality.
- Gökalp Z. (2007) *Kitaplar 1*, Haz. Şevket Beysanoğlu - Yusuf Çötüksöken - M. Fahrettin Kırzioğlu - Mustafa Koç ve M. Sabri Koz, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Gökbulut, Y. (2010). *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Geometrik Cisimler Konusundaki Pedagojik Alan Bilgileri*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Güneş, S. (2011). *Kimya Öğretmen Adaylarının Özel Alan Yeterliklerinin Araştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güvenç, B. (1997). *Kültürün ABC'si*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Hesapcıoğlu, M. (2008). *Öğretim ilke ve yöntemleri: Eğitim programları ve öğretim*. Ankara: Nobel.
- Jimoyiannis, A. (2010). *Developing a Technological Pedagogical Content Knowledge Framework for Science Education: Implications of a Teacher Trainers' Preparation Program*. In Proceedings of Informing Science ve IT Education Conference, 597, 607-618.
- Kafesoğlu, İ. (1998) *Türk Ordusunun Tarihi, Türk Kültürü*. İstanbul: Ötüken
- Kayan, İ. (2000). Türkiye Üniversitelerinde Coğrafya Eğitimi, *Ege Coğrafya Dergisi*, 4 (11), 7-22
- Khan, W. B. ve Inamullah, H. M. (2011). A Study of Lower-order and Higher-order Questions at Secondary Level. *Asian Social Science*, 7 (9), 149-157.
- Kirshenblatt-Gimblett, B. (2004). Intangible Heritage As Metacultural Production. *Museum International*, 56 (1-2), 52-64.
- Köse, E. (2010). *Bilimsel Araştırma Modelleri. Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Kıncal R.Y. (Editör). S. 97-120. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kottak, C. P. (2013). *Antropoloji İnsan Çeşitliliğinin Önemi (15. Edisyon)*. Ankara: Pandora.

- Koyunkaya, M. Y. (1982). *Öğretmenlik Mesleği*, Buca Eğitim Fakültesi, 1-78. Web: melikeyigit.weebly.com, 18 Aralık 2016'da alınmıştır.
- KTB [Kültür ve Turizm Bakanlığı]. (2009). *Kültürel miras ve müzecilik çalışma raporu*.
Web:<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/1279,muserrefcanpdf.pdf?0>adresinden 10 ağustos 2017 tarihinde alındı.
- Kutlu, M. M. (2009). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Eğitime Yönelik İlk Adım: Halk Kültürü Dersi. *Milli Folklor*, 82, 13-18.
- Küyel, M.T. (1990). Kültür ve Medeniyet Varlıklarının Korunması Dünyaya Açılmaya Engel Olur mu? 2. *Milli Kültür Şurası Bildirileri. 5-8 Aralık 1989*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kürüm, N. (2005). *Uluslararası İlişkilerde Kültürel Varlıkların Korunması*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- LeCompte, M D. ve Goetz, J. P. (1982). Ethnographic data collection in evaluation research. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, in press.
- Magnusson, S., Krajcik, J. ve Borko, H. (1999). *Examining Pedagogical Content Knowledge: The Construct and Its Implications for Science Education*. Science and Technology Education Library.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis (2. bs.)*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- MEB. (2005). Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx>. 08.10.2018. tarihinde erişilmiştir.
- MEB. (2006). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: MEB.
- MEB. (2017). *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri*. Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education, JosseyBass Publications, San Francisco, USA, 275*.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2006). *Okul Öncesi Eğitim Programı*, Ankara: Okul Öncesi Eğitim Genel Müdürlüğü, 1-133.

- Milli Eğitim Temel Kanunu (METK). (1973). T. C. Resmi Gazete, 14574, 14 Haziran 1973. Web: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> adresinden 5 Kasım 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Mishra, P. ve Koehler, M.J. (2006). *Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. The Teachers College Record, 108* (6), 1017–1054
- Öner, D. (2008). Öğretmenin bilgisi özel bir bilgi midir? Öğretmek için gereken bilgiye kuramsal bir bakış. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi, 27* (2), 23-32.
- Özdemir, S. ve Yalın, H. İ. (2000). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özdemir, S., Yalın, H. İ. ve Sezgin, F. (2004). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Nobel yayınları.
- Özer, B. ve Gelen, İ. (2008). “Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerine Sahip Olma Düzeyler Hakkında Öğretmen Adayları ve Öğretmenlerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi”, *MKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4* (8), 39-55.
- Özer, Y. (2010). *UNESCO'nun 1989 Tarihli Popüler ve Geleneksel Kültürün Korunması Tavsiye Kararı'nın Halk bilimi Çalışmalarına Etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdoğan, M. (2008). *Yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlanan yeni sosyal bilgiler programında aktif öğrenme tekniklerinin kullanımı (Kalın ve Bayat ilköğretim okulları örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Öztürk, C. (2006). *Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış*. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Öztürk, C. (Editör). s. 21-50. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Sarioğlu, H., Özdemir, M. ve Yetim, F. (2005). Mesleki eğitim fakültesi el sanatları eğitimi bölümü öğretmen adaylarının alan bilgisi ve öğretmenlik meslek dersleri ile öğretmenlik uygulaması dersi başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi, 3*(165), 79-87.

- Schwab, J. J. (1964) *The Teaching of Science as Enquiry*. In J J Schwab and P F. Brandwein (Ed.). *The Teaching of Science* Cambridge MA: Harvard University Press, 3, 1-102.
- Semerci, Ç. ve Kara, A. (2004). Eğitim Derslerinin Doktora Öğrencilerinin Tutumlarına Etkisi, *Eğitim ve Bilim*, 29 (131), 70-77.
- Sertkaya K. B. (2010). *İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Kültür Aktarımı ve Kültürel Kimlik Geliştirme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Shulman, L. (1987). Knowledge And Teaching: Foundations Of The New Reform. *Harvard Educational Review*, 57 (1), 1-23.
- Shulman, L. S. (1986). Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching. *Educational Researcher*, 15 (2), 4-14.
- Şahin, A. S. K. ve Güner, S. (16-18 Kasım 2006). Kültürel mirasın korunması ve sivil toplum örgütleri arasındaki ilişki. *Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İzmir.
- Şahin, M. (2012). Ders Kitaplarının Mesaj Tasarımı İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13 (3), 129-154.
- Şişman, M. (2001). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2010). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. (6. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık
- Sünbül, A. M. (1996). Öğretmen Niteliği ve Öğretimdeki Rollerini. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 8, 597-608.
- Taşgın, A. (2010). *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliliklerinin Sınıf Öğretmenleri ve Sınıf Öğretmenleri Adaylarının Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Öğretme ve Öğrenme Süreci Yeterlilikleri- Öğrenmeyi Gelişimi İzleme ve Değerlendirme Yeterlilikleri)*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Tezcan, A, Kadriye. (2008). Müzelerin tarih öğretiminde nesne merkezli eğitim etkinlikleriyle kullanılması ve ilköğretim sosyal bilgiler öğretimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 180 (4), 50-67.

- TDK. (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tienken, C. H., Goldberg, S. ve DiRocco, D. (2009). Questioning the Questions. *Kappa Delta Pi Record*, 46 (1), 28-32.
- Tomlinson, J. (2004). *Küreselleşme ve Kültür*. (Çev. E. Arzu). İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Turan, Ş. (2004) *Türk Kültür Tarihi*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- URL 1: <https://www.socialstudies.org/standards/execsummary> adresinden 19.05.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Varış, F. (1990). Kültür ve Eğitim. *2.Milli Kültür Şurası Bildirileri, 5-8 Aralık 1989*. Ankara: TC. Kültür Bakanlığı Yayınları
- Yalçinkaya, E. (2016). *Öğretmenlik Meslek Etiği*. Rahmi. Ö. (Ed.) Eğitim Bilimine Giriş s.240-259. Ankara: Pegem Akademi.
- Yangın, S. (2011). Öğretim sürecinde kullanılan araçlar ve etkili kullanımı. Küçük, M. (Ed.) Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı içinde, s.43-71. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yapıcı, M. ve Gülveren, H. (2007). Öğrenci Açısından Öğretmen Nitelikleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (4), 151-158.
- Yanpar-Yelken, T.Y, Tokmak, H.S, Özgelen, S ve İncikapı, L. (2013). *Teknolojik-Pedagojik- Alan Bilgisi (TPAB) Çerçevesi ve Bu Çerçevenin Millî Eğitim Bakanlığı Fen ve Matematik Eğitimi Programındaki Yeri*. Yanpar, T., Yelken, H., Tokmak, S., Özgelen, S. ve Lütfi İncekapı (Editörler). Fen ve Matematik Eğitiminde Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi Temelli Öğretim Tasarımı, s.1-12. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yeşil, R. (2008a). Sosyal Bilgiler Derslerinde Öğretmen ve Öğrenci Soruları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (1). 59-72.
- Yeşil, R. (2008b). Sosyal Bilgiler Aday Öğretmenlerinin Sınıf İçi Öğretimde Sorulardan Yararlanma Yeterlikleri (AEÜ Eğitim Fakültesi Örneği), *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 9 (3), 161-174.

- Yeşilyurt, E. (2011). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğinin Genel Yeterliklerine Yönelik Yeterlik Algıları, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9 (1), 71-100.
- Yılar, Ö. (2006). *Halk bilimi ve Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve H. Şimşek (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11.Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (4.Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (8. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, M. (2002). *Yürürlükteki Sosyal Bilgiler Dersi Müfredatının Kültür Konuları Açısından Yeterliliği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yılmaz, G. (2015). *Sınıf öğretmenlerinin uygulama öğretmenliğine ilişkin eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi*.Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: Design and methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Zanten, W. (2004). Constructing New Terminology For İntangible Cultural Heritage. *Museum International*, 56 (1-2), 36-43.
- Zembat, R. (2007). *Eğitim Sisteminde Öğretmen*. Oktay, A. (Ed.) Eğitim Bilimine Giriş, s. 278-300. Ankara: Pegem Akademi.

EKLER

EK-1: Pedagojik İçerik Bilgisi Gözlem Formu

Tarih	
Sınıf	
Kazanım	

Fiziksel Çevre: Gözlem yapılan çevrenin tanımlanması. (Sınıf ortamı, sınıfın mevcudu, öğretmen masasının konumu, sıra düzeni, tahta, panolar, internet ve çeşitli araç-gereçlerin durumu...)

PİB Bileşeni	Maddeler	Her zaman	Ara sıra	Hiçbir zaman	Açıklamalar
Konu alan bilgisi	Konu ile ilgili temel ilke ve kavramları bilir.				
	Konuda geçen kavramları mantıksal bir tutarlılıkla ilişkilendirebilir.				
	Konunun gerektirdiği sözel ve görsel dili (harita, şekil, şema, grafik, formül vb.) uygun biçimde kullanır.				
	Konu ile alanın diğer konularını ilişkilendirir.				
	Bazı konuları anlatırken zorlanıyorum				
Program Bilgisi	Öğrencilere kazanımlarla ilgili bilgi verir.				
	Dersin gidişatına göre planda değişiklik yapar.				
	Konuyu önceki ve sonraki derslerle ilişkilendirir.				
	Aynı sınıf düzeyinde farklı bir konuya gönderme yapar.				
	Farklı sınıf düzeyindeki bir başka konuya gönderme yapar.				
Öğrenciler i Anlama Bilgisi	Diğer derslerle bağlantı kurar.				
	Öğrencilerin konu ile ilgili hazırbulunuşluk ve ön bilgi düzeylerini yoklar.				
	Öğrencinin konu ile ilgili yaşadığı bir zorluğu fark eder.				
	Öğrenci tepkilerine (sorduğu sorulara vs.) duyarlı davranır.				
Öğretim Stratejileri Bilgisi	Öğrencilerin sorularına yeterli ve uygun cevaplar verir.				
	Kazanımlara uygun araç-gereç ve materyaller tasarlar/hazırlar.				
	Kazanımlara uygun araç-gereç ve materyaller kullanır.				
	Derste kullandığı öğretim stratejileri, yöntem ve teknikleri konuya ve kazanıma uygundur.				
	Konuları günlük hayatla ilişkilendirir.				
	Derse ilgi çekme ve güdülemede sürekliliği sağlar.				
	Öğrenme-öğretme sürecinde zamanı verimli kullanır.				
Değerlendirme Bilgisi	Ders süresince övgü ve yaptırımlardan yararlanır.				
	Öğrencilerinin zorlandıklarını anladığı anda duruma uygun stratejiler kullanır.				
	Konu ve kazanıma uygun değerlendirme materyali hazırlar.				
	Öğrencilerin konuyu anlayıp anlamadığını ders işleme süreci esnasında değerlendirir.				
	Ders işleme süreci esnasında bilgi ve kavrama düzeyinde sorular sorar.				
	Ders işleme süreci esnasında konuya uygun düşündürücü sorular sorar.				
	Öğrencilerin konuyu anlayıp anlamadığını ders bitiminde değerlendirir.				
	Konu/ünite sonunda değerlendirme yapar.				
	Uyguladığı değerlendirme çalışması konu ve kazanıma uygundur.				
	Yaptığı değerlendirme işlemi sonrası öğrencilere dönüt verir.				
Öğrenci başarısını değerlendirmede klasik ölçme araçlarını kullanır.					
Öğrenci başarısını değerlendirmede tamamlayıcı ölçme araçlarını kullanır.					
Konuyu toparlar ve gelecek dersle ilgili bilgi verir.					

EK-2: Veri Toplama Aracı Olarak Geliştirilen Görüşme Formu

Sayın Katılımcı,

Sakarya Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Tarih Eğitimi Yüksek Lisans Programında Sosyal Bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının Kültür ve Miras öğrenme alanına ilişkin pedagojik içerik bilgilerini incelemek amacıyla tez çalışması yapmaktayım. Bu amaçla çalışmamaya vereceğiniz yanıtlar sadece araştırmacı tarafından bilimsel veri amacıyla kullanılacaktır. Aşağıda yer alan soruların hepsini cevaplamanız bu araştırmanın sonuçları açısından önem arz etmektedir. Görüşme süresince vereceğiniz bilgiler gizli tutulacaktır.. Araştırma sonuçlarını yazarken, görüşme yapılan öğretmen ve öğretmen adaylarının isimleri ve okulları rapora kesinlikle yansımayacaktır. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Cinsiyetiniz

Kadın

Erkek

Yaşınız

20-24

31-35

25-30

36-40

Unvanınız

Öğretmen

Öğretmen adayı

Eğitim düzeyiniz

Üniversite

Yüksek Lisans

Doktora

Kıdem yılınız

1-5

11-15

6-10

16-20

Bağlı olduğunuz Kurum

Devlet

Özel

SORULAR

- 1.İpek yolunda Türkler ünitesine nasıl giriş yapıyorsunuz? (Derse nasıl başlıyorsunuz)
- 2.İpek Yolunda Türkler Ünitesine başlamadan önce ders planı yapıyor musunuz?
- 3.İpek Yolunda Türkler ünitesine başlamadan önce öğrencilerinizin konulara ilişkin hazır bulunuşluk halinde olması için neler yapıyorsunuz?
- 4.İpek Yolunda Türkler ünitesinde genel anlamda hangi materyalleri kullanıyorsunuz?

- 5.İpek yolunda Türkler ünitesinde kendinize ait geliştirdiğiniz materyalleriniz var mı?
- 6.İpek Yolunda Türkler ünitesinin hangi konularında daha çok materyal kullanma ihtiyacı duyuyorsunuz?
- 7.İpek Yolunda Türkler ünitesini anlatırken zorlandığınız konular hangileri ve neden?
- 8.Doküman analizi kapsamında İpek Yolunda Türkler ünitesini çeşitli ders kitabı ya da farklı yerlerden inceleme yaptınız mı?
- 9.Kavimler Göçünü anlatırken derse nasıl başlıyorsunuz?
- 10.İlk Türk İslam devletlerinin özelliklerini anlatırken Türk büyüklerinin hayatlarından kesitler sunuyor musunuz? Örnek verebilir misiniz?
- 11.Geçmişten günümüze devam eden Türk kültürüne ait unsurlar ile ilgili etkinlikler yapıyor musunuz? Yapıyorsanız Örnek verebilir misiniz?
- 12.İslam tarihini anlatırken konuya nasıl giriş yapıyorsunuz?
- 13.İpek Yolunda Türkler ünitesinde ölçme ve değerlendirme kısmında nelerden faydalanıyorsunuz?

ÖZGEÇMİŞ ve İLETİŞİM BİLGİLERİ

Tolga Tosun, 1986 yılında Sakarya’da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Dokurcun ilköğretim okulu, liseyi Arifiye Anadolu öğretmen lisesi’nde ve lisans öğrenimini ise Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümünde tamamladı. 2011-2018 yılları arasında farklı eğitim kurumlarında görev yapmış olan Tosun, çalışma hayatına Sakarya Üniversitesi Vakfı okullarında Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak halen devam etmektedir.

İletişim Bilgisi: tolgatosun@sakarya.edu.tr

